

Rapportage

Advies Commissie Toelating en Begeleiding

Onderwijsconsulenten

Onderwijsconsulenten+

1 augustus 2006 – 1 augustus 2007

Den Haag, september 2007.

INHOUDSOPGAVE

INHOUDSOPGAVE	1
VOORWOORD.....	3
INLEIDING	5
1. CONCLUSIES, TRENDS EN AANBEVELINGEN	6
1.1 Conclusies en trends uit de praktijk van de onderwijsconsulenten	6
1.1.1 Korte samenvatting van cijfers en feiten.....	6
1.1.2 Conclusies en trends	7
1.2 Conclusies en trends uit de praktijk van de ACTB	10
1.2.1 Korte samenvatting van cijfers en feiten.....	10
1.2.2 Conclusies en trends	10
1.3 Conclusies en trends uit de praktijk van de onderwijsconsulenten+	12
1.3.1 Korte samenvatting van cijfers en feiten.....	12
1.3.2 Conclusies en trends	12
2. ONTWIKKELINGEN LGF, ACTB EN ONDERWIJSCONSULENTEN(+)	17
2.1 Ontwikkelingen LGF.....	17
2.2 Best practices van schoolplaatsingen met interventie van onderwijsconsulenten(+)	18
2.3 Werkwijze Onderwijsconsulenten(+), ACTB en bureau.....	19
2.3.1 Werkwijze onderwijsconsulenten(+)	19
2.3.2 Werkwijze ACTB.....	20
2.3.3 Bureau ACTB/Onderwijsconsulenten	21
3. WERKZAAMHEDEN EN BEVINDINGEN ONDERWIJSCONSULENTEN	22
3.1 Inleiding.....	22
3.2 Bevindingen rond de bemiddelingsaanvragen	22
3.2.1 De vraaggerichte benadering.....	23
3.2.2 Minicasuïstiek	24
3.2.3 Regulier onderwijs geniet de voorkeur van ouders	25
3.2.4 Plaatsingsproblematiek.....	26
3.2.5 Handelingsplan	27
3.3 Complicerende factoren bij het vinden van oplossingen	29
3.3.1 De kwaliteit van ambulante begeleiders	29
3.3.2 Oudergerelateerde problemen en communicatiestoornissen	30
3.3.3 Onderlinge afspraken (pseudoregelgeving) van samenwerkingsverbanden.....	31
3.3.4 Plaatsbekostigde onderwijsvoorzieningen.....	32
3.3.5 Samenwerking met betrokken onderwijsinstanties	33
3.3.6 Samenwerking met betrokken zorginstanties.....	33
3.3.7 Particulier onderwijs.....	35
3.3.8 Complexiteit van problematiek neemt toe.....	35
3.3.9 Grenzen aan speciaal onderwijs	35
3.3.10 Samenwerking met de Inspectie van het Onderwijs	36
3.3.11 Samenwerking met Leerplicht	37
3.4 Structurele knelpunten	38
3.4.1 Wachlijsten.....	38
3.4.2 Geen passend onderwijs voor bepaalde groepen leerlingen	39
3.5 Cijfers en feiten over het rapportagejaar 2006/2007	41
3.5.1 Samenvatting van de kerngegevens.....	41
3.5.2 Aantal in behandeling genomen verzoeken in het rapportagejaar.....	41
3.5.3 Afgeronde adviezen	41
3.5.4 Aard van de oplossing	42
3.5.5 Afgebroken zaken	42
3.5.6 Heropende zaken.....	42
3.5.7 Redenen van verzoek om advies en begeleiding.....	42
3.5.8 Thuiszitters	43

3.5.9	Spreiding (voortgezet) speciaal onderwijs en regulier onderwijs.....	43
3.5.10	Spreiding primair onderwijs (PO) en voortgezet onderwijs (VO)	44
3.5.11	Spreiding naar cluster en provincie.....	44
3.5.12	Spreiding naar stoornis of handicap.....	45
3.5.13	Spreiding naar geslacht.....	45
3.6	De mening van ouders en scholen volgens enquêtegegevens	45
3.6.1	Bevindingen ouders	45
3.6.2	Bevindingen scholen.....	47
4.	WERKZAAMHEDEN EN BEVINDINGEN ACTB	50
4.1	Werkwijze en waarnemingen rond de adviesaanvragen.....	50
4.1.1	Toetsingscriteria volgens de LGF	50
4.1.2	Toetsingscriteria volgens Inrichtingsbesluit WVO	51
4.1.3	Aanbodgerichte benadering van scholen bij afwijzing	52
4.1.4	Vertragende factoren en omstandigheden bij adviesaanvragen	52
4.1.5	Algemeen advies over vraaggericht werken: scholen kunnen meer dan ze denken.....	53
4.2	Uitgebrachte adviezen	54
4.2.1	Zaak 1	54
4.2.2	Zaak 2	54
4.2.3	Zaak 3	55
4.3	De synergie tussen de werkzaamheden van de ACTB en de Onderwijsconsulenten(+)	55
4.4	Continuering ACTB/Onderwijsconsulenten(+) na herijking van de zorgstructuur.....	57
4.5	Andere ACTB-activiteiten	58
4.6	Cijfers en feiten over het rapportagejaar 2006/2007	59
4.6.1	Ontvangen adviesverzoeken.....	59
4.6.2	Aard van de verzoeken	59
4.6.3	Regionale spreiding van de verzoeken	60
4.6.4	Onbevoegdheid van de ACTB	60
4.6.5	Niet-ontvankelijkheid	60
5.	ONDERWIJSCONSULENTEN+ EN STATUS (MINI-)PROJECTEN	62
5.1	Inleiding.....	62
5.2	Overzicht van alle (mini)projecten oc+	62
5.3	Ervaringen ACTB en onderwijsconsulenten+ met deze werkwijze na twee jaar	65
5.3.1	ACTB	65
5.3.2	De onderwijsconsulenten+	67
5.4	Twee jaar oc+ (mini)projecten: resultaten en knelpunten.....	68
5.4.1	De resultaten.....	68
5.4.2	De knelpunten	73
5.5	Aanbevelingen	74
BIJLAGE I	Statistische informatie werkzaamheden onderwijsconsulenten.....	77
BIJLAGE II	In 2006/2007 afgeronde adviezen uit aanmeldingen van 2005/2006.....	83
BIJLAGE III	Resultaten enquête ouders regulier onderwijs	90
BIJLAGE IV	Resultaten enquête ouders speciaal onderwijs.....	99
BIJLAGE V	Resultaten enquête scholen regulier onderwijs.....	106
BIJLAGE VI	Resultaten enquête scholen speciaal onderwijs	111
BIJLAGE VII	Stand van zaken van lopende oc+ projecten en miniprojecten	114
BIJLAGE VIII	Overzicht van gebruikte afkortingen.....	131

VOORWOORD

Dit is het vierde jaarverslag van de ACTB/Onderwijsconsulenten(+). De ACTB is in 2003 ingesteld als onafhankelijke adviescommissie om een goede invoering van de leerlinggebonden financiering (LGF) te bevorderen. In deze rapportage is opgetekend wat de ervaringen zijn in de praktijk met het plaatsen van leerlingen met een 'rugzakje', en welke knelpunten worden ondervonden. Inmiddels zijn er rond de 90.000 leerlingen met een rugzakje, van wie er ongeveer 30.000 een reguliere school bezoeken.

De ACTB en de Onderwijsconsulenten behandelen zaken rond problematische schoolplaatsingen of verwijderingen van zorgleerlingen. Als de school en de ouders/verzorgers van de zorgleerling er samen uit komen, zoals in de meeste gevallen gebeurt, komt de onderwijsconsulent of de ACTB niet in beeld. Dit jaarverslag gaat dus om een klein aantal van de leerlingen met een LGF-indicatie (567 zaken). Over de algemene invloed en uitwerking van de LGF biedt dit verslag geen informatie.

Uit deze rapportage over het schooljaar 2006/2007 blijkt dat het aantal verzoeken om advies en begeleiding is gestabiliseerd, na een flinke groei in het vorige verslagjaar. Dit jaar zijn 567 bemiddelingsverzoeken behandeld. Ouders en scholen weten de weg naar de ACTB/ Onderwijsconsulenten inmiddels goed te vinden. De meeste ouders/verzorgers hebben een voorkeur voor regulier onderwijs voor hun kind. Dat wil niet zeggen dat ouders en scholen altijd tevreden zijn over de financiële middelen die het rugzakje biedt en over de besteding daarvan. Ouders hebben veel vragen over het handelingsplan en soms ook te hoge verwachtingen. Meer duidelijkheid over het handelingsplan is wenselijk.

Er is een aantal trends te zien in de gegevens van de afgelopen jaren. De grootste groep leerlingen voor wie om advies en begeleiding door een onderwijsconsulent wordt gevraagd, wordt gevormd door jongens met ernstige en complexe gedragsproblemen. Deze gedragsproblematiek is in sommige gevallen zodanig dat ook het speciaal onderwijs geen antwoord heeft op de zorgvraag. Combinaties van onderwijs- en zorgtrajecten bieden in zulke gevallen een oplossing. De onderwijsconsulenten ervaren dat zorg en onderwijs nog niet altijd dezelfde taal spreken. Het is wenselijk dat er één loket komt voor de plaatsing en begeleiding van zorgleerlingen.

Vier jaar na de inwerkingtreding van de LGF hebben nog steeds niet alle reguliere scholen de LGF ingebed in hun schoolplan en schoolgids. Dat brengt onduidelijkheid voor ouders/verzorgers van geïndiceerde leerlingen mee. Er vindt nu geen kwalitatieve analyse van schoolgidsen en schoolplannen plaats door de Onderwijsinspectie. ACTB/Onderwijsconsulenten pleit voor gericht toezicht op scholen die hun schoolplan en schoolgids niet op orde hebben conform de vereisten van de LGF.

De onderwijsconsulenten+-projecten, waarmee in het schooljaar 2004/2005 een start is gemaakt, leveren een belangrijke bijdrage aan structurele oplossingen voor zorgleerlingen die niet passen in de bestaande systemen. Een aantal projecten voor autistische kinderen in het hoger voortgezet onderwijs wordt nu succesvol afgerond. Aandacht voor een goede overdracht van dergelijke projecten en zorg voor continuïteit blijft nodig.

De LGF-regeling biedt het funderend onderwijs een adviserende en begeleidingsstructuur voor zorgleerlingen. Dit ontbreekt bij het beroepskwalificerend onderwijs, zoals het MBO. ACTB/Onderwijsconsulenten bepleit een doorlopende lijn van zorg en begeleiding na het funderend onderwijs tot (minimaal) de jong-volwassenheid. Het zou bijzonder jammer zijn als de kinderen die het dankzij de extra zorg en begeleiding weten te redden op school, struikelen bij hun vervolgopleidingen of bij het toetreden tot de arbeidsmarkt.

Het bureau van de ACTB/Onderwijsconsulenten(+) is er, dankzij de inzet en betrokkenheid van alle medewerkers, in geslaagd ook dit jaar het werk te klaren. Een relatief klein bureau is kwetsbaar. Dat is dit jaar ook gebleken bij het vertrek om persoonlijke redenen van een tweetal medewerkers in de zomer van 2007.

Ik dank eenieder die heeft bijgedragen aan het werk van de ACTB/Onderwijsconsulenten(+) van harte voor zijn of haar inzet en toewijding.

Marjolijn Nicolai,
voorzitter ACTB

September 2007.

INLEIDING

De regeling Leerlinggebonden financiering (LGF; ook 'rugzakje' genoemd) heeft tot doel de emancipatie en integratie te bevorderen van leerlingen met een handicap in het regulier onderwijs. Sinds de invoering van de regeling in 2003 kunnen ouders kiezen of zij hun gehandicapte kind naar een school voor (voortgezet) speciaal onderwijs willen sturen, of naar een reguliere school. Als zij een reguliere school voor hun kind wensen, kunnen de ouders uit de leerlinggebonden financiering extra benodigde zaken bekostigen, zoals ambulante begeleiding, leermiddelen of extra formatie.

Vanaf 1 januari 2006 is ook voor het middelbaar beroepsonderwijs (MBO) een subsidieregeling LGF van toepassing.

Ouders en scholen die geen overeenstemming kunnen bereiken over de toelating van een leerling met een beperking of over de besteding van de rugzakmiddelen, kunnen de ACTB/Onderwijsconsulenten inschakelen.¹ De onafhankelijke onderwijsconsulenten dragen in belangrijke mate bij aan het oplossen van knelpunten en problemen tussen ouders en scholen, zo leert de ervaring in de afgelopen jaren. In die gevallen waarin de bemiddelings- en advieswerkzaamheden niet tot het gewenste resultaat leiden, kunnen ouders of scholen de kwestie voorleggen aan de - eveneens onafhankelijke - Advies Commissie Toelating en Begeleiding (ACTB).

Voor de aanpak van veelvuldig gesignaleerde *structurele* knelpunten is in 2004 het project onderwijsconsulenten+ opgezet. De onderwijsconsulenten+ initiëren en coördineren samenwerkingsprojecten tussen betrokken partijen op de raakvlakken van jeugd, onderwijs en zorg.

De eerste rapportage van de ACTB en de onderwijsconsulenten verscheen in september 2004, over de periode 2003/2004. Nu, in september 2007, publiceren de ACTB/Onderwijsconsulenten/Onderwijsconsulenten+ de vierde rapportage, waarin de bevindingen over het schooljaar 2006/2007 worden gepresenteerd.

Hoofdstuk 1 bevat de conclusies, trends en aanbevelingen van de ACTB/Onderwijsconsulenten(+). In hoofdstuk 2 wordt een beschrijving gegeven van de ontwikkelingen en toekomstverwachtingen rond de LGF en de rol daarbij van de ACTB/onderwijsconsulenten(+). De werkzaamheden en bevindingen van de onderwijsconsulenten staan in hoofdstuk 3. Hoofdstuk 4 belicht de werkzaamheden en bevindingen van de ACTB. Een beschrijving van de projecten van de onderwijsconsulenten+ staat in hoofdstuk 5.

De betekenis van de afkortingen die in deze rapportage gebruikt worden kunt u vinden in bijlage VIII.

¹ Zie ook de website van de ACTB: www.actb.nl en de rapportages over de voorgaande jaren.

1. CONCLUSIES, TRENDS EN AANBEVELINGEN

Het aantal leerlingen met een indicatie voor het speciaal onderwijs is gestegen van 60.000 in 2003 naar 90.000 per juli 2007. In 2003 kozen daarvan 15.000 ouders en leerlingen voor een reguliere school met de aanvullende rugzakmiddelen. In 2006 is dit aantal gestegen tot 30.000. De toename van het aantal rugzakkinderen is voornamelijk toe te schrijven aan de groei van het aantal kinderen met gedragsgerelateerde problematiek.

Met een groot aantal van de kinderen met een rugzakje gaat het goed; zij kunnen met de extra zorg vanuit de rugzak geplaatst worden in het regulier onderwijs. Een relatief klein aantal leerlingen met een rugzakje ondervindt problemen. Zo krijgen ouders, leerlingen en scholen te maken met problematiek rondom plaatsing, besteding van de rugzakmiddelen of het handelingsplan. In de afgelopen vier jaar zijn uit deze groep ruim 1.750 verzoeken voor bemiddeling en advies terecht gekomen bij de ACTB/Onderwijsconsulenten.

Op basis van de ervaringen met deze relatief kleine groep zijn de ACTB en de onderwijsconsulenten in toenemende mate in staat om trends te signaleren. Ook de jurisprudentie van de ACTB, de aan de ACTB voorgelegde vraagstukken en de resultaten van de diverse enquêtes onder onderwijsconsulenten, ouders en scholen leveren een schat aan informatie op.

Paragraaf 1.1 beschrijft de trends en conclusies rondom het werk van de onderwijsconsulenten, paragraaf 1.2 die van de ACTB en paragraaf 1.3 die van de onderwijsconsulenten+. In paragraaf 1.4 staan de aanbevelingen ter bevordering van een goede uitvoering van de LGF.

1.1 Conclusies en trends uit de praktijk van de onderwijsconsulenten

1.1.1 Korte samenvatting van cijfers en feiten

Dit rapportagejaar laat een lichte groei zien van het aantal casussen (14) ten opzichte van 2005/2006. Plaatsingsproblemen blijven onverminderd het grootste aandachtsgebied, gevolgd door problemen rondom handelingsplannen. Daarbij wordt de trend geconstateerd van een groeiend aantal ingewikkelde bemiddelingsverzoeken.

Het aantal kinderen met gedragsproblemen (cluster 4) is wederom het hardst gegroeid, tot 73% van alle zaken. De bemiddelingsaanvragen laten een ongewijzigde verhouding tussen jongens en meisjes zien: respectievelijk 80% en 20%. De doorlooptijd van de adviesaanvragen is meer dan 4 maanden. 256 zaken zijn nog in behandeling uit het schooljaar 2006/2007.

Er is geen significante wijziging in de schoolsituatie (thuiszitter of schoolgaand); wel zijn dit jaar effectief meer kinderen na bemiddeling in het regulier onderwijs geplaatst.

De regio's oost en midden vertonen een stijging in bemiddelingsverzoeken, de regio noord is gelijk gebleven en de regio's west en zuid vertonen een dalende tendens.

1.1.2 Conclusies en trends

De rapportage, gebaseerd op 567 bemiddelingszaken, en de enquêtes onder ouders, scholen en de onderwijsconsulenten, geeft het volgende beeld van de ontwikkelingen rond de werkzaamheden van de onderwijsconsulenten.

- **Ouders houden een voorkeur voor regulier onderwijs**

Evenals vorig jaar geeft het merendeel van de ouders dat zich aangemeld heeft bij de ACTB/ Onderwijsconsulenten de voorkeur aan regulier onderwijs. Zij hebben het idee dat hun kind daarmee betere kansen heeft. De keuzevrijheid die ouders dankzij de LGF hebben, biedt hen de mogelijkheid een school te kiezen in de buurt en binnen de sociale (woon-)omgeving.

Sommige ouders laten zich bij hun keuze leiden door het in hun ogen niet positieve imago van het speciaal onderwijs. Als argumenten voeren zij daarbij aan:

- de angst voor stapeling van probleemgevallen;
- didactisch gezien te weinig uitdaging;
- te weinig prestatiegericht;
- een slechte aansluiting op vervolgonderwijs;
- wachtlijsten;
- reisafstanden.

De ACTB constateert een toenemende bekendheid van het regulier onderwijs met de ontwikkelingen op het gebied van 'passend onderwijs' en rugzakleerlingen. De bereidheid om de zorgplicht vorm te geven is er vaak, men ontdekt dat er meer kan als de 'wil' aanwezig is. Men is zich ook meer bewust van het recht van ouders om voor regulier onderwijs te kiezen.

- **Complexiteit van problematiek in casuïstiek neemt toe**

Onderwijsconsulenten worden in toenemende mate geconfronteerd met zeer complexe problematiek. Dit heeft onder meer te maken met de moeilijkheden die het (speciaal) onderwijs ondervindt bij het hanteren van jongeren bij wie combinaties van onderwijsbeperkingen spelen, en jongeren die oppositieel gedrag vertonen.

Onderwijs/zorgtrajecten verlangen van de onderwijsconsulenten dat zij zich zowel op het terrein van onderwijs als op dat van de zorg begeven.

Ook de opstelling van ouders kan een complicerende factor zijn bij het oplossen van voorgelegde advies- en bemiddelingsvraagstukken.

Het uitleggen van de rol van de ACTB brengt vaak alsnog beweging in problemen tussen ouders en scholen.

- **Communicatie tussen ouders en scholen verloopt soms problematisch**

Onderwijsconsulenten lopen in het advies- en bemiddelingswerk vaak tegen problemen van communicatieve aard aan. Zij ervaren daarbij dat scholen niet altijd voldoende ruimte bieden aan de ervaringsdeskundigheid van ouders en dat de directie, het management en de leerkrachten op de werkvloer niet altijd eenduidig zijn in hun opvattingen of visie. Daar staat tegenover dat ouders zich vanuit een sterke betrokkenheid bij hun kind soms veeleisend opstellen.

De onderwijsconsulenten krijgen bij hun werkzaamheden ook te maken met oudergerelateerde problemen, die een weerslag op het kind (kunnen) hebben. Het gaat dan niet alleen om het kind, maar vooral om de ouder zelf, bijvoorbeeld bij psychiatrische problematiek, echtscheidingsproblematiek of een-ouderschap. Voor de onderwijsconsulenten ligt er dan de moeilijke taak het kind weer centraal te stellen en zo nodig in het belang van het kind handelend op te treden.

- **Het speciaal onderwijs loopt tegen de grenzen van de eigen mogelijkheden aan bij leerlingen met ernstige gedragsproblematiek**

Scholen voor speciaal onderwijs hebben moeite met ernstige gedragsproblematiek van hun leerlingen. Uit diverse advies- en bemiddelingstrajecten van onderwijsconsulenten blijkt dat de betreffende scholen sommige leerlingen niet de beoogde zorg kunnen bieden; zij zien zich gedwongen de leerlingen niet toe te laten of te verwijderen. Het groeiende beroep dat voor dit type leerlingen op het speciaal onderwijs wordt gedaan, leidt tot capaciteitsproblemen en/of problemen van meer kwalitatieve aard. Onderwijsconsulenten stellen vast dat het steeds moeilijker wordt kinderen met ernstige gedragsproblematiek te plaatsen.

- **Ambulante begeleiding is onvoldoende beschikbaar**

De beschikbaarheid en de kwaliteit van ambulante begeleiding, met name in cluster 4, wordt door de onderwijsconsulenten in een aantal gevallen als problematisch ervaren. Ambulante begeleiding wordt vanuit de REC's verzorgd, maar in de praktijk is veelal niet duidelijk wie de ambulant begeleider op de werkvloer aanstuurt.

De diensten voor ambulante begeleiding professionaliseren weliswaar, maar dat heeft ook een keerzijde, zoals bureaucratisering en een toenemend aantal richtlijnen over wat wel en niet kan of is toegestaan, zo ervaren de onderwijsconsulenten.

- **Onderlinge afspraken tussen samenwerkingsverbanden (pseudoregelgeving) beïnvloedt de keuzevrijheid van ouders**

Het valt onderwijsconsulenten op dat bij de voorgelegde advies- en bemiddelvingsvraagstukken in het VO scholen in eerste instantie trachten om oplossingen voor zorgleerlingen buiten de eigen organisatie te zoeken. Er zijn VO-scholen die, met behulp van protocollen, gezamenlijk op bestuursniveau afspreken dat leerlingen met een rugzak niet toegelaten worden. Er zijn ook diverse voorbeelden van samenwerkingsverbanden op verschillende niveaus (VO, WSNS, PRO/LWOO) die onderling afspraken maken over de plaatsing van leerlingen. Dit beïnvloedt de keuzevrijheid van de ouders. Bovendien kan dit voor leerlingen langere reistijden naar de onderwijslocatie betekenen. Onderwijsconsulenten vragen zich af of het in het kader van deze pseudoregelgeving zinvol is ouders te adviseren een rugzak aan te vragen, als de ouders vervolgens te horen krijgen dat zij hun kind moeten aanmelden bij het VSO.

- **Toereikendheid van het rugzakje is onvoldoende volgens scholen en ouders**

Een aantal scholen vindt het budget van het rugzakje ontoereikend om voldoende individuele aandacht te geven. Ook de administratieve verwerking kost veel tijd en de procedure voor het verkrijgen van de rugzak duurt vaak lang, is bureaucratisch en loopt over veel schijven. Scholen vinden het jammer dat de regeling niet beschikbaar is voor alle kinderen die extra begeleiding nodig hebben.

Ouders vinden het rugzakje noodzakelijk, maar zijn van mening dat de middelen tegenvallen of dat men er weinig van merkt. De wens wordt geuit het rugzakje voor particulier onderwijs te mogen inzetten. Meer voorlichting over de LGF wordt nodig geacht, en ouders vragen om een betere verantwoording van en meer inspraak in de besteding van de middelen.

- **Samenwerking met onderwijs- en zorginstellingen is soms moeilijk**

De samenwerking met scholen en zorginstellingen is in het algemeen goed, maar blijft volgens onderwijsconsulenten persoons- en contextafhankelijk. Vooral in de zorg is de bereidwilligheid zowel positief en constructief als moeizaam en afwachtend. Ketenpartners willen meestal wel meewerken aan een oplossing, maar dan moet duidelijk zijn wie de regie voert of voortrekkersrol vervult.

Scholen zien soms eerst de problemen en pas daarna de mogelijkheden; de eerder gesignaleerde koudwatervrees is nog niet weg. Het werk van de onderwijsconsulenten wordt vaak bemoeilijkt door niet-eensluidende opvattingen binnen de verschillende lagen in de schoolorganisatie.

Betere afstemming en communicatie tussen zorg en onderwijs zijn wenselijk, zodat betrokkenen meer bekend raken met elkaars werkerrein.

- **Er moet meer duidelijkheid komen over het handelingsplan**

Uit de casuïstiek van de onderwijsconsulenten blijkt dat lang niet alle scholen voldoen aan de wettelijke verplichting om een handelingsplan te maken voor een kind met een rugzak in het regulier onderwijs. Handelingsplannen ontbreken of zijn onvoldoende op de behoefte van het kind toegesneden, zowel in het PO als in het VO. De onderwijsconsulenten merken op dat concrete richtlijnen voor handelingsplannen ontbreken en de feitelijke invulling daardoor divers is. Er worden grote verschillen geconstateerd (van zeer gedetailleerd en vraaggericht tot vrij summier). Ook de bij de advieswerkzaamheden betrokken scholen en ouders hebben behoefte aan meer houvast. Ouders weten nu vaak niet wat zij kunnen vragen of eisen. Onderwijsconsulenten worden regelmatig door ouders benaderd over de kwaliteit van de uitvoering van de handelingsplannen. Het ontbreken van een effectief controlemechanisme op de juiste uitvoering van het handelingsplan wordt als een gemis ervaren.

- **Er is aandacht voor de samenwerking met de Onderwijsinspectie en Leerplicht**

Als ouders de Onderwijsinspectie benaderen met een klacht over (de kwaliteit van) de school van hun kind, worden zij dikwijls doorverwezen naar de Onderwijsconsulenten. De Onderwijsinspectie houdt zich door de deregulatie niet meer bezig met individuele klachtenbehandeling.

Sinds kort is één onderwijsinspecteur deels vrijgeroosterd voor problematische LGF-zaken. Er is nog geen ervaring met deze nieuwe ontwikkeling. Er is ook één inspecteur voor speciale casuïstiek aangesteld, die in overleg met het ministerie van OCW in zeer uitzonderlijke situaties kan ingrijpen. Onderwijs voor hoogbegaafde leerlingen valt eveneens onder het takenpakket van deze inspecteur.

De samenwerking met de Onderwijsinspectie verschilt per regio. In Brabant en in Oost-Nederland is er regulier overleg en samenwerking.

De onderwijsconsulenten hebben twee uitdrukkelijke wensen: de Inspectie zou er met betrekking tot de plaatsingsproblematiek op moeten toezien dat een leerling binnen 6 weken na de indicatie ook daadwerkelijk een plaats (al dan niet met een rugzak) heeft, en de Inspectie zou op scholen standaard moeten vragen naar het percentage rugzakjes en aandacht moeten besteden aan de inhoud van handelingsplannen, zorgplan en schoolgids.

Ook leerplichtambtenaren raken steeds meer bekend met het netwerk van onderwijsconsulenten, gezien het aantal doorverwijzingen van die kant. Rond zorgleerlingen en de jeugdketen bestaan van gemeente tot gemeente grote verschillen in facilitering, expertise en achtergrond van leerplichtambtenaren, zo ondervinden de onderwijsconsulenten.

Als gemeenteambtenaar is een leerplichtambtenaar bij het toezicht en de controle op de naleving van de leerplicht afhankelijk van het gemeentebestuur en de beschikbare financiën. Grote gemeenten en regionaal samenwerkende gemeenten kunnen (financieel) steviger inzetten op leerplicht dan kleine. Door lokale verordeningen verschilt de aanpak per gemeente.

Bij de uitvoering van hun werk zijn leerplichtambtenaren ook afhankelijk van wat de scholen melden over thuiszitters. De inzet hangt mede af van de meldingsbereidheid bij de scholen. De onderwijsconsulenten merken een tweedeling in de werkwijze van leerplichtambtenaren: sommigen volgen de repressieve lijn, anderen zijn meer voorstander van een preventieve aanpak (zorg en bemiddeling) en maken zelfs deel uit van een zorgadviesteam (ZAT).

De continuïteit van de leerplichtfunctie in bepaalde gemeenten is volgens sommige onderwijsconsulenten in het geding.

Er zijn goede ervaringen met samenwerking tussen onderwijsconsulenten en leerplichtambtenaren opgedaan, maar er bestaan op dit terrein ook verbeterpunten.

1.2 Conclusies en trends uit de praktijk van de ACTB

1.2.1 Korte samenvatting van cijfers en feiten

In dit rapportagejaar hebben de onderwijsconsulenten 567 bemiddelingsaanvragen behandeld. De ACTB heeft 19 verzoeken ontvangen om een adviesuitspraak te doen. De verhouding tussen de adviesverzoeken en de bemiddelingsaanvragen ligt in de zelfde orde van grootte als in het rapportagejaar 2005/2006.

Twee van de negentien verzoeken zijn als niet-ontvankelijk aangemerkt; de overige zeventien zijn in behandeling genomen. Daarvan zijn er vijftien afgerond en twee nog in behandeling. Drie van de vijftien zaken zijn afgerond met een advies. Twaalf zaken zijn voortijdig afgesloten omdat partijen gedurende de procedure alsnog tot overeenstemming kwamen, onder begeleiding van een onderwijsconsulent.

1.2.2 Conclusies en trends

De ontwikkelingen rond de werkzaamheden van de adviescommissie ACTB kunnen als volgt gekenschetst worden.

- **Aantal adviesaanvragen gering in verhouding tot aantal bemiddelingsaanvragen**

Ondanks het hoge aantal aanvragen voor bemiddeling door en advies van een onderwijsconsulent (567) is het aantal adviesverzoeken dat aan de ACTB is voorgelegd, gering. Zie ook het volgende punt.

- **Belangrijke synergie tussen de ACTB en de onderwijsconsulenten**

Onderwijsconsulenten worden veelvuldig ingezet bij begeleidings-, advies- en bemiddelingstrajecten rond plaatsingsvraagstukken. In de gevallen waarin scholen en ouders niet of slechts moeizaam tot elkaar komen wijzen de onderwijsconsulenten partijen op de mogelijkheid een adviesuitspraak aan de ACTB te vragen over het nog niet opgeloste plaatsingsvraagstuk. De ACTB wordt als 'stok achter de deur' gebruikt, en veelal met succes: de ACTB wijst partijen in eerste instantie op de *verplichting* die scholen hebben om advies te vragen bij de ACTB als zij voornemens zijn een leerling met een rugzak niet te plaatsen.

- **ACTB adviesaanvragen worden in een uiterste bemiddelingspoging door een onderwijsconsulent vaak alsnog tot een acceptabele onderwijsoplossing gebracht**

Bij diverse vastgelopen plaatsings- en bestedingsvraagstukken maakt de ACTB succesvol gebruik van de onderwijsconsulenten om de problematiek nader in kaart te brengen, alternatieven te zoeken en/of de vastgelopen communicatie tussen partijen weer op gang te brengen. Deze preventieve extra inzet brengt de partijen vaak weer rond de tafel en resulteert alsnog in acceptabele onderwijsoplossingen of alternatieven.

- **De voorlichtende rol van de ACTB heeft een positief effect**

Diverse scholen en een samenwerkingsverband hebben zich tot de ACTB gewend met vragen en informatieverzoeken over de schoolgids, het schoolplan en het zorgbeleid.

Een belangrijke preventieve en voorlichtende werking gaat uit van de brief waarmee de ACTB scholen aanschrijft die geïndiceerde leerlingen weigeren. In deze brief worden de criteria toegelicht die een school moet toetsen (zie paragraaf 4.1.1 en 4.1.2). Scholen zijn op basis van de verstrekte informatie vaak bereid de besluitvorming te heroverwegen en het zorgbeleid aan te passen. In zo'n geval brengt de ACTB geen advies (meer) uit.

- **De ACTB constateert dat veel scholen het zorg- en toelatingsbeleid procedureel niet op orde hebben**

De ACTB vraagt in adviesprocedures aan de scholen om toezending van schoolgidsen, schoolplannen en het zorgbeleid. Daarnaast wint de ACTB informatie in over de procedure die de school (het bevoegd gezag) heeft gevolgd bij het besluit tot niet-plaatsing van een rugzakleerling.

De ACTB constateert nog steeds dat de mogelijkheden van de leerlinggebonden financiering niet of niet toereikend worden opgenomen in de schoolgidsen en schoolplannen. Daarnaast stelt de ACTB wederom vast dat schoolbesturen, schooldirecties en het bevoegd gezag de aan de ACTB voorgelegde toelatings- en verwijderingsprocedures niet zorgvuldig doorlopen. Zo worden ouders onvoldoende op de hoogte gesteld van de bezwaar- en beroepsmogelijkheden en worden zij vaak in eerste instantie niet schriftelijk geïnformeerd. In een aantal gevallen nam een onbevoegde het besluit tot niet-toelating. Dit leidde tot verwarring over en vertraging van de besluitvorming. Ook wordt regelmatig de verplichting om de ACTB om advies te vragen genegeerd. Het afwegingsproces om tot een besluit te komen gebeurt soms onvoldoende zorgvuldig en besluiten worden vaak ontoereikend gemotiveerd. Het verdient aanbeveling dat ook ouders zo vroeg mogelijk geïnformeerd worden over de LGF-criteria.

- **Het merendeel van de ACTB adviezen wordt overgenomen**

Twee van de drie uitgebrachte adviezen zijn overgenomen. In de derde zaak gaat de school niet over tot plaatsing van een gehandicapte leerling, tegen de adviesuitspraak van de ACTB in. De ouders hebben de leerling daarop elders aangemeld en zien van verdere stappen af.

- **Scholen kunnen meer dan dat ze denken**

De belangrijkste conclusie uit het rapportagejaar 2005/2006 kan ook dit jaar weer onderschreven worden. De ACTB stelt vast dat scholen ondervinden dat er meer mogelijk is dan zij in eerste instantie denken, als zij in staat zijn de omslag te maken van een sterk aanbodgerichte benadering naar een meer vraaggerichte aanpak, waarbij de onderwijsvraag van het kind centraal staat.

- **Ouders zoeken ondersteuning bij de ACTB voor vraagstukken waarin de ACTB niet bevoegd is**

De ACTB wordt veelvuldig benaderd met het verzoek uitspraken te doen over vraagstukken die buiten haar bevoegdheid vallen. Het betreft met name problemen in het MBO, plaatsings- en bestedingsvraagstukken in het speciaal onderwijs en plaatsingsvraagstukken van niet-geïndiceerde leerlingen. Voorts zijn vanuit diverse gemeenten in het land problemen gemeld rond de plaatsing in het speciaal onderwijs van HAVO- en VWO-leerlingen, en tegenwoordig ook van VMBO-leerlingen.

De ACTB is slechts bevoegd te oordelen over geschillen in het regulier basis- en voortgezet onderwijs voor *geïndiceerde* leerlingen.

1.3 Conclusies en trends uit de praktijk van de onderwijsconsulenten+

1.3.1 Korte samenvatting van cijfers en feiten

Er is nog steeds een gestage groei te zien in het aantal projecten van onderwijsconsulenten+ (hierna ook: oc+), voor het merendeel gericht op structurele (ASS²) problematiek in het voortgezet onderwijs. Tien onderwijsconsulenten+ zijn op dit moment betrokken bij 21 (mini)projecten. Inmiddels zijn zes projecten afgesloten; binnenkort worden nog enkele projecten afgerond. Vier nieuwe projectvoorstellen zijn in voorbereiding.

Concrete resultaten zijn er met name in de vorm van samenwerkingsverklaringen, onderwijs/zorgarrangementen, een autiklas, een cursusaanbod voor docenten, voorlichtingsfolders en brochures en een concept blauwdruk over de organisatie van diplomagericht onderwijs in het regulier voortgezet onderwijs. Het aantal kinderen dat via deze projecten tot nu toe een plaats heeft gekregen bedraagt ongeveer 980.

Minder zichtbare, maar wel gerealiseerde resultaten zijn bijvoorbeeld een afname van wachtlijsten waardoor de druk op (V)SO scholen afneemt, en het ontstaan van draagvlak bij verschillende scholen en instellingen, nadat men gericht kennis genomen heeft van elkaars opvattingen en (on)mogelijkheden.

1.3.2 Conclusies en trends

Op basis van de ervaringen met de oc+ (mini)projecten in het afgelopen jaar signaleren de onderwijsconsulenten+ de volgende trends en knelpunten.

- **Oc+ projecten dragen bij aan oplossingen voor specifieke doelgroepen**

De oc+ projecten worden geïnitieerd vanuit gesignaleerde knelpunten (al dan niet als een optelsom van casussen), waarvan betrokkenen vinden dat het probleem er niet had mogen zijn. De kracht van de onderwijsconsulent+ is de onafhankelijkheid en de kennis vanuit zijn of haar netwerk. De oc+ projecten werken voor specifieke doelgroepen als smeerolie die haperende motoren in het kader van de zorgverbreding goed laat draaien.

- **Onvoldoende mogelijkheden voor diplomagericht onderwijs voor ASS-leerlingen**

Nog steeds zijn er onvoldoende mogelijkheden voor leerlingen met een stoornis in het autismespectrum om diplomagericht onderwijs te volgen. Ondanks het feit dat er zowel op reguliere scholen als in het VSO hard gewerkt wordt om slimme leerlingen met autisme onderwijs te kunnen aanbieden met uitzicht op een diploma, is er nog lang geen sprake van een landelijk dekkend netwerk.

- **Samenwerking met zorginstellingen behoeft verbetering**

Onderwijsconsulenten+ die samenwerken met zorginstellingen ervaren deze soms als inerte organisaties. De ervaring is dat onderwijsconsulenten moeilijk vat krijgen op bijvoorbeeld het indicatietraject voor zorg. Ook wordt gesignaleerd dat medische instellingen voor kinder- en jeugdpsychiatrie minder open en benaderbaar zijn dan bijvoorbeeld instellingen voor verstandelijk gehandicapte kinderen.

² Autisme Spectrum Stoornis

- **Structurele problematiek in het speciaal onderwijs, met name cluster 3 en 4**

Er is nog steeds een toename van oc+ projecten die gericht zijn op structurele problematiek in het speciaal onderwijs. Het gaat om cluster 3- of cluster 4-kinderen met ernstige gedragsproblemen die buiten de boot vallen omdat het speciaal onderwijs niet in staat is passend onderwijs en zorg aan hen te bieden. Deze kinderen worden verwijderd uit het speciaal onderwijs en komen thuis te zitten of verdwijnen in het zorgcircuit zonder enige vorm van onderwijs. Ook blijkt regelmatig dat zeer laagfunctionerende kinderen van onderwijs verstoken zijn. Vanuit het universele recht van kinderen op onderwijs zijn deze oc+ projecten gericht op het tot stand brengen van specifieke onderwijs/zorgarrangementen voor deze leerlingen, met als mogelijk doel op den duur integratie in het speciaal onderwijs. Deze kinderen, die niet persé onder de doelgroep van de LGF-wetgeving vallen, zouden zonder inspanningen van de onderwijsconsulenten+ buiten de boot vallen wat betreft deelname aan onderwijs.

- **Algemene knelpunten rond leerlingen met ASS**

Onderwijsconsulenten+ die zich bezig houden met projecten gericht op leerlingen met ASS-problematiek signaleren onder meer de volgende knelpunten: koudwatervrees van scholen ten aanzien van de zorg en de voorfinanciering, en acties van ouders die soms onbedoeld contraproductief werken.

Ook wordt vastgesteld dat leerkrachten die meewerken aan een verbeterde opvang van leerlingen met ASS-problematiek in feite vrijwilligerswerk doen: scholing en extra zorg voor leerlingen komt voor hen bovenop hun reguliere werkzaamheden.

1.4 Aanbevelingen ACTB/Onderwijsconsulenten(+)

Op basis van de resultaten van de werkzaamheden van de onderwijsconsulenten(+) en haar eigen activiteiten in het afgelopen jaar doet de ACTB de volgende aanbevelingen:

- **Minder vrijblijvend inspectietoezicht op schoolbesturen die schoolgidsen, schoolplannen en procedures rond aanname en verwijdering niet op orde hebben**

De ACTB constateert al vanaf de start van haar werkzaamheden in 2003 dat schoolplannen en schoolgidsen in onvoldoende mate beantwoorden aan de wettelijke eisen die de leerlinggebonden financiering stelt. Daarnaast stelt de ACTB vast dat schoolbesturen onvoldoende zorgvuldigheid betrachten bij plaatsings- en verwijderingsprocedures van geïndiceerde leerlingen. Over deze bevindingen rapporteerde de ACTB de afgelopen jaren consequent in haar jaarverslagen. Desondanks bespeurt de ACTB dit rapportagejaar hieromtrent geen verbetering. Ouders en kinderen worden onnodig in een lastige en onzekere positie gebracht. De ACTB pleit daarom voor een gericht toezicht door de Onderwijsinspectie op schoolbesturen die hun zaken rondom schoolgidsen, schoolplannen en de te volgen plaatsings- en verwijderingsprocedures niet op orde hebben.

- **Doorlopende zorglijn na het funderend onderwijs wenselijk**

In het rapportagejaar 2006/2007 is de ACTB veelvuldig geconfronteerd met begeleidings- en adviesverzoeken uit het MBO. De ACTB is echter niet bevoegd adviesverzoeken uit het MBO in behandeling te nemen. Voorzichtig kan geconcludeerd worden dat de begeleiding van rugzakleerlingen in het MBO nog sterk in de kinderschoenen staat, terwijl er wel behoefte aan is. Een adviserende en begeleidende ondersteuningsstructuur zoals die in het funderend onderwijs is opgezet, ontbreekt in het MBO nog goeddeels. Nu dreigen leerlingen tussen de wal en het schip te geraken.

Het primair en het voortgezet onderwijs kennen een begeleidings- en ondersteuningsstructuur voor LGF-leerlingen; in het MBO worden deze leerlingen nog teveel aan hun lot overgelaten, evenals in het HBO en in

het WO. De ACTB acht het zaak om in de doorlopende lijn van de diverse onderwijsfasen van primair onderwijs naar voortgezet onderwijs en MBO, HBO en universiteit, maar ook naar werkgelegenheid, een sluitende preventieve ondersteuningsketen (integraal zorgbeleid) in te bouwen.

- **Ook in het kader van 'passend onderwijs' blijft een goede afstemming tussen de nieuwe geschillenregeling en de Onderwijsconsulenten van belang**

De samenwerking tussen de ACTB en de Onderwijsconsulenten(+) bewijst succesvol te zijn en synergie op te leveren. Veel leerlingen worden dankzij de goede samenwerking aan een verantwoorde onderwijsoplossing geholpen. Conflicten tussen scholen en ouders worden gezamenlijk vlotgetrokken. De ACTB en de Onderwijsconsulenten(+) hebben een resultaatgerichte ervaring en expertise opgebouwd. De ACTB is van mening dat de beste garantie voor een effectieve ondersteuningsstructuur (onderwijsconsulenten) en geschillenregeling gerealiseerd kan worden door deze functies zo dicht mogelijk bij elkaar te positioneren. Door deze koppeling kan de expertise behouden blijven en zelfs worden uitgebreid, en de synergie-effecten kunnen optimaal benut blijven worden na de opvolging van de ACTB. De onafhankelijkheid van de ondersteuningsfunctie is een belangrijke randvoorwaarde.

- **Scholen moeten meer vraaggericht denken en werken**

Scholen moeten niet een aanbodgerichte, maar een vraaggerichte werkwijze hanteren waarbij rekening gehouden wordt met de individuele verschillen van de leerlingen, en waarbij de hulpvraag van de leerling centraal staat. Een school die vraaggericht werkt staat open voor alle leer- en ontwikkelingsvragen van kinderen en is afgestemd op de kenmerken van deze ontwikkelingsvragen. Niet alleen het leveren van prestaties staat centraal, maar vooral het proces van de persoonlijke ontwikkeling van de leerling. Kinderen die op school niet goed mee kunnen komen, worden in een aanbodgerichte onderwijsomgeving vaak onvoldoende uitgedaagd om te laten zien wat zij wél kunnen, aangezien het accent ligt op wat zij niet kunnen.

- **Handelingsplannen moeten beter**

De onderwijsconsulenten signaleren unaniem dat het maken en uitvoeren van handelingsplannen vaak niet tot het gewenste resultaat leidt. De hulp en ondersteuning van de consulenten aan scholen en ouders bestaat grotendeels uit voorlichting en uitleg over het opstellen van een kwalitatief goed plan. De onderwijsconsulenten zijn niet zonder meer voorstander van extra regelgeving rondom handelingsplannen, maar bevelen een versimpeling aan door houvast te bieden: 'Geef de school een eenvoudig modelplan en formuleer hierin de probleemstelling op didactisch, pedagogisch en agogisch terrein. Maak een standaard model handelingsplan voor alle reguliere scholen, waarin alles op het gebied van de verantwoording van de LGF-middelen goed verwoord wordt. Veel problemen op vooral communicatief gebied kunnen daarmee voorkomen worden.'

- **Plaatsingsproblematiek behoeft probleemhouder en één loket**

De onderwijsconsulenten constateren dat de plaatsingsproblematiek in het speciaal onderwijs geen eenduidige probleemhouder kent. Zij vinden dat dit fundamenteel moet veranderen. Het REC heeft onvoldoende slagkracht, omdat de deelnemende scholen een grote mate van autonomie hebben. De onderwijsconsulenten pleiten voor één organisatie die verantwoordelijk is voor de indicering en plaatsing van een kind. Er wordt gesproken over één loket in de regio dat als probleemhouder fungeert en zeggenschap heeft. De CVI en de PCL (SO en WSNS) die nu ieder een eigen deeltaak hebben, zouden hierin moeten gaan samenwerken.

- **Terugkeergarantie bij plaatsbekostigd onderwijs**

Bij plaatsbekostiging zou de regel moeten zijn dat een kind een jaar ingeschreven blijft staan op de laatste school. Als leerlingen nu drie maanden op plaatsbekostigd onderwijs zitten, kunnen zij daarna niet terug naar hun oude school. Daardoor ontstaat het risico dat een kind tijdelijk thuis komt te zitten en kunnen de positieve resultaten die behaald zijn in de plaatsbekostigde zorginstelling onder druk komen te staan. In die gevallen zouden overhevelingsmogelijkheden van gelden in individuele gevallen ruimer mogelijk moeten zijn onder het devies 'het kind moet centraal staan'.

- **Onderwijsconsulenten+ projecten borgen**

De oc+ projecten brengen veel te weeg in de samenwerking tussen scholen, zorginstellingen en andere organisaties. Zij sluiten volledig aan bij de ontwikkelingen rond de zorgplicht voor scholen in het kader van passend onderwijs. Gezien de positieve resultaten dient deze lijn geborgd te worden door de resultaten en de aanpak overdraagbaar te maken naar de samenwerkende partijen in de ontwikkelingen rond passend onderwijs. Daardoor kan in de blijvende behoefte van een projectmatige aanpak van casusoverstijgende problematiek voorzien blijven worden.

- **Meer speelruimte nodig bij pilots**

Onderwijsconsulenten+ ervaren, evenals vorig jaar, dat de wet- en regelgeving vraaggestuurd werken regelmatig in de weg staat. Zij zouden graag wat meer speelruimte krijgen bij pilots om de problemen die zij tijdens het projectmatig werken tegenkomen met meer creativiteit te kunnen oplossen. Tevens is het aan te bevelen dat er flexibeler wordt omgegaan met financiële middelen zoals PGB, rugzak en overige zorggerelateerde budgetten.

- **Projecten rond ASS-leerlingen behoeven blijvende aandacht**

De blauwdruk die op basis van de verschillende oc+ projecten voor leerlingen met ASS-problematiek wordt geschreven, heeft tot doel een diversiteit aan mogelijkheden te presenteren die als antwoord op de specifieke vragen van deze leerlingen kunnen dienen. Het vernieuwende van deze oc+ projecten is dat ze een vraaggerichte aanpak initiëren en een handelingsgericht antwoord willen geven op de onderwijs/zorgvraag van ASS-leerlingen. Dat betekent dat rekening gehouden moet worden met de dubbele zorgbehoefte van de leerlingen met autisme: de zorg voor aanpassingen in het onderwijs (didactisch, agogisch, methodisch en omgevinggericht) en de zorg voor de hulpvraag (zowel een algemeen als een individueel gericht aanbod). Ondanks het feit dat de oc+ projecten (papieren) blauwdrukken opleveren, blijft een onafhankelijke, deskundige aanjager nodig om leerlinggericht zaken vlot te trekken of tot stand te brengen. Bij een eventuele overdracht van de oc+ projecten naar PASSER zal een onafhankelijke en deskundige aanjaagfunctie gewaarborgd moeten blijven.

- **VMBO-t betrekken bij oc+ projecten gericht op ASS-problematiek**

Vanuit verschillende hoeken komt het signaal van onderwijsconsulenten+ dat er lange wachtlijsten zijn ontstaan voor plaatsing van leerlingen met ASS op het VMBO. Zij bevelen een verbreding van de doelgroep aan door naast voorzieningen voor HAVO/VWO-leerlingen nadrukkelijk ook voorzieningen voor VMBO-t-leerlingen bij de oc+ projecten te betrekken als scholen een dergelijke afdeling hebben.

- **Adequate ambulante begeleiding**

Als bemiddelende en adviserende instantie ziet de ACTB de zwaarste problematiek rond de rugzakleerlingen. Voor deze relatief beperkte groep is adequate ambulante begeleiding van essentieel belang om in het regulier onderwijs te kunnen functioneren.

2. ONTWIKKELINGEN LGF, ACTB EN ONDERWIJSCONSULENTEN(+)

In dit hoofdstuk worden de algemene ontwikkelingen geschetst rond de Wet leerlinggebonden financiering (LGF) en worden het recente overheidsbeleid en de nabije toekomstplannen rond kinderen met een extra zorgbehoefte in het onderwijs nader toegelicht.

Vervolgens wordt kort uiteengezet hoe de ACTB, de Onderwijsconsulenten(+) en het ACTB-bureau hun werkzaamheden verrichten.

2.1 Ontwikkelingen LGF

Het onderwijsstelsel voor zorgleerlingen wordt de komende jaren sterk vereenvoudigd, overzichtelijker voor ouders en meer resultaatgericht. Staatssecretaris Dijkma heeft dit op 25 juni 2007 in een brief aan de Tweede Kamer geschreven.³

In het nieuwe stelsel komt niet het aanbod, maar het kind centraal te staan. Op deze manier wordt voorkomen dat leerlingen die extra zorg nodig hebben tussen wal en schip dreigen te vallen. Regionale samenwerkingsverbanden van schoolbesturen zorgen voor een sluitende aanpak van regulier en speciaal onderwijs. Op basis van experimenten die de komende jaren in verschillende regio's zullen plaatsvinden, wordt een nieuwe Wet Passend Onderwijs uitgewerkt die in 2011 in werking zal treden.

Het huidige zorgonderwijs is zeer complex, met voor elke voorziening een eigen indicatiestelling, financiering en organisatie. Het ontbreekt in veel gevallen aan samenwerking, en het initiatief om het juiste onderwijs voor de zorgleerlingen te vinden ligt bij de ouders. Wachtlijsten en capaciteitsproblemen zijn geen uitzondering. Om het stelsel te verbeteren is afgesproken geen geheel nieuw stelsel op te bouwen, maar uit te gaan van de huidige samenwerkingsverbanden. De nieuwe regionale netwerken zullen bestaan uit alle reguliere scholen en de Regionale Expertise Centra (REC's) van de verschillende clusters, met voor iedere regio één indicatieorgaan. Er worden afspraken gemaakt met het vervolgonderwijs in het MBO, zodat duidelijke leerdoelen kunnen worden vastgesteld en resultaten meetbaar worden gemaakt. Ook worden de gemeentelijke en provinciale jeugdzorg bij de regionale netwerken betrokken. De ervaringen van deze nieuwe regionale netwerken zullen intensief worden gevolgd bij het opstellen van de nieuwe Wet Passend Onderwijs.

Op deze manier is in elke regio alle expertise in huis om passend onderwijs aan zorgleerlingen te bieden. Veel leerlingen zullen met extra ondersteuning in het regulier onderwijs kunnen blijven. Voor leerlingen voor wie dit niet geschikt is, is er het (voortgezet) speciaal onderwijs. Leerlingen kunnen in de toekomst bijvoorbeeld ook tijdelijk speciaal onderwijs volgen, om daarna terug te keren naar het regulier onderwijs. De indicatiestelling voor de zorgleerling vindt in nauw overleg met de ouders plaats. De positie van de ouders wordt op twee manieren versterkt. Als groep krijgen ouders meer zeggenschap over de afspraken binnen het regionale netwerk. Op individueel niveau wordt de rechtspositie met betrekking tot het aanbod van passend onderwijs aan hun kind versterkt.

³ Persbericht Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van 25 juni 2007.

De groei van het aantal leerlingen met een rugzakje (leerlinggebonden financiering) is tegen de verwachting in gestegen, van 60.000 in 2003 naar 90.000 nu. Van dit aantal leerlingen maakten er toen 15.000 gebruik van het regulier onderwijs, nu zijn dat er 30.000. De grootste groei betreft de groep leerlingen met gedragsproblemen. Om deze groei op te vangen heeft dit kabinet een extra bedrag van 84,5 miljoen euro voor 2007 gereserveerd. Daarna zullen de extra middelen structureel ruim 140 miljoen euro bedragen. De groei van het aantal zorgleerlingen zal worden gestabiliseerd, onder meer door mogelijk te maken dat geld voor ambulante begeleiding ook kan worden gebruikt voor preventieve begeleiding.

2.2 Best practices van schoolplaatsingen met interventie van onderwijsconsulenten(+)

Op verzoek van het ministerie van OCW ontplooit de ACTB dit jaar activiteiten om een bijdrage te leveren aan de cultuuromslag die nodig is om te komen van aanbodgericht naar vraaggericht onderwijs. Passend onderwijs vereist een mentaliteitsverandering op scholen, aldus het ministerie. Dat roept vragen op als:

- Wat is een passende mentaliteit in het kader van de zorgplicht en de ontwikkeling van zorgstructuren?
- Wat is onderwijskundig (on)mogelijk bij een zorgplicht?
- Wat betekent dit in de praktijk voor een school?

Gedefinieerd zal moeten worden wat 'een redelijk aanbod' is. Uitgangspunt is dat het aanbod wordt gericht op de behoefte van leerlingen en de vraag van ouders, en niet (uitsluitend) uitgaat van bestaande onderwijs/zorgstructuren.

Onderwijsconsulenten(+) dragen er toe bij dat leerlingen een passende plaats in het onderwijs krijgen, afgestemd op een op hen toegesneden onderwijsaanbod. Daarbij ervaren de consulenten dagelijks wat de mogelijkheden en onmogelijkheden zijn in het (huidige) onderwijs, en krijgen zij te maken met andere schakels van de jeugdketen, zoals de jeugdzorg, de AWBZ-zorg, de Onderwijsinspectie en de leerplichtambtenaren. In de casuïstiek komen uitersten naar voren qua problematiek van de leerlingen en houding van de ouders en scholen. Onderwijsconsulenten worden geconfronteerd met de grenzen van vraaggericht werken. Deze kunnen samenhangen met klassengrootte, met huisvesting, met de verhouding tussen draagkracht en draaglast van het schoolteam of kunnen van financiële aard zijn.

Al deze facetten uit de praktijk van de onderwijsconsulenten hebben geleid tot veel ervaring, kennis en expertise. De zo vergaarde inzichten en deskundigheid zullen worden verzameld in een publicatie met 'best practices'. Het gaat daarbij om bijzondere voorbeelden, waarbij vanuit een conflict of onenigheid een redelijk plaatsingsalternatief is bereikt. In de publicatie worden relevante ervaringen in het kader van de zorgplicht aangedragen en worden aanbevelingen gedaan aan scholen om (meer) vraaggericht en passend onderwijs te bieden aan rugzakleerlingen. De publicatie wordt in het voorjaar van 2008 gepresenteerd.

2.3 Werkwijze Onderwijsconsulenten(+), ACTB en bureau

Het landelijk netwerk van onderwijsconsulenten bestaat sinds oktober 2002.⁴ De ACTB is in november 2003 geïnstalleerd. In januari 2004 zijn de onderwijsconsulenten organisatorisch bij de ACTB ondergebracht.⁵

Voor een uitgebreide beschrijving van de werkwijze van de ACTB/Onderwijsconsulenten verwijzen wij naar de websites www.actb.nl en www.onderwijsconsulenten.nl. Kort samengevat is de werkwijze als volgt.

2.3.1 Werkwijze onderwijsconsulenten(+)

Als rond leerlingen met een stoornis of handicap problemen ontstaan rond plaatsing, het handelingsplan of de besteding van de rugzak, kunnen ouders/verzorgers, scholen of andere instanties vragen om bemiddeling door een onderwijsconsulent. Op basis van een telefonisch intakegesprek met het ondersteunend bureau van de ACTB/Onderwijsconsulenten in Den Haag wordt vastgesteld of het verzoek in behandeling genomen kan worden.

Bij het werk van de onderwijsconsulenten staat het belang van het kind centraal. Uitgangspunt is de specifieke zorg- en onderwijsbehoefte van dit unieke kind. Onderwijsconsulenten werken vraaggericht door uit te gaan van de zorg- en/of onderwijsvraag van het kind en daar dicht bij te blijven.

In het verlengde van het belang van het kind staat het belang van de ouders. Ook hier krijgen de onderwijsconsulenten mee te maken. De ouders hebben het recht om voor hun kind de school te kiezen die zij graag willen. Dit kan voor onderwijsconsulenten een dilemma opleveren als ouders de voorkeur uitspreken voor een oplossing die naar de mening van een onderwijsconsulent niet in het belang van hun kind is. Een voorbeeld is dat ouders hun kind naar het regulier onderwijs willen sturen, terwijl het kind de benodigde zorg en aandacht alleen in het speciaal onderwijs kan krijgen.

Onderwijsconsulenten worden bij hun zoektocht naar een reguliere school voor een geïndiceerd kind regelmatig geconfronteerd met terughoudendheid bij deze scholen. Reguliere scholen werken veelal aanbodgericht en zijn van mening dat niet of slechts in beperkte mate rekening gehouden kan worden met specifieke onderwijs- of zorgbehoeften. Ten onrechte leeft bij reguliere scholen de gedachte dat een individuele benadering in het speciaal onderwijs thuis hoort. Vooral leerlingen met gedragsproblemen (en een cluster 4-indicatie) die een specifiek pedagogisch klimaat nodig hebben zijn hiervan de dupe.

Als een kind toch wordt toegelaten tot het regulier onderwijs, blijkt het vaak moeilijk om onderwijs op maat te leveren. Veelal ontbreekt een zorgparagraaf in het schoolplan of wordt het maken van een handelingsplan voor het kind achterwege gelaten.

Onderwijsconsulenten zien het als hun taak om bij scholen de koudwatervrees rond de toelating van kinderen met een beperking weg te halen, en wel onder het motto: 'Scholen kunnen meer dan zij denken'. Kleine veranderingen in de organisatie, een flexibel aanbod, samenwerken met de kinderen en hun ouders, en de ouders ook zien als ervaringsdeskundigen, dragen bij aan een culturomslag van aanbod- naar vraaggericht onderwijs.

⁴ Zie voor een beschrijving van de bevoegdheden en taken van de onderwijsconsulenten www.onderwijsconsulenten.nl.

⁵ Zie voor een beschrijving van de bevoegdheden en taken van de ACTB www.actb.nl.

De onderwijsconsulenten zijn onafhankelijk. Zij bemiddelen tussen ouders, school en andere instanties en adviseren over mogelijke oplossingen, waarbij steeds het belang van de leerling centraal staat.

Voor casusoverstijgende, structurele knelpunten wordt via het project onderwijsconsulenten+ getracht bestendige oplossingen te creëren via samenwerkingsprojecten tussen betrokken partijen, zodat passend onderwijs voor leerlingen met een handicap gewaarborgd kan worden.

2.3.2 Werkwijze ACTB

Ouders/verzorgers en/of het bevoegd gezag van reguliere scholen kunnen een verzoek om advies indienen bij de ACTB. De ACTB adviseert in die gevallen waarin geen overeenstemming wordt bereikt over toelating of verwijdering, de inzet van de rugzakmiddelen of het handelingsplan. In een aantal gevallen zijn scholen zelfs verplicht de ACTB om advies te vragen, bijvoorbeeld als ouders bezwaar maken tegen:

- het besluit van de reguliere school de geïndiceerde leerling af te wijzen;
- het feit dat de school geen besluit over de toelating neemt;
- de manier waarop het rugzakje ingezet wordt, zoals vastgelegd in het handelingsplan;
- het feit dat de school geen handelingsplan opstelt;
- de wijze waarop de school de uitvoering van het handelingsplan ter hand neemt.

De Regionale Expertise Centra (REC's) kunnen de ACTB inschakelen bij conflicten over de ambulante begeleiding aan de school of de leerling.

De ACTB gaat na of het verzoek om advies ontvankelijk is. Als zij bevoegd is over het verzoek te adviseren, verzamelt de ACTB alle benodigde informatie en nodigt zij de partijen uit hun standpunten toe te lichten. Zo nodig wordt een onderwijsconsulent ingeschakeld en/of wordt een hoorzitting gehouden. Als de ACTB meent over voldoende informatie te beschikken om zorgvuldig te kunnen adviseren, toetst zij het besluit van de school aan de LGF. Het advies van de ACTB is niet bindend, maar de school is verplicht het advies van de ACTB te betrekken bij de beslissing op het bezwaarschrift van de ouders.

De ACTB bestaat uit vijf deskundigen op het gebied van onderwijs(recht), jeugdzorg, bestuursrecht en gelijkebehandelingswetgeving:

mevrouw mr. drs. M.G. Nicolai (voorzitter)
de heer prof. dr. J.M.A. Hermanns
de heer drs. J.D. Rensen
de heer P.A. Stobbelaar (vice-voorzitter)
de heer prof. mr. P.J.J. Zoontjens.

De ACTB wordt ondersteund door de secretaris, de heer mr. J.A.N. Gadella en door het bureau ACTB/Onderwijsconsulenten.

2.3.3 Bureau ACTB/Onderwijsconsulenten

Het bureau ACTB/Onderwijsconsulenten speelt gedurende het gehele adviserings- en begeleidingsproces een ondersteunende rol. Zij heeft de eerste telefonische en e-mailcontacten met ouders en scholen en wijst op basis van de telefonische intakegesprekken de casussen toe aan de onderwijsconsulenten. Het bureau verzorgt de registratie en de administratieve ondersteuning van de werkzaamheden van de ACTB en de onderwijsconsulenten.

Voorts heeft het bureau de taak de deskundigheid en expertise van de onderwijsconsulenten te bevorderen en te zorgen voor uitwisseling van kennis en ervaring. Hiertoe worden regionale en landelijke scholingsbijeenkomsten georganiseerd.

Om de bekendheid rond de advies- en bemiddelingsmogelijkheden van de ACTB/Onderwijsconsulenten(+) verder te vergroten, maken ook PR-activiteiten onderdeel uit van de werkzaamheden van het bureau.

De bezetting van het bureau is bij de afsluiting van dit rapportagejaar als volgt:

de heer mr. J.A.N. Gadella, secretaris en hoofd van het bureau
mevrouw drs. M.J.E. Verhoeven, contactpersoon onderwijsconsulenten/projectleider onderwijsconsulenten+
mevrouw E. Schrijn bc., intakemedewerker
mevrouw S. van der Zee, intakemedewerker
mevrouw E.M. van der Knaap, secretaresse.

Onderwijsconsulent mevrouw drs. M.M.J. Andersen heeft in het rapportagejaar extra ondersteuning aan het bureau verleend.

3. WERKZAAMHEDEN EN BEVINDINGEN ONDERWIJSCONSULENTEN

3.1 Inleiding

De onderwijsconsulenten(+) vormen een netwerk van onafhankelijke deskundigen die ondersteuning en bemiddeling verlenen aan ouders en scholen als zich op enigerlei wijze problemen in het onderwijs voordoen rond geïndiceerde leerlingen.⁶ Ouders/verzorgers, scholen of andere instanties die binnen dit kader tegen knelpunten of vraagstukken aanlopen kunnen via het bureau ACTB/Onderwijsconsulenten(+) kosteloos om hulp vragen. De onderwijsconsulent zal trachten een oplossing te vinden waarbij de belangen van het kind centraal staan.

Mocht hij of zij er ondanks de nodige inspanningen niet in slagen partijen tot elkaar te brengen, dan kan de kwestie in tweede instantie desgewenst voorgelegd worden aan de ACTB, de Advies Commissie Toelating en Begeleiding (zie ook hoofdstuk 4).

Vastgesteld kan worden dat het enorm hoge aantal verzoeken tot bemiddeling en advies in het jaar 2005/2006 in dit rapportagejaar geëvenaard wordt en zelfs een lichte groei vertoont. Om aan de grote vraag te kunnen (blijven) voldoen, is in de loop van 2006 het aantal onderwijsconsulenten(+) uitgebreid van 21 naar 32. Daarnaast is gezocht naar alternatieven om zoveel mogelijk aanvragen te kunnen honoreren. Dit heeft in oktober 2006 geleid tot het introduceren van de 'minicasuïstiek'.

Dit hoofdstuk beschrijft de werkzaamheden en activiteiten van de onderwijsconsulenten in het schooljaar 2006/2007 en de ervaringen die zij hebben opgedaan. Paragraaf 3.2 gaat in op de bevindingen van de onderwijsconsulenten en op een nieuwe vorm van ondersteuning, de minicasuïstiek. Paragraaf 3.3 noemt de belangrijkste complicerende factoren bij het vinden van oplossingen, en paragraaf 3.4 licht de casusoverstijgende, structurele problemen toe die gelden voor groepen zorgleerlingen. Cijfers en feiten over de in 2006/2007 ontvangen advies- en bemiddelingsaanvragen staan in paragraaf 3.5. Ten slotte geeft paragraaf 3.6 op basis van enquête-uitkomsten inzicht in de mening van ouders en scholen over de activiteiten van de onderwijsconsulenten. In dit verband wordt ook verwezen naar de bijlagen I t/m VI, waarin de relevante statistische informatie is opgenomen.

3.2 Bevindingen rond de bemiddelingsaanvragen

Uit hoofde van hun werkzaamheden worden onderwijsconsulenten regelmatig geconfronteerd met knelpunten en obstakels bij het plaatsen van geïndiceerde leerlingen. Tijdens scholings- en regiobijeenkomsten wisselen de consulenten kennis en ervaringen hierover uit. In juni 2007 is - mede ten behoeve van deze rapportage - een enquête gehouden waarin de onderwijsconsulenten is gevraagd naar hun bevindingen en naar de onderwerpen waaraan volgens hen aandacht besteed moet worden. De resultaten van deze enquête zijn verwerkt in dit hoofdstuk.

⁶ Kinderen die op grond van hun handicap of stoornis een beschikking (clusterindicatie) hebben via een Commissie voor de Indicatiestelling.

Vanaf de instelling van het netwerk van onderwijsconsulenten is een plaatsingsprobleem verreweg de belangrijkste reden om een onderwijsconsulent in te schakelen (65%), gevolgd door onenigheid over het handelingsplan en/of de besteding van de middelen uit het rugzakje (15%), en problemen rond (dreigende) schorsing of verwijdering (11%).⁷ Andere redenen zijn bijvoorbeeld problematiek rond de indicatiestelling, diagnose of het leerlingenvervoer, meningsverschillen tussen ouders en school en onzekerheid over de thuis- en schoolsituatie.

Hieronder wordt eerst ingegaan op de achtergronden van de werkwijze en de voorkeur van ouders voor regulier onderwijs. Vervolgens worden de belangrijkste redenen voor het inschakelen van een onderwijsconsulent toegelicht.

3.2.1 De vraaggerichte benadering

Zoals ook al in hoofdstuk 2 onder 2.3.1 (werkwijze onderwijsconsulenten) vermeld staat, gaan de onderwijsconsulenten bij de toewijzing van een casus vraaggericht te werk. Daartoe luisteren zij goed naar de wensen van de leerling en de ouders. Hiermee wordt vertrouwen gewekt bij de ouders, die dan meestal constructief meedenken in het proces om tot een oplossing te komen. De onderwijsconsulenten gaan uit van het belang van de leerling, zelfs als dat zou betekenen dat het advies afwijkt van hetgeen de ouders en/of de school wensen.

Iedere nieuwe casus wordt door de onderwijsconsulenten beoordeeld op haalbaarheid binnen de mogelijkheden van onder meer de leerling, de wet- en regelgeving en de regionale situatie. Steeds opnieuw wordt de strategie bepaald: wat is wenselijk, haalbaar en juridisch mogelijk. Ook wordt zo vroeg mogelijk in de bemiddelingsprocedure aan alle betrokken partijen duidelijk gemaakt wat men wel en niet mag verwachten. De onderwijsconsulent licht zijn of haar rol in het geheel toe, en koppelt de bevindingen regelmatig terug. Getracht wordt zoveel mogelijk concrete afspraken te maken. De onderwijsconsulent is tegenover de aanvrager steeds helder over zijn of haar rol en interventies, en onderneemt alleen iets met de instemming van de aanvrager. Die instemming is ook schriftelijk verkregen via een toestemmingsformulier waarin wordt verwezen naar het privacyreglement.

De werkwijze van onderwijsconsulenten vraagt om creatieve oplossingen waarbij bestaande kaders soms bewerkt of omzeild (moeten) worden.

⁷ Percentages gebaseerd op het rapportagejaar 2006/2007.

Een voorbeeld:

Joey (17 jaar) zit met 'een cluster 4 rugzak' in het examenjaar VMBO-t. Hij kan niet altijd de gevolgen van zijn gedrag overzien. Plannen en structureren kan hij niet zelf; daarvoor heeft hij strakke en consequente begeleiding nodig. Er is een handelingsplan, maar er gaan te vaak dingen mis, ook nog na de klachtenprocedure die vorig jaar heeft gelopen. Er is veel aan gelegen dat Joey zijn diploma haalt, want het gezin emigreert in de zomer.

De school doet in de ogen van de moeder te weinig aan de uitvoering van het handelingsplan. De gemaakte afspraken zijn verwaterd. Er zijn ook andere afspraken nodig, gericht op het behalen van het examen. De communicatie tussen de moeder en de school is verhard en geëscaleerd.

Joey is een leuke knul, maar hij is zeker geen lieverdje. Hij doet alles wat een andere puber doet (en soms in het kwadraat). Hij heeft Halt-contacten gehad. Verder heeft hij zich ziek gemeld op school zonder dat zijn moeder dat wist en spijbelt hij soms. Er hangt hem een straf boven het hoofd en er loopt een onderzoek van de Raad van de Kinderbescherming. Met een strafblad komt hij zijn nieuwe land niet in. Dit alles zorgt voor nog meer druk op de ketel.

Aan de onderwijsconsulent wordt gevraagd om de-escalatie te bewerkstelligen en een zodanige situatie te (helpen) creëren dat Joey zijn diploma kan halen. De onderwijsconsulent treedt op als intermediair tussen de moeder en de rector (pendelbemiddeling). Samen met de bovenbouwcoördinator en de ambulante begeleider maakt zij een nieuw handelingsplan. De ambulante begeleider neemt uiteindelijk zelf de huiswerkbegeleiding van Joey ter hand, omdat het op een andere manier niet lukt. De moeder ziet de grote inzet van de school en de ambulante begeleider en zij geeft hen haar vertrouwen; de opnieuw gestarte klachtenprocedure wordt stopgezet. Er is veel met en rondom Joey gebeurd. Desondanks heeft hij het gepresteerd zijn diploma te behalen.

3.2.2 Minicasuïstiek

Bij een minicasus gaat het om relatief 'lichte' meldingen, waarbij een onderwijsconsulent de ouders kortdurend ondersteunt en helpt om de benodigde actie in gang te zetten. De problematiek is voornamelijk LGF-gerelateerd, maar heeft soms ook betrekking op vragen van ouders over allerlei ernstige en complexe onderwijsproblematiek. Formeel vallen deze vragen niet geheel binnen de taken van de onderwijsconsulenten. Onder bepaalde omstandigheden is toch de inzet van een onderwijsconsulent nodig, omdat er geen andere instantie of onderwijsdeskundige is tot wie de ouders zich kunnen wenden.

Een voorbeeld is een kind dat is behandeld in combinatie met plaatsbesteding onderwijs, en dat na afloop van de behandeling zonder zorg, dagbesteding of onderwijs en zonder clusterindicatie dreigt thuiszitter te worden. Ook het effect van de behandeling dreigt dan teniet te gaan.

Een ander voorbeeld betreft een jongere die met Justitie in aanraking is geweest, door VO-scholen wordt geweigerd, niet voor een clusterindicatie in aanmerking komt en die niet terecht kan bij Herstart/Op de rails, omdat deze projecten door lokale omstandigheden niet draaien.

Het is in het belang van (de toekomst van) deze kinderen dat een onderwijsconsulent via een minicasus de betrokken partijen hun verantwoordelijkheid laat nemen, waardoor de (af en toe radeloze) ouders en leerlingen weer wat vertrouwen krijgen. Soms is slechts één telefoontje of één gesprek voldoende om dat ene duwtje in de richting van een passende oplossing te geven. De interventie kost de onderwijsconsulent maximaal 5 uur. Trefwoorden bij deze werkwijze zijn: snel, efficiënt, pragmatisch en deskundig. Voor deze werkwijze is een procedure ontwikkeld.

Sinds oktober 2006 zijn 127 aanvragen als minicasus in behandeling genomen. In 28 gevallen (22%) bleek de casus dermate complex te zijn dat deze alsnog als reguliere casus is behandeld. Van de resterende 99 minicasussen zijn er 53 afgerond. Zie ook paragraaf 3.5.

Nog een voorbeeld:

Volgens de basisschool waar Karolien op zit, is zij daar niet meer te handhaven. De ouders hebben een cluster 4-indicatie aangevraagd wegens gedragsproblemen. Doel is te zijner tijd begeleiding te krijgen op de basisschool of de school voor speciaal basisonderwijs. De school werkt daar volgens de ouders niet aan mee en vult geen onderwijskundig rapport in. De CVI is voornemens een negatief besluit af te geven met als reden dat zij niet aangetoond vindt, dat de reguliere zorgstructuur van WSNS ontoereikend is voor Karolien. Een patstelling dreigt. De onderwijsconsulent neemt telefonisch contact op met de moeder, de intern begeleider van de basisschool, de voorzitter van de CVI en de voorzitter van de PCL, tevens directeur van de SBAO. Haar inzet is plaatsing op de SBAO-school. De ouders van Karolien geven de voorkeur aan de SBAO-school. Na overleg wordt afgesproken dat de CVI haar negatief besluit opschort tot er duidelijkheid is over wat de PCL beslist. De PCL geeft een positieve beschikking af. De SBAO-school heeft enkele plaatsingsmomenten in het jaar, maar maakt voor Karolien een uitzondering. Als toch zou blijken dat de zorgstructuur ontoereikend is voor Karolien, kan alsnog een cluster 4-indicatie worden aangevraagd.

3.2.3 Regulier onderwijs geniet de voorkeur van ouders

Evenals vorig jaar geeft het merendeel van de ouders de voorkeur aan regulier onderwijs. Daar zijn diverse redenen voor aan te wijzen. Ouders zijn steeds beter geïnformeerd over de mogelijkheden en rechten van hun kind op (regulier) onderwijs; de LGF biedt hen een grotere keuzevrijheid. Veel ouders willen hun kind graag naar een school in de buurt en in de eigen (woon-)omgeving sturen.

Bovendien zijn ouders van mening dat hun kind meer aangeboden krijgt en betere kansen heeft als het regulier onderwijs volgt of heeft gevolgd.

Reguliere scholen raken meer bekend met de zorgplicht die zij hebben en met de ontwikkelingen op het gebied van 'passend onderwijs'. Zij kunnen en willen meer dan voorheen en zijn zich bewust van het feit dat ieder kind recht heeft op regulier onderwijs, al dan niet met de inzet van het rugzakje.

De voorkeur voor regulier onderwijs komt ook voort uit het minder goede imago van het speciaal onderwijs. Dat imago is mede tot stand gekomen door een aantal negatieve publicaties in het afgelopen jaar over de kwaliteit van het speciaal onderwijs. Ouders vinden dat het speciaal onderwijs didactisch gezien te weinig uitdaging biedt en te weinig prestatiegericht is. De nadruk ligt meer op de emotionele ontwikkeling en niet uitsluitend op cognitieve vaardigheden. Daarnaast zijn ouders bang voor de opeenhoping van problematiek in het speciaal onderwijs en vrezen zij dat hun kind teveel (negatief) beïnvloed wordt door andere (gedragsmatig moeilijke) kinderen, vooral in cluster 4.

Het speciaal onderwijs biedt een slechte aansluiting op vervolgonderwijs. Het VSO heeft nog onvoldoende of geen aanbod van passende diplomagerichte opleidingen, die er wel in het regulier onderwijs zijn (bijvoorbeeld onderbouw op HAVO/VWO-niveau). Ouders willen graag dat hun kind een diploma kan halen.

De lange wachtlijsten en de grote reisafstanden zijn eveneens redenen om van speciaal onderwijs af te zien.

3.2.4 Plaatsingsproblematiek

Uitgaande van het belang van de leerling slagen de onderwijsconsulenten er in de meeste gevallen in een oplossing voor de plaatsings- of bestedingsvraagstukken aan te reiken. In eerste instantie wordt getracht de leerlingen in het regulier of speciaal basis- of voortgezet onderwijs te plaatsen, zoals BAO of SBAO (basisonderwijs of speciaal basisonderwijs), VO of VSO (voortgezet of voortgezet speciaal onderwijs), MBO (middelbaar beroepsonderwijs)⁸ LWOO (leerwegondersteunend onderwijs), PRO (praktijkonderwijs) of ROC (regionaal opleidingscentrum). In sommige gevallen worden ook leerlingen met een rugzak op het LWOO, PRO of het SBAO geplaatst.

Als geen passende plaatsing in het regulier of speciaal onderwijs mogelijk is, zoeken de onderwijsconsulenten naar alternatieven voor de betreffende leerling. Deze worden soms gevonden in combinaties van onderwijs en zorg, thuisonderwijs, particulier onderwijs en verwijzing naar projecten zoals Herstart, Time-Out of Op de Rails. Ook wordt waar mogelijk getracht een persoonsgebonden budget (PGB) op school of in een onderwijs/zorgarrangement in te zetten. In dit kader hebben onderwijsconsulenten contacten met zorginstanties zoals het CCE (Centrum voor Consultatie en Expertise), CIZ (Centrum Indicatiestelling Zorg), MEE en Bureau Jeugdzorg. In die gevallen waarin meerdere instanties betrokken zijn bij een leerling, bemiddelt de onderwijsconsulent tussen alle partijen om tot een passend onderwijs/zorgarrangement te komen.

De plaatsingsproblematiek in het PO en VO is met name een zoektocht naar passend onderwijs als gevolg van onder meer verwijdering, verhuizing, onduidelijkheid over een passende onderwijsvorm, problemen rond de clusterindicatie, verschil van mening tussen ouders en school over vervolgonderwijs, plaatsing in het speciaal onderwijs of de overstap naar voortgezet onderwijs.

Van de 567 in het rapportagejaar ontvangen aanvragen zijn er 303 na bemiddeling door een onderwijsconsulent afgesloten. Zie ook paragraaf 3.5.

Naast deze 303 afgesloten casussen zijn nog eens 235 casussen uit het vorige rapportagejaar 2005/2006 (administratief) afgehandeld. De uitgebreide statistische informatie over deze 'oude' casussen staat in bijlage II. In grote lijnen komen de bevindingen rond deze oude casussen overeen met die van dit rapportagejaar. Zo is bijvoorbeeld ook in die gevallen het plaatsingsprobleem de belangrijkste reden geweest om een onderwijsconsulent in te schakelen. In dit hoofdstuk wordt uitsluitend gerapporteerd over de in 2006/2007 aangemelde (en al dan niet opgeloste) casussen.

Van de 303 afgesloten casussen uit dit rapportagejaar betreffen er 175 (58%) een plaatsingsprobleem; 98 in het PO en 77 in (de overgang naar) het VO. Van de 98 kinderen in het PO zijn er 31 in het regulier en 56 in het speciaal onderwijs geplaatst. Voor 11 kinderen is een andere oplossing gevonden in de vorm van observatieplaatsingen, dagbehandeling in combinatie met onderwijs, project 'Op de rails', Herstart, het aanvragen van een herindicatie of een werk/leertraject. Eén casus is overgenomen door MEE.

Bij de plaatsingsproblemen rond 77 leerlingen in het VO of de overgang naar het VO is voor 21 kinderen een oplossing aangereikt in het regulier onderwijs, en voor 42 in het speciaal onderwijs. Voor 14 kinderen is andere hulp gevonden, zoals dagbehandeling gecombineerd met onderwijs, een VMBO/LWOO-plaatsing, Herstart, plaatsing op een sociale werkplaats, een werk/leertraject, sociaal-maatschappelijke begeleiding of een opleidingsplaats op een ROC.

⁸ Sinds januari 2006 is een subsidieregeling LGF voor het MBO van toepassing.

Zoals al in paragraaf 2.3.1 genoemd, ondervinden de onderwijsconsulenten nog steeds terughoudendheid bij reguliere scholen om kinderen met een rugzakje aan te nemen. Scholen schermen met protocollen en argumenten om de plaatsing van zorgleerlingen af te houden, of zij vragen de garantie dat kinderen met een rugzak en ambulante begeleiding naar het speciaal onderwijs (terug)kunnen als er problemen ontstaan. Men betwijfelt of men goed kan inspelen op de problematiek van leerlingen in de vaak grote klassen. In dit opzicht vormen parttime werkende leerkrachten met duobanen een extra punt van zorg. De aanpak van een leerkracht is van grote invloed op het kunnen handhaven van het kind. Met de juiste aandacht en begeleiding kan het kind op de reguliere school blijven, maar onderwijsconsulenten kennen voorbeelden van leerlingen die verwijderd of geschorst zijn doordat zij bij een overspannen leerkracht in de klas zaten.

Ouders hebben het wettelijk recht om een (reguliere) school voor hun kind te kiezen, ook als het kind een clusterindicatie heeft. Maar er zijn schoolbesturen die ouders toch doorverwijzen naar een cluster 4-voorziening (in Zeeland bijvoorbeeld). Ouders worden soms onder druk gezet om mee te werken aan de aanvraag van een cluster 4-indicatie (lees: overgang naar ZMOK-school); er wordt zelfs wel eens bedreigd met een melding bij het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling als zij niet instemmen.

In paragraaf 3.3 wordt nader ingegaan op de complicerende factoren die onderwijsconsulenten tegenkomen bij het vinden van oplossingen bij onder meer plaatsingsproblematiek.

3.2.5 *Handelingsplan*

Uit de casuïstiek van de onderwijsconsulenten blijkt dat lang niet alle scholen voldoen aan de wettelijke verplichting om een handelingsplan te maken voor een kind met een rugzak in het regulier onderwijs. Onderwijsconsulenten signaleren regelmatig dat handelingsplannen ontbreken of kwalitatief slecht zijn, zowel in het PO als in het VO.

Scholen worstelen in het algemeen met het opstellen van een handelingsplan. Zij weten niet goed wat er in moet staan en hebben moeite met het formuleren van de juiste vraagstelling. Er wordt nogal eens gedacht dat een begeleidingsplan (door de ambulant begeleider op te stellen) hetzelfde is als een handelingsplan. Ook wordt aangevoerd dat individualisering niet in alle gevallen zinvol of haalbaar is. Onderwijsconsulenten wijzen ouders en scholen er voortdurend op dat het handelingsplan een gezamenlijke verantwoordelijkheid is. Een voorbeeld ter illustratie:

Een jongen met een clusterindicatie zit sinds maart 2006 op de basisschool. De toekenning van de rugzak heeft acht maanden op zich laten wachten. Het handelingsplan is nog steeds niet rond. De school zet de gelden niet op de juiste wijze in. De ouders zijn daar teleurgesteld over en hebben het gevoel dat zij niet kunnen bereiken wat wettelijk voorgeschreven is. Zij vragen de onderwijsconsulent te adviseren en eventueel te bemiddelen.

De onderwijsconsulent vertelt de moeder in een gesprek het doel en de opzet van een handelingsplan en een begeleidingsplan, en laat een modelhandelingsplan achter. De moeder bespreekt dit met de school, maar het leidt volgens haar niet tot het gewenste resultaat. Na een tweede gesprek met de moeder neemt de onderwijsconsulent contact op met de directie van de basisschool. Hij wijst de directie op haar wettelijke verplichtingen rond het handelingsplan en het begeleidingsplan. Op basis van het gesprek gaat de school onmiddellijk aan de slag om het handelingsplan aan te passen. De onderwijsconsulent krijgt het plan toegestuurd, bespreekt dit met de vader en adviseert de ouders akkoord te gaan met dit plan.

De ouders stemmen in met het handelingsplan en het plan wordt door de directeur van de school en de ouders ondertekend. De overeenstemming is hiermee bereikt.

Het overleg met de ouders en de school is in een prettige sfeer verlopen. De school heeft zonder problemen medewerking verleend om het handelingsplan in orde te maken.

Veel scholen beroepen zich op overmacht; er is sprake van tijdgebrek en onvoldoende deskundigheid op dit gebied. Er wordt niet of slechts weinig met de ouders overlegd over de inhoud van het handelingsplan. Scholen komen hiermee weg omdat de Inspectie van het Onderwijs niet inhoudelijk naar een handelingsplan kijkt.

Als er al een handelingsplan is, blijkt dit in de praktijk veelal moeilijk uitvoerbaar te zijn. Volgens de onderwijsconsulenten beschikken leerkrachten in het regulier onderwijs soms over onvoldoende tijd, kennis en vaardigheid. Vooral in het VO blijkt het uitvoeren van het handelingsplan problematisch: de rugzakleerling heeft te maken met meerdere (vak)docenten, ieder met een eigen benadering die niet altijd goed is afgestemd op de individuele behoeften van de leerling. De prikkel om een leerling met een specifieke hulpvraag te begeleiden is niet altijd aanwezig; leerkrachten moeten leren het kind achter de problemen te zien.

Ook blijkt het niet eenvoudig na een half jaar een goede evaluatie uit te voeren met een omschrijving van behaalde en nog na te streven doelen. Veel ouders vinden de informatie die zij krijgen onduidelijk en ontoereikend. Zij blijven met vragen zitten over de acties die de school heeft ondernomen, over wat er goed ging en wat minder goed. Zij vragen een verantwoording van de rugzakgeld en inspraak over de inzet van mensen en middelen. Voor veel ouders geldt dat hun zorgen onbesproken blijven en er onvoldoende communicatie met de school is. Anderzijds zijn ouders ook steeds kritischer en veeleisender, en verwachten zij dat de onderwijsconsulent zaken kan afdwingen. Deze heeft echter geen bevoegdheden op dit gebied.

Behalve het maken, naleven en onderhouden van een handelingsplan worden ook andere problemen gesignaleerd:

- soms hebben (allochtone) ouders moeite met het begrijpen en accepteren van de problematiek van hun kind;
- ambulant begeleiders vervullen niet altijd de intermediaire rol die van hen verwacht mag worden. Zij kiezen - soms voorgeschreven door het REC - eerder de kant van de school.
- de overdracht tussen zorgcoördinatoren en overige teamleden behoeft in een aantal gevallen verbetering;
- in enkele gevallen is er geen 'klik' tussen ouders en leerkracht of ambulant begeleider;
- de diversiteit in de naamgeving (begeleidingsplan versus handelingsplan versus hulpplannen) zorgt voor verwarring.

De onderwijsconsulenten merken op dat de richtlijnen voor een handelingsplan wat oppervlakkig zijn, voor meerdere interpretaties vatbaar en te moeilijk voor de 'gemiddelde' docent. Scholen vinden de criteria niet duidelijk en hebben moeite er een goede invulling aan te geven. Onduidelijk voor de ouders is wat zij kunnen vragen of eisen.

Al met al blijft de vraag wat precies de status is van het handelingsplan in juridisch opzicht, welke bevoegdheden ouders hebben als het plan niet naar wens tot stand komt of wordt uitgevoerd, en hoe de controle op de juiste uitvoering van het handelingsplan gestalte kan krijgen.

De aanbeveling laat zich raden: er is meer duidelijkheid gewenst over het handelingsplan en het begeleidingsplan.

3.3 Complicerende factoren bij het vinden van oplossingen

3.3.1 De kwaliteit van ambulant begeleiders

De kwaliteit van ambulant begeleiders, met name in cluster 4, wordt door onderwijsconsulenten in sommige gevallen als matig ervaren in de casussen die zij behandelen. Het REC heeft de verantwoordelijkheid toe te zien op de kennis en de expertise van de ambulant begeleiders. De onderwijsconsulenten zouden graag zien dat het REC de wettelijke taak krijgt de deskundigheid van ambulant begeleiders te bevorderen.

De onderwijsconsulenten realiseren zich dat de problematiek vaak zeer individueel is. Het maken van een goed handelingsplan valt niet mee. Een modelplan kan helpen, maar de juiste invulling en formulering zijn afhankelijk van de vraagstelling. De rol van de ambulant begeleider hierbij zou groter kunnen zijn.

Enerzijds professionaliseren de diensten voor ambulante begeleiding, maar anderzijds brengt dat ook bureaucrativering met zich mee, bijvoorbeeld meerdere managementlagen en een toenemend aantal richtlijnen over wat wel en niet kan of is toegestaan. Enkele onderwijsconsulenten merken op dat er een toenemende vergadercultuur dreigt te ontstaan, waardoor de beschikbare tijd voor ouders en leerlingen in het gedrang komt. Ouders en scholen vragen zich af wat het nut is van een uurtje begeleiding in de paar weken. Ook vinden ouders het onaangenaam dat zij niet op de hoogte worden gebracht van afspraken die de school en de ambulante begeleiding onderling maken over de inzet. Het betreft dan bijvoorbeeld het combineren van uren voor verschillende leerlingen of voor een hele groep.

Het REC heeft de ruimte in zijn richtlijnen te bepalen hoeveel tijd voor rechtstreeks contact tussen de ambulante begeleider en de leraar/leerling beschikbaar wordt gesteld. Nu is dat mede afhankelijk van de 'caseload' van de ambulante begeleiders, die kan variëren van 15 tot 30 leerlingen. Gepleit wordt voor een recht op een minimum tijdsduur per leerling per week, zodat de ambulante begeleiding meer kans op succes krijgt.

Een alternatief voor het capaciteitsprobleem van het REC is overheveling van de middelen naar de scholen, zoals de WEC-Raad in oktober 2006 aan de Minister heeft voorgesteld. Het REC sluit dan overeenkomsten af met reguliere scholen, waarin wordt vastgelegd dat het REC de intake en de diagnose verzorgt en de reguliere school ondersteunt bij het handelingsplan. De school kan, samen met de ouders, hulp en ondersteuning zoeken die past binnen het handelingsplan. Het REC betaalt vanuit de ambulante begeleidingsbesteding de extern ingehuurde krachten. Minister Van der Hoeven heeft deze werkwijze onder voorwaarden goedgekeurd.

3.3.2 Oudergerelateerde problemen en communicatiestoornissen

De onderwijsconsulenten krijgen in hun werk te maken met verschillende soorten ouders. Het komt steeds vaker voor dat ouders zelf veel problemen hebben. Het gaat dan om psychiatrische problematiek (bijvoorbeeld Borderline-syndroom, symbiotische relatie), echtscheidingsproblematiek, een-ouderschap of overassertieve ouders. Het gaat niet meer om het kind maar om de ouder zelf. Dat kan er in resulteren dat onderwijsconsulenten tegen de grenzen van de mogelijkheden aanlopen: voor het kind moet een school gezocht worden, maar de ouder blijft vanwege eigen problemen voortdurend actie voeren en is nooit tevreden. Als ouders tot het uiterste toe volhouden (eisen) dat hun kind een onderwijsplek in het regulier onderwijs moet krijgen, terwijl verschillende deskundigen adviseren het kind in een zorginstelling te laten behandelen, kan een (moreel) probleem voor de onderwijsconsulent ontstaan. Hij of zij werkt immers in het belang van het kind. De communicatie met de ouders verloopt dan moeizaam. Vaak is de communicatie tussen ouders en school ook al ernstig verstoord; het komt zelfs voor dat een school besluit een kind niet te plaatsen vanwege een problematische oudersituatie.

Scholen hebben ook te maken met onbehoorlijk gedrag van de ouders, zelfs als het goed gaat met het kind. Er is geen communicatie (meer) mogelijk en in enkele gevallen komen kinderen op deze wijze door toedoen van de ouders thuis te zitten.

Sommige ouders vragen heel veel van een school, bijvoorbeeld tijdschrijven, zodat gecontroleerd kan worden of de minuten wel conform de regelgeving worden besteed. Een onderwijsconsulent zal in een dergelijk geval proberen er voor te zorgen dat de ouders de school minder 'op de huid' gaan zitten en meer gaan vertrouwen. Immers, de besteding van de rugzak behoeft aan de ouders niet tot achter de komma te worden verantwoord.

Er zijn ouders die niet kunnen accepteren dat hun kind een clusterindicatie heeft; zij zien dat als gezichtsverlies. Anderen zijn vol goede bedoelingen, maar komen (te) veel op school en vragen veel aandacht, of zijn zo bezorgd over hun kind dat de school in hun ogen alles fout doet. En dan zijn er ouders die niet echt veeleisend zijn, maar wat naïef. Vanuit het CVI zit hier vaak een begrijpelijk verhaal achter. Hoogopgeleide ouders (veelal van kinderen met het syndroom van Down) willen hun kind koste wat het kost in het regulier PO en VO geplaatst hebben.

Anderzijds stellen de onderwijsconsulenten vast, dat scholen veel meer dan nu het geval is zich open zouden kunnen stellen voor de ervaringsdeskundigheid van ouders. De opvoeding thuis wordt door scholen strikt gescheiden van de aanpak in de klas.

Maar er zijn gelukkig ook ouders die gezond kritisch zijn!

Een onderwijsconsulent krijgt bijna altijd te maken met communicatieproblemen of met communicatie tussen ongelijkwaardige partners (machtsonbalans). De ene onderwijsconsulent doet aan pendelbemiddeling, de ander brengt de partijen bij elkaar aan tafel onder het motto 'je hebt elkaar nodig'. Belangrijk is dat ouders en onderwijzers respect voor elkaar hebben en niet achterom blijven kijken.

De onafhankelijkheid van de onderwijsconsulenten maakt doorbraken mogelijk. Daarbij zijn onderwijsdeskundigheid en mediation-vaardigheden nodig om, in het belang het kind, het vertrouwen te winnen en de weg te openen in de richting van een oplossing. 'Vrijwel bij elke casus moet je het hebben van overredingskracht, mensen in beweging krijgen en buiten de vaste kaders denken.'

3.3.3 Onderlinge afspraken (pseudoregelgeving) van samenwerkingsverbanden

Het valt onderwijsconsulenten bij de voorgelegde advies- en bemiddelingsvraagstukken in het VO op, dat scholen leerlingen met een clusterindicatie en een individuele hulpvraag buiten de deur proberen te houden. Zo komt het voor dat VO-scholen (op bestuursniveau) onderling en met behulp van opgestelde protocollen afspreken om leerlingen met een rugzak niet toe te laten. In vergelijking met vorig jaar lijkt dit vaker voor te komen, zo signaleren onderwijsconsulenten. Het inzetten van de ACTB of de gang naar de rechter brengt scholen vrijwel niet van hun standpunt. Het is dan ook de vraag, aldus de onderwijsconsulenten, of het gezien deze pseudoregelgeving zinvol is ouders te adviseren een rugzak aan te vragen, als zij vervolgens te horen krijgen dat zij hun kind moeten aanmelden bij het VSO.

Er zijn ook samenwerkingsverbanden op verschillende niveaus (VO, WSNS, PRO/LWOO) die onderling afspraken blijken te maken over de plaatsing van leerlingen. De keuzevrijheid van de ouders dreigt hiermee in het geding te komen. Voor leerlingen kunnen dergelijke afspraken langere reistijden tot gevolg hebben.

Ter illustratie hieronder twee voorbeelden:

Justin is leerling van een reguliere basisschool, groep 7. Hij heeft een cluster 4-indicatie en staat ingeschreven bij de SO-school in de regio. Daar kan hij voorlopig niet worden toegelaten omdat er een wachtlijst is.
De onderwijsconsulent krijgt van de directeur van de SO-school te horen dat er 120 leerlingen op de wachtlijst staan. Justin staat op nummer 57.
De PCL (Permanente Commissie Leerlingenzorg) wil geen kinderen toelaten op de SBAO-school met een cluster 4-indicatie.
De onderwijsconsulent verzoekt de PCL nadrukkelijk haar beleid op dit gebied te veranderen.
Ook zoekt de onderwijsconsulent contact met de gemeente over de huisvestingsproblemen van de SO-school. De betreffende school krijgt weliswaar extra klassen in het nieuwe schooljaar, maar de grote wachtlijst blijft bestaan.
De PCL besluit uiteindelijk de deur van de SBAO-school te openen voor de betreffende leerling.

Sjoerd is een schoolverlater van ruim 12 jaar. Hij verlaat zijn SBAO-school met het advies VMBO-KBL (Kader Beroeps Leerweg) met LWOO 2 (leerwegondersteuning). Sjoerd heeft de laatste jaren volgens de school en zijn ouders een gunstige ontwikkeling doorgemaakt. Zijn ouders melden hem aan bij de VMBO-locatie in de buurt, waar ook een ander kind uit het gezin iedere dag naar toe fietst. De school laat echter weten de betreffende leerling niet te mogen toelaten, omdat er binnen het overkoepelend schoolbestuur, waarvan deze locatie deel uitmaakt, afspraken zijn gemaakt over de opvang van leerlingen die mogelijk extra zorg nodig hebben. Men onderscheidt LWOO 1 en LWOO 2 leerlingen.

LWOO 1 leerlingen hebben uitsluitend didactische achterstanden en bij LWOO 2 leerlingen is er tevens sprake van mogelijke sociaal-emotionele en/of gedragsproblemen. Alle LWOO 2 leerlingen worden geconcentreerd op een zogenaamde 'zorglocatie'. De ouders zijn van mening dat hun zoon juist gebaat is bij een onderwijsomgeving waarin geen sprake is van een concentratie van zorgleerlingen. Zij vinden dat zij vrij moeten zijn in het kiezen van een passende school en kunnen nergens in de wet- en regelgeving het verschil tussen LWOO 1 en 2 vinden. Ze weigeren daarom hun zoon aan te melden bij de zorglocatie. De ouders vragen bemiddeling van een onderwijsconsulent, omdat 'thuiszitten' dreigt. Er is geen clusterindicatie, maar vanwege de ernst van de situatie wordt het verzoek in behandeling genomen.

De onderwijsconsulent voert gesprekken met vertegenwoordigers van de SBAO-school, het schoolbestuur, de door de ouders gewenste VMBO-locatie en de PCL. Omdat het probleem zich toespitst op het advies van de SBAO om voor de zorglocatie te opteren, wordt in overleg met de SBAO-school door de ouders een second opinion gevraagd bij een onafhankelijke deskundige. Er blijkt nog steeds sprake van lichte sociaal-emotionele problematiek, maar het onderzoek geeft ook aan dat regulier onderwijs met ambulante begeleiding mogelijk zou moeten zijn. Die optie werd op basis van de bestaande afspraken niet gegeven. Omdat alle scholen in genoemde regio onder hetzelfde schoolbestuur ressorteren, hebben de ouders geen keus. De ouders willen niet uitwijken naar het openbaar onderwijs, omdat die school niet zo'n goede naam heeft, ver weg is van hun woonplaats en op termijn niet het gewenste pakket voor hun zoon zou kunnen bieden (namelijk de groene richting). Het schoolbestuur laat zich door de onderwijsconsulent niet vermurwen, waardoor de consulent niet anders kan dan de ouders te adviseren toch naar de zorglocatie te gaan. De ouders gaan hiermee niet akkoord en oriënteren zich eerst nog op een school in België, waar ze vlakbij wonen.

3.3.4 Plaatsbekostigde onderwijsvoorzieningen

Onderwijsconsulenten signaleren, evenals vorig jaar, knelpunten bij leerlingen die vanuit een plaatsbekostigde onderwijsvoorziening teruggeplaatst moeten worden op een school voor regulier of speciaal onderwijs. Vaak is tijdens de behandeling geen indicatie aangevraagd. De leerlingen zijn uitgeschreven bij hun 'oude' school. Om te voorkomen dat deze leerlingen thuiszitter worden, zouden hun oude scholen een onderwijsplaats open moeten houden. De oude school heeft nu alleen een morele plicht om de leerling terug te nemen. Het zou regel moeten zijn dat een kind een jaar ingeschreven blijft. Overheveling van gelden zou in individuele gevallen ook meer kunnen gebeuren. Het kind moet centraal staan en niet de begroting, aldus de onderwijsconsulenten.

Een voorbeeld:

Roel (14 jaar) verbleef in een woonvoorziening, waar hij ook behandeling kreeg. Hij zou maximaal een half jaar blijven (als noodvoorziening), maar dat werd twee jaar. Nu is er plek bij een woonvoorziening in de buurt waar zijn vader woont. Voorwaarde voor deze voorziening is dat Roel dagbesteding heeft of onderwijs volgt. Roel heeft een stoornis in het autistisch spectrum en een licht verstandelijke beperking.

Er is voor Roel geen clusterindicatie aangevraagd tijdens de noodopvang.

In overleg met de onderwijsconsulent houdt de woonvoorziening een plek voor Roel open tot de clusterindicatie er is. In de tussentijd legt de onderwijsconsulent contact met een naburige VSO cluster 4-school. Daar is een plek voor hem.

Dan wordt Roel opnieuw aangemeld bij de Onderwijsconsulenten. Gezien de leerlingpopulatie vindt de VSO cluster 4-school toch dat Roel te kwetsbaar is en te weinig weerbaar. De onderwijsconsulent onderzoekt of praktijkonderwijs in de regio een optie is, maar daarvoor blijkt Roels intelligentie te hoog te zijn. Na intensieve gesprekken van de onderwijsconsulent met de VSO cluster 4-school wordt besloten Roel met een opbouwprogramma te laten starten, met extra begeleiding.

Met dit akkoord kan Roel gaan wonen in de door hem zo gewenste voorziening.

3.3.5 Samenwerking met betrokken onderwijsinstaties

De samenwerking met scholen is in het algemeen goed, maar blijft volgens de onderwijsconsulenten persoonsafhankelijk. Enerzijds zijn er positieve contacten met scholen die het belang van het kind serieus nemen, anderzijds zijn er scholen/directeuren die weinig of niet openstaan voor opname en handhaving van rugzakleerlingen. Het werk van de onderwijsconsulenten wordt vaak bemoeilijkt door verschil in visie van directeuren, management of docenten binnen één school. Dit werkt vanzelfsprekend door in de relatie met de onderwijsconsulent, die deze objectieve waarnemingen ter sprake brengt in contacten met de school en de ouders. Door de verscheidenheid aan belangen worden onderwijsconsulenten regelmatig beschouwd als min of meer partijdig, waardoor de samenwerking met de school wordt beïnvloed.

Scholen waar de onderwijsconsulenten mee te maken hebben zien over het algemeen meer problemen dan mogelijkheden (koudwatervrees). In het speciaal onderwijs vormen de wachtlijsten een probleem.

Onderwijsconsulenten bemiddelen en ondersteunen leerlingen in het funderend onderwijs. Het middelbaar beroepsonderwijs (MBO) valt daar niet onder en kennelijk wordt dit als een gemis ervaren. Steeds vaker komen er aanvragen binnen om bemiddeling aldaar. Tevens leven er vragen rondom de overgang van leerlingen vanuit het VSO naar het MBO. Sinds 1 januari 2006 geldt de rugzak ook voor MBO-leerlingen. De ROC's zijn daar echter nog niet op ingespeeld. Regelmatig vragen ROC's hierover informatie en advies aan het bureau Onderwijsconsulenten. Deze vragen worden zo mogelijk beantwoord of doorgeleid, maar er wordt nog geen ondersteuning aangeboden door een onderwijsconsulent.

ACTB/Onderwijsconsulenten adviseert de begeleidingsstructuur zoals die in het funderend onderwijs bestaat, ook in het MBO toe te passen in het kader van een doorlopende zorglijn.

3.3.6 Samenwerking met betrokken zorginstaties

De samenwerking met de zorg wordt door de onderwijsconsulenten gekenmerkt als persoons- en contextafhankelijk, soms positief en constructief, dan weer moeizaam, vaak afwachtend. Bij vrijwel elke casus is overredingskracht nodig en moet geprobeerd worden om mensen in beweging te krijgen en hen buiten de vaste kaders te laten denken.

Gesignaleerde knelpunten in de samenwerking met zorginstanties zijn de personeelsmutaties en het achterwege blijven van de overdracht van cliëntgegevens.

Duidelijk blijkt, dat de zorg en het onderwijs niet dezelfde taal spreken. Er is weinig overleg tussen onderwijs en zorg. Onbekendheid met elkaars werkteerrein speelt daarbij een rol. Dit zou beter op elkaar afgestemd moeten worden.

De 'caseload' van zorgmedewerkers van zorginstanties is vaak dermate hoog, dat per cliënt weinig tijd beschikbaar is. Dit kan er toe leiden dat zaken langer duren dan wenselijk en noodzakelijk is. Een voorbeeld zijn de jeugdzorgmedewerkers die verantwoordelijk zijn voor de aanmelding van leerlingen: door de werkdruk nemen de procedures relatief veel tijd in beslag. Een ander probleem is dat instanties en contactpersonen in de zorg vaak moeilijk bereikbaar (aanwezig) zijn.

Ketenpartners willen doorgaans graag meewerken aan een oplossing, maar willen daarbij duidelijkheid over wie de voortrekkersrol vervult of de regie voert. Er is dus een toenemende bereidheid om binnen onderwijs/zorgarrangementen gezamenlijk oplossingen te zoeken en te vinden, zo stellen de onderwijsconsulenten vast. Een belemmerende factor daarbij is het van de grond krijgen van de financiering voor een dergelijk arrangement.

Samira is 12 jaar als zij bij het bureau ACTB/Onderwijsconsulenten wordt aangemeld door haar gezinsvoogd van Bureau Jeugdzorg. Ze gaat al driekwart jaar niet meer naar school. Samira heeft een laaggemiddelde intelligentie. Ze heeft groep 8 niet doorlopen. Officieel staat zij nog ingeschreven bij een school voor speciaal basisonderwijs, maar daar was het misgegaan (oppositioneel gedrag, dwars, brutaal tegen leerkrachten, niet te handhaven in de groep). Herstart wordt geprobeerd, maar daar verschijnt Samira maar een paar keer, met grote tegenzin. Er wordt daar wel een cluster 4-indicatie aangevraagd. Aanmelding bij een cluster 4-school volgt. De SO-school durft plaatsing zonder inzet van zorg op school niet aan. VSO wordt ook nog geprobeerd, maar na een mislukte kennismakingsafpraak raakt Samira daar buiten beeld. Samira, haar ouders en haar voogd willen graag een schoolplaatsing. Als dat niet lukt, blijft alleen een residentiële setting over als mogelijkheid, met plaatsbekostigd onderwijs. Dat wil Samira absoluut niet. De leerplichtambtenaar weet alleen dat Samira bij de SBAO staat ingeschreven. De ouders spreken weinig Nederlands. Er is bij gesprekken met hen een tolk nodig. De onderwijsconsulent bespreekt uitgebreid met Samira en haar ouders wat er wel en niet kan in het onderwijs en wat Samira - met het oog op haar toekomst - nodig heeft. De ouders zijn erg teleurgesteld in scholen en instanties. Ze voelen zich niet begrepen en machteloos. Het huisbezoek van de onderwijsconsulent doet hen goed en zij willen graag meewerken. Samira wil heel graag naar school. De onderwijsconsulent mobiliseert partijen om Samira enkele maanden een onderwijs/zorgarrangement aan te bieden op een SO-school, zodat zij na de zomervakantie - met een goede overdracht - naar het VSO cluster 4 kan gaan. De financiële middelen voor de extra begeleiding komen van de SBAO-school (rugzak) en van Jeugdzorg. Samira zet zich er voor in. Natuurlijk loopt het wel eens mis, maar in het algemeen gaat het heel goed. Zo goed, dat de SO-school overweegt samen met de jeugdzorgaanbieder voor leerlingen zoals Samira arrangementen te ontwikkelen om weer in te groeien in het speciaal onderwijs (wellicht als oc+-project). Na de zomervakantie gaat Samira naar het VSO, zonder extra begeleiding.

3.3.7 Particulier onderwijs

De LGF-middelen mogen onder de huidige regelgeving niet voor onderwijs op particuliere scholen worden ingezet. Voor een kleine groep leerlingen die niet op een cluster 4-school terecht kunnen vanwege een grote begeleidingsbehoefte, is particulier onderwijs echter de enige optie. Deze vorm van onderwijs blijkt ook een goede manier om kinderen (bijvoorbeeld met schoolangst) weer terug te leiden naar het regulier of speciaal onderwijs. Omdat de rugzakgelden niet gebruikt mogen worden voor particuliere scholen, moeten de ouders zelf voor financiering zorgdragen. Als zij dat niet (langer) kunnen opbrengen, vervalt voor deze groep moeilijk plaatsbare leerlingen een belangrijke mogelijkheid om toch aan onderwijs deel te nemen. De gevonden onderwijsoplossing is in die gevallen niet bestendig. Zo komt uit de praktijk van de onderwijsconsulenten het voorbeeld van een kind dat uiteindelijk een prima plaats vond op een particuliere school, maar dat thuis kwam te zitten omdat de ouders de school na een jaar niet meer konden betalen. Ouders vinden dat het mogelijk zou moeten zijn de rugzakmiddelen in te zetten voor particulier onderwijs.

De onderwijsconsulenten pleiten er voor in overleg met de Inspectie van het Onderwijs de mogelijkheden voor particulier onderwijs voor een beperkte groep leerlingen te verruimen.

3.3.8 Complexiteit van problematiek neemt toe

Onderwijsconsulenten worden in toenemende mate geconfronteerd met zeer complexe problematiek waardoor het beschikbare aantal uren om een casus op te lossen vaak niet meer voldoende is. Dit heeft onder meer te maken met de onmacht van het speciaal onderwijs, dat in handelingsverlegenheid verkeert door het oppositioneel gedrag van een deel van de leerlingen. Om onderwijs/zorgtrajecten te kunnen arrangeren moeten onderwijsconsulenten zich zowel op het terrein van onderwijs als op dat van zorg begeven. De samenwerking met de zorg staat nog in de kinderschoenen.

Ook ouders zijn soms de oorzaak dat het oplossen van casussen wordt bemoeilijkt. Het komt regelmatig voor dat de communicatie met ouders zeer moeizaam verloopt door psychiatrische problematiek van de ouder(s) zelf. Daarnaast hebben veel ouders vaak (te) hooggespannen verwachtingen, en/of overwaarden zij de mogelijkheden van hun kinderen.

Door de toename van ingewikkelde casussen pleiten de onderwijsconsulenten er voor dat zij meer bewegingsruimte krijgen. Het uitleggen van de rol van de ACTB brengt vaak veel in beweging, en uitspraken van de ACTB blijken te werken.

3.3.9 Grenzen aan speciaal onderwijs

Het speciaal onderwijs loopt tegen de grenzen van haar mogelijkheden aan. Dit geldt met name in cluster 4, en in cluster 3 voor wat betreft leerlingen met gedragsproblematiek (de zogenaamde 'Zmolkers').

Hoewel het speciaal onderwijs is bedoeld als vangnet, raakt zij in toenemende mate bij een kleine groep leerlingen met ernstige gedragsproblemen in handelingsverlegenheid. In het uiterste geval zien scholen zich gedwongen deze leerlingen niet toe te laten of te verwijderen. Deze boodschap wordt soms alleen aan ouders medegedeeld, zonder bereidheid om mee te denken over een oplossing. Het probleem wordt daarmee buiten de school gelegd, bij de leerling en zijn ouders, maar ouders kunnen dit niet zelf oplossen. Zowel capaciteitsproblemen als handelingsverlegenheid zouden in eerste instantie in de regio, met de ketenpartners, moeten worden opgepakt.

Een-op-een begeleiding met een PGB zou een oplossing kunnen zijn, maar er is veelal te weinig personeel. Er is behoefte aan extra ondersteuning in de klas; aan goed opgeleide mensen met expertise (twee docenten, van wie een voor de groep en een voor de individuele begeleiding), doch dit is financieel niet haalbaar. Ook vloeit de kwaliteit weg uit het onderwijs: veel ervaren docenten zijn ambulante begeleider geworden in het regulier onderwijs of zijn met pensioen gegaan. Het aantal leerlingen neemt fors toe, maar de kwaliteit van de scholen kan niet in de pas blijven lopen met deze groei. Jonge docenten hebben nog te weinig ervaring; leerkrachten zien zich voor een onmogelijke taak geplaatst. De problematiek van de leerlingen wordt steeds ingewikkelder, maar de leerkrachten weten vaak niet hoe te handelen.

Onderwijsconsulenten ondervinden dat scholen procedures en regels hebben die belemmerend werken. Een enkele uitzondering daargelaten hebben scholen moeite met veranderingen. Oplossingen worden bijvoorbeeld gezocht in het minder lang op school laten verblijven van leerlingen (een verkort lesrooster), het inzetten van een andere leerkracht met wie de leerling wel overweg kan, differentiatie of een betere regelgeving over de invulling van uren. Scholen zouden wat creatiever en minder star moeten zijn.

3.3.10 Samenwerking met de Inspectie van het Onderwijs

Als ouders de Onderwijsinspectie benaderen met een klacht over de (kwaliteit van) de school van hun kind, worden zij regelmatig doorverwezen naar de ACTB/Onderwijsconsulenten. De Onderwijsinspectie houdt zich door de deregulatie niet meer bezig met individuele klachtenbehandeling. Klachten worden hooguit geregistreerd en meegenomen in het kader van een regulier inspectiebezoek. De Onderwijsinspectie heeft inmiddels wel een inspecteur deels vrijgeroosterd voor problematische LGF-zaken.

De samenwerking met de Onderwijsinspectie verschilt per regio. In Brabant en Oost-Nederland bijvoorbeeld is er regelmatig overleg tussen onderwijsconsulenten en onderwijsinspecteurs. Onderwijsconsulenten in Oost-Nederland kunnen een beroep doen op de Inspectie om een doorbraak te forceren bij (V)SO-scholen die niet openstaan voor bemiddeling door onderwijsconsulenten.

De synergie zou echter aanzienlijk verbeterd kunnen worden als aan twee uitdrukkelijke wensen van de onderwijsconsulenten tegemoet gekomen kan worden: de Inspectie zou er met betrekking tot de plaatsingsproblematiek op moeten toezien dat een leerling binnen 6 weken na de indicatie ook daadwerkelijk een plaats of een rugzak heeft. Ook zou de Inspectie op scholen standaard moeten vragen naar het percentage rugzakjes en aandacht moeten besteden aan de inhoud van handelingsplannen.

De vraag ligt voor, wat onderwijsconsulenten moeten doen als zij bij scholen op 'slechte' praktijken stuiten; moeten zij dit aan de Onderwijsinspectie melden? Zij kunnen en willen de slechte situatie in feite niet laten voortbestaan, maar staan wel voor een moreel dilemma. Immers, zij willen een kind aan een schoolplaatsing helpen. Aan het bureau ACTB/Onderwijsconsulenten is gevraagd hierover een principe-uitspraak te doen.

Op dit moment is er één inspecteur voor speciale casuïstiek, die in zeer uitzonderlijke situaties wordt ingeschakeld, na overleg met het ministerie van OCW. Dat was bijvoorbeeld het geval bij een jongen die al lang thuis zat en niet in staat was tot het volgen van onderwijs op de school waar hij was ingeschreven. Omdat er over de plaats waar onderwijs wordt gevolgd niets is vastgelegd in de wet, kon de school, met een officiële verklaring van de arts, de leerplichtambtenaar en het bevoegd gezag van de school, onderwijs inkopen bij de Wereldschool. De betreffende jongen volgt nu onderwijs via de computer. De betaling loopt via de school waar hij ingeschreven staat, naar de Wereldschool.

In zeer uitzonderlijke gevallen (enkele kinderen in Nederland) kan een onderwijsconsulent dit na overleg en met toestemming van OCW samen met de Onderwijsinspectie bewerkstelligen. En daarvoor geldt heel nadrukkelijk dat het níet gaat om thuisonderwijs, maar om onderwijs thuis.

Vornoemde inspecteur voor speciale casuïstiek houdt zich ook bezig met onderwijs voor hoogbegaafden. In verschillende regio's zijn met zijn medewerking zogenaamde plusklassen gerealiseerd (onderwijs via de school waar het kind staat ingeschreven). Er wordt niet meegewerkt aan onwettige oplossingen voor kinderen die ingeschreven staan op het regulier basisonderwijs, maar die (extra) onderwijs krijgen op een andere locatie via een particuliere instelling. Sommige leerlingen zijn hier wel mee geholpen, maar dit is niet conform de wet- en regelgeving. Onderwijs moet onder verantwoordelijkheid van het bevoegd gezag plaatsvinden en het geldt dat ouders extra aan school geven mag niet worden uitgegeven aan primaire onderwijstaken.

3.3.11 Samenwerking met Leerplicht

Steeds meer leerplichtambtenaren zijn op de hoogte van het bestaan van het netwerk van onderwijsconsulenten. Dat ondervinden de intake medewerkers van het bureau ACTB/Onderwijsconsulenten aan de doorverwijzingen die ouders krijgen. Leerplichtambtenaren bellen ook zelf naar het bureau.

De onderwijsconsulenten merken dat er tussen leerplichtambtenaren grote verschillen bestaan in opleiding, ervaring en kennis van het onderwijs en de jeugdketen. Leerplichtambtenaar is geen professie waarvoor een HBO-opleiding bestaat. Iedereen kan het in principe worden.

Een leerplichtambtenaar is gebonden aan het gemeentebestuur rond de leerplicht en het beleid van de ketenpartners. Zo bepalen bijvoorbeeld de Officieren van Justitie in de arrondissementen hoe met de procesverbalen van de leerplichtambtenaren wordt omgegaan. Een gemeente stelt zelf vast hoeveel geld voor de afdeling leerplicht beschikbaar is. Grote gemeenten kunnen (financieel) steviger inzetten op leerplicht dan kleine.⁹

Een leerplichtambtenaar is afhankelijk van wat de scholen melden over thuiszitters. Scholen zijn verplicht na drie dagen het verzuim te melden. Landelijk is de meldingsbereidheid bij het MBO dramatisch. Bij het VMBO is die slecht. Door de geringe meldingsbereidheid kan er een vicieuze cirkel ontstaan: de leerplichtambtenaar doet niets, waardoor scholen nog minder melden.

⁹ Deze informatie is afkomstig van Ingrado en is verstrekt tijdens een scholingsbijeenkomst van de onderwijsconsulenten.

De onderwijsconsulenten merken dat leerplichtambtenaren op twee manieren werken. Sommigen zitten op de repressieve lijn, anderen zijn meer voorstander van een preventieve aanpak (zorg en bemiddeling) en zitten soms zelfs in een zorgadviesteam (ZAT). Er is geen uniforme aanpak. Zo verschillen bijvoorbeeld de richtlijnen en criteria om leerplichtonthefving te verlenen per gemeente (locale verordeningen). Met de continuïteit van leerplichtambtenaren is het volgens sommige onderwijsconsulenten slecht gesteld.

Er zijn goede en minder goede voorbeelden van de samenwerking tussen onderwijsconsulenten en leerplichtambtenaren. Ter illustratie:

Madeleine (11 jaar) gaat al een half jaar niet meer naar school. Zij is leerling van een cluster 3-LZ-school. Sinds een incident in de taxi (vermeende mishandeling), is zij thuis bij haar moeder en broertje. Zij heeft geen dagbesteding buitenshuis en komt nauwelijks buiten. Haar ouders liggen in scheiding. Madeleine heeft vroeger vervelende dingen meegemaakt waar ze niet aan herinnerd wil worden. Binnen voelt ze zich veilig. Buiten is er de angst voor (de familie/relaties van) vader. Door een wisseling van voogden van Bureau Jeugdzorg is er de laatste maanden weinig contact met Jeugdzorg geweest.

Vanwege astma en leerachterstand is er, mede door de inspanningen van de leerplichtambtenaar, destijds een cluster 3 LZ-indicatie afgegeven. Op dit moment heeft Madeleine weinig last van astma. De moeder wil graag dat Madeleine in de buurt naar school gaat, het liefst naar dezelfde school die haar broertje bezoekt. Daar wordt ze niet toegelaten vanwege haar leerachterstand en zorgbehoefte.

Leerplicht probeert met juridische stappen Madeleine weer naar school te krijgen. De moeder is daar boos over, maar het maakt haar wel duidelijk dat Madeleine snel naar school moet. De onderwijsconsulent benadert via de WSNS-coördinator de SBAO-school van het samenwerkingsverband waar de school van het broertje toe behoort. In een gesprek met de directeur, de moeder, de leerplichtambtenaar en de onderwijsconsulent wordt overeengekomen dat Madeleine naar de SBAO-school mag (mits er een indicatie van de PCL komt) en het broertje naar de school aan de overkant van de weg. De PCL-beschikking komt enkele weken daarna. De leerplichtambtenaar heeft geadviseerd de juridische procedures te beëindigen.

3.4 Structurele knelpunten

Een aantal van de knelpunten die onderwijsconsulenten tegenkomen bij individuele casuïstiek zijn structureel van aard, zoals de omvangrijke wachtlijsten en een gebrek aan passend onderwijs voor specifieke groepen zorgleerlingen.

In deze paragraaf worden de structurele knelpunten die ten grondslag liggen aan de plaatsingsproblematiek kort genoemd.¹⁰

3.4.1 Wachtlijsten

Onderwijsconsulenten signaleren dat het steeds moeilijker wordt kinderen in het (speciaal) onderwijs te plaatsen, vooral wegens capaciteitsproblemen en handelingsverlegenheid, met name in cluster 4. Soms weten onderwijsconsulenten met veel moeite een kind toch te plaatsen, doch zij worden tegelijkertijd geconfronteerd met een ethisch dilemma: hun bemiddeling is effectief, maar de plaatsing betekent dat een ander kind langer op de wachtlijst blijft staan bij een REC.

¹⁰ Zie ook hoofdstuk 5, waarin dieper wordt ingegaan op de projecten van de onderwijsconsulentent+, die zich richten op het oplossen van deze structurele knelpunten.

Met betrekking tot de plaatsingsproblematiek is er geen probleemhouder. Dat zou fundamenteel moeten veranderen, zo zijn de onderwijsconsulenten van mening. Het REC kan niet worden aangesproken; de scholen zijn autonoom en het REC heeft daar geen zeggenschap over.

Gepleit wordt voor één organisatie (één loket in de regio) die als probleemhouder fungeert, zeggenschap heeft en verantwoordelijk is voor de plaatsing van leerlingen. In Helmond loopt een pilot (als oc+ project) rond deze werkwijze.

De wachtlijstproblematiek verschilt per regio. De onderwijsconsulenten merken dat de oc+ projecten in het zuiden van het land vruchten beginnen af te werpen. Er zijn geen wachtlijsten meer voor leerlingen voor diplomagericht onderwijs op HAVO/VWO-niveau. Wel wordt daar nu een verschuiving van de problematiek geconstateerd: naar verwachting is er na de herfstvakantie 2007 een wachtlijst van ongeveer 70 kinderen voor het VSO-VMBO. Gevreesd wordt dat deze leerlingen ook daadwerkelijk thuis komen te zitten. Inmiddels zijn al 5 leerlingen aangemeld bij het bureau ACTB/Onderwijsconsulenten. Belangrijkste knelpunt is de voorfinanciering. Ouders en leerplichtambtenaren zijn ten einde raad.

Een voorbeeld van de wachtlijstproblematiek in het VSO-VMBO-t:

Karim zit in het derde leerjaar van een reguliere VO-school. Vanwege gedragsproblematiek komt hij in een Time-Out voorziening. Zijn ouders hebben een cluster 4-indicatie aangevraagd. Zij willen voor hem een rugzak. De VO-school geeft aan dat het met Karim niet meer gaat op school. Hij moet naar het VSO.

Er is in de regio één VSO-school, maar deze heeft een enorme wachtlijst. Vóór de zomer, maar ook na de zomervakantie, is er voor Karim geen plaats op het VSO-VMBO-t. Hij zit nog steeds in het regulier onderwijs en moet in het schooljaar 2007/2008 eindexamen doen. Nog niet duidelijk is hoe dit verder moet gaan. Als er toch een plek komt op het VSO, dan kan hij niet alle vakken van zijn richting volgen. De onderwijsconsulent gaat door met haar begeleiding.

3.4.2 Geen passend onderwijs voor bepaalde groepen leerlingen

Onderwijsconsulenten signaleren ook dit jaar dat de problematiek van leerlingen die aangemeld worden voor bemiddeling bij plaatsingsproblemen, complexer is geworden. Deze leerlingen behoeven extra zorg, maar vallen vaak tussen wal en schip. Als zelfs scholen in het (V)SO deze leerlingen niet kunnen opvangen, wordt de situatie nijpend. Met name als er geen vangnet is gecreëerd in samenspraak met zorginstellingen. Er is dan geen 'second best' alternatief en de ouders kunnen geen kant op. Met 'frappez toujours' bereiken ze niet dat schooldeuren opeens toch opengaan. Van de particuliere scholen staan de deuren wel open, maar particulier onderwijs moeten de ouders zelf betalen. Er is meer variatie en differentiatie nodig in het aanbod van de (V)SO-scholen om aan de complexe vraagstellingen tegemoet te komen.

De onderwijsconsulenten zetten zich ook in om - in samenspraak met (jeugd)zorginstanties - te onderzoeken of voor leerlingen dagbesteding geregeld kan worden tot een onderwijsplaats beschikbaar is. Als blijkt dat voor zorgleerlingen een behandeling of opname in een zorginstelling een hogere prioriteit heeft dan onderwijs, proberen de consulenten deeltijdonderwijs te organiseren.

Een voorbeeld:

Karo (15 jaar) wordt eerst door de leerplichtambtenaar en later door zijn moeder aangemeld bij bureau ACTB/Onderwijsconsulenten. Karo start op het Gymnasium, stroomt af naar HAVO-2 en geniet sinds oktober 2005 (na 8 weken in schooljaar 2005/2006) vrijwel geen onderwijs meer. Sinds december 2005 is hij vrijwel onafgebroken opgenomen in een GGZ-instelling. Hij zou daar (plaatsbekostigd) onderwijs moeten krijgen, maar daar komt het nauwelijks van. Karo is angstig, maar heeft volgens moeder ook 'een stok achter de deur' nodig om naar school te gaan. Hij gaat echter nauwelijks en zit vooral op zijn kamer. Karo heeft 24 uur per dag structuur nodig, anders raakt hij gefrustreerd en agressief. Moeder ziet in dat Karo belemmeringen heeft, maar hij gebruikt die volgens haar ook om niet naar school te hoeven gaan. Zo glijdt hij steeds verder af. Zij hoopt dat er een nieuwe start op een school gemaakt kan worden, waar strikt en minder 'lief' met haar zoon wordt omgegaan.

De onderwijsconsulent heeft moeder geadviseerd Karo aan te melden bij het Centrum voor Consultatie en Expertise (CCE). Moeder voelt zich zeer gesteund door de onderwijsconsulent en het CCE, omdat ze haar verhaal kwijt kan bij onafhankelijke deskundigen. Uiteindelijk wordt voor Karo na de zomer een scheiding tot stand gebracht in de locaties van verblijf, behandeling en onderwijs. Samen met de behandelend psychiater en de orthopedagoog overweegt moeder of ze haar zoon zal aanmelden bij het (oc+-) Project Leerbaarheid. Binnen dit project kunnen handvatten worden geboden voor gedragsregulatie (vanuit dossieranalyse en gespreksinformatie) om speciaal onderwijs en behandeling aan te laten sluiten bij Karo's mogelijkheden en belemmeringen.

Het niet kunnen bieden van passend onderwijs heeft diverse redenen. Soms hebben deze te maken met huisvestingsproblemen of zijn er onvoldoende aanpassingen en voorzieningen voor gehandicapte leerlingen. Ook speelt mee dat veel scholen aanbodgericht onderwijs bieden in plaats van vraaggericht. Bij plaatsbekostigd onderwijs werken behandelaars en onderwijsgevers soms langs elkaar heen. Het komt ook voor, dat (V)SO-scholen binnen een REC afspraken maken over verdeling van de doelgroepen onder elkaar. Als een (V)SO-school dan niet toelaat, is er binnen hetzelfde REC geen alternatief.

De groepen leerlingen waar onderwijsconsulenten moeilijk onderwijs voor kunnen vinden verschillen niet van de vorige jaren:

- meer- of hoogbegaafde leerlingen met een autisme spectrum stoornis;
- leerlingen met een schoolfobie;
- leerlingen met een (licht) verstandelijke beperking (ZML) en ernstige gedragsproblemen (de zogenaamde 'Zmolkers');
- leerlingen met een cluster 4-indicatie en zeer complexe gedragsproblemen;
- kinderen met ernstige verstandelijke beperkingen (IQ lager dan 35) die recht op onderwijs hebben, maar die meer zorg nodig hebben dan het SO kan bieden;
- meervoudig gehandicapte kinderen.

In hoofdstuk 5 wordt beschreven op welke wijze oc+ projecten worden ingezet om de voornoemde structurele knelpunten projectmatig op te lossen.

3.5 Cijfers en feiten over het rapportagejaar 2006/2007

In deze paragraaf wordt achtergrondinformatie verstrekt over de zaken die de onderwijsconsulenten in het schooljaar 2006/2007 hebben behandeld. In bijlage I zijn tabellen opgenomen met statistieken en eventuele toelichtingen.

Belangrijke opmerking vooraf. De cijfers en trends in deze rapportage zijn gebaseerd op de verzoeken tot bemiddeling die zijn ontvangen in de periode 1 augustus 2006 - 1 augustus 2007. De onderwijsconsulenten slagen er vaak in een belangrijk deel van de adviesaanvragen tot een oplossing te brengen binnen het schooljaar waarin de casus is aangemeld. Er zijn echter ook zaken die bij de afsluiting van het rapportagejaar nog in behandeling zijn. Deze 'doorgeschoven' casussen zijn tot nu toe niet in de rapportages belicht. Vanaf dit rapportagejaar zal daar wel aandacht aan besteed worden. Hiervoor wordt verwezen naar bijlage II: *In 2006/2007 afgeronde adviezen uit aanmeldingen van 2005/2006*. Bijlage I en bijlage II samen geven inzicht in de activiteiten van de onderwijsconsulenten in het afgelopen schooljaar.

Bij de navolgende cijfers dient derhalve steeds in aanmerking te worden genomen dat de onderwijsconsulenten meer casussen hebben afgerond dan de hieronder genoemde 303!

3.5.1 Samenvatting van de kerngegevens

Totaal aantal in behandeling genomen	567	
Waarvan 'gewone' (reguliere) casussen		468
Waarvan minicasussen		99
<hr/>		
Totaal aantal nog in behandeling	256	
Waarvan reguliere casussen		210
Waarvan minicasussen		46
<hr/>		
Totaal aantal afgeronde adviezen	303	
Waarvan reguliere casussen		250
Waarvan minicasussen		53
<hr/>		
Totaal afgebroken reguliere casussen	8	

3.5.2 Aantal in behandeling genomen verzoeken in het rapportagejaar

In totaal zijn 567 verzoeken om begeleiding en advisering door onderwijsconsulenten bij plaatsings-, bestedings- of andere vraagstukken in behandeling genomen in het schooljaar 2006/2007. In 2005/2006 waren dat 553 verzoeken. Van de 567 aanvragen zijn er 99 als minicasus behandeld en 468 als reguliere casus. Hiervan zijn aan het eind van dit rapportagejaar nog 210 reguliere en 46 minicasussen in behandeling.

3.5.3 Afgeronde adviezen

Van de 567 bemiddelingsverzoeken die in het jaar 2006/2007 in behandeling zijn genomen, konden 303 zaken (250 reguliere en 53 minicasussen) beëindigd worden met een advies van een onderwijsconsulent. Het merendeel van de adviezen betreft een oplossing waarin zowel de ouders als de school zich kunnen vinden.

Daarnaast komen adviezen voor waarmee ouders/verzorgers, scholen, de leerplichtambtenaar en eventueel andere betrokken instanties aanbevelingen krijgen over de handelwijze nadat de onderwijsconsulent voorliggende problemen heeft opgelost. Dit betreft gevallen waarin de regie van de problematiek elders ligt. De onderwijsconsulent zal in die gevallen nadrukkelijk vragen om weer contact op te nemen als de problemen zich opnieuw voordoen.

De doorlooptijd van een reguliere casus over een plaatsings- of bestedingsvraagstuk is ongeveer drie á vier maanden. Door de toegenomen complexiteit komt het echter in een flink aantal gevallen voor dat zaken een doorlooptijd tot 1,5 jaar vergen.

De tijdsinvestering is naast de complexiteit van de problematiek ook afhankelijk van de bereidheid tot samenwerking tussen betrokkenen. De doorlooptijd wordt nadelig beïnvloed door schoolvakanties.

3.5.4 Aard van de oplossing

Voor 249 van de 303 leerlingen zijn in dit rapportagejaar oplossingen in het onderwijs gevonden. Voor 54 leerlingen is het plaatsingsprobleem op een andere wijze - soms gecombineerd met onderwijs - beëindigd. Dit betreft bijvoorbeeld observatieplaatsingen, (dag-)behandelingen, onderwijs/zorgarrangementen, Herstartplaatsingen, werk/leertrajecten en het inroepen van sociaal-maatschappelijke begeleiding.

3.5.5 Afgebroken zaken

Van de 468 reguliere casussen zijn er 8 gedurende het rapportagejaar voortijdig afgebroken. In 5 gevallen wensten de ouders geen inmenging meer van een onderwijsconsulent of bleek bemiddeling niet meer van toepassing door verhuizing. Voor 1 leerling werd een residentiële oplossing gekozen; 1 leerling werd alsnog geplaatst en voor 1 leerling bleek het probleem te zijn opgelost voordat de onderwijsconsulent met zijn werkzaamheden begon.

3.5.6 Heropende zaken

Een casus wordt op verzoek heropend als zich opnieuw problemen voordoen waarbij inschakeling van een onderwijsconsulent gewenst is. Op het totaal van 468 reguliere casussen zijn er 65 die een heropening van een eerdere casus betreffen (14%). In het schooljaar 2005/2006 werden 29 van de 553 zaken heropend (ca. 5,5%). Een verklaring voor deze groei is het feit dat het totaal aantal adviesaanvragen over alle afgelopen jaren groter is. Ca. 10% van de zaken lijkt om dermate complexe problematiek te gaan, dat hiervoor steeds opnieuw hulp wordt ingeroepen. De onderwijsconsulenten geven ook zelf aan dat niet alle casussen oplosbaar zijn. Soms wordt een 'second best' oplossing gevonden, waarbij op termijn toch weer problemen ontstaan.

3.5.7 Redenen van verzoek om advies en begeleiding

Ook dit jaar blijken plaatsingsproblemen het meest voor te komen als reden om een onderwijsconsulent in te schakelen (366 van de 567 casussen). In 83 gevallen liggen problemen rond het handelingsplan of de besteding van het rugzakje ten grondslag aan het bemiddelingsverzoek. Het aantal zaken waarbij verwijdering of schorsing speelt, bedraagt 63. Bij 49 casussen is andere problematiek aan de orde, bijvoorbeeld rond indicatiestelling, diagnose en leerlingenvervoer. Ook worden onderwijsconsulenten ingeschakeld om te bemiddelen bij meningsverschillen tussen ouders en school of tussen ouders en REC/CvI (6 casussen).

3.5.8 Thuiszitters

Van de 567 leerlingen blijken er ten tijde van de bemiddelingsaanvraag 200 thuis te zitten; de overige 367 zijn schoolgaand. Onder een thuiszitter wordt in dit verband verstaan een leerling die meer dan vier weken thuiszit en voor wie een indicatie is afgegeven of aangevraagd.¹¹

Aantal thuiszitters op totaal aantal aanvragen	Aantal 04/05	Percentage 04/05	Aantal 05/06	Percentage 05/06	Aantal 06/07	Percentage 06/07
Schoolgaand	192	57%	338	61%	367	65%
Thuiszitter	143	43%	215	39%	200	35%
Totaal	335	100%	553	100%	567	100%

Het aantal thuiszitters blijft op hetzelfde hoge niveau. Het regulier onderwijs houdt vaak de deur dicht, en het speciaal onderwijs heeft - afhankelijk van regio en cluster - te kampen met wachtlijsten.

In de categorie schoolgaand zijn ook de leerlingen inbegrepen die thuiszitter dreigen te worden als gevolg van schorsing of verwijdering. Het tijdig inschakelen van een onderwijsconsulent blijkt in die gevallen preventief te werken; vaak kan in dergelijke situaties schorsing, verwijdering of langdurig thuiszitten voorkomen worden.

De onderverdeling naar reguliere en minicasussen is als volgt:

Verdeling totaal aantal thuiszitters casus/mini	Casus	Mini	Totaal
Schoolgaand	289	78	367
Thuiszitter	179	21	200
Totaal	468	99	567

3.5.9 Spreiding (voortgezet) speciaal onderwijs en regulier onderwijs

Bij de aanmelding wordt aan ouders gevraagd naar welk type onderwijs hun voorkeur uitgaat. Tabel 1 in bijlage I geeft een overzicht van alle 567 ontvangen verzoeken. Daaruit blijkt dat 48% van de ouders een oplossing in het regulier onderwijs wenst en 28% in het speciaal onderwijs. 24% zegt geen voorkeur te hebben.

Wordt uitsluitend naar de 366 specifieke plaatsingsproblemen¹² gekeken, dan geeft 40% (146 ouders) de voorkeur aan regulier onderwijs en 35% (127 ouders) aan speciaal onderwijs; 93 ouders hebben geen voorkeur kenbaar gemaakt.

Gewenst soort onderwijs bij plaatsingsproblemen	Aantal 04/05	Percentage 04/05	Aantal 05/06	Percentage 05/06	Aantal 06/07	Percentage 06/07
Regulier onderwijs	93	36%	196	54%	146	40%
Speciaal onderwijs	163	64%	169	46%	127	35%
Geen voorkeur		0%		0%	93	25%
Totaal	256	100%	365	100%	366	100%

¹¹ Het begrip 'thuiszitter' kent nog geen landelijke, eensluidende definitie. Ingrado, de Nederlandse vereniging voor leerplicht en RMC, is doende meer helderheid te krijgen over het feitelijke aantal thuiszitters. Zie www.ingrado.nl.

¹² Specifieke plaatsingsproblemen betreffen niet de zaken die betrekking hebben op onenigheid rondom het handelingsplan, problemen met REC/CvI, schorsing of verwijdering of zaken die als 'anders' aangemerkt zijn; zie ook bijlage I, tabel 2.

3.5.10 Spreiding primair onderwijs (PO) en voortgezet onderwijs (VO)

Van de 567 aanvragen komt 67% voor rekening van leerlingen in (de overgang naar) het VO/VSO en 33% betreft kinderen in het PO.¹³

Spreiding PO en VO op totaal aantal aanvragen	Percentage 04/05	Percentage 05/06	Percentage 06/07
VO/VSO en overgang VO/VSO	55%	63%	67%
PO	45%	37%	33%
Totaal	100%	100%	100%

3.5.11 Spreiding naar cluster en provincie

Onderstaande tabel toont een onderverdeling van de zaken naar cluster en provincie. Zuid-Holland, Noord-Brabant en Gelderland voeren de ranglijst aan van het aantal advies- en bemiddelingsaanvragen. Uit de twee eerstgenoemde provincies kwamen ook in de twee voorgaande rapportagejaren de meeste verzoeken om begeleiding.

Hetzelfde beeld vertoont het aantal zaken dat in cluster 4 valt. Ook nu, net als in 2004/2005 en 2005/2006, betreffen de casussen voor het overgrote deel leerlingen met een cluster 4-indicatie, vooral in de provincies Zuid-Holland, Noord-Brabant, Gelderland en Utrecht

Cluster	Geen cluster	Cluster 1	Cluster 2	Cluster 3	Cluster 4	Totaal
Provincie						
Drenthe			3	6	21	30
Flevoland				2	17	19
Friesland		2		9	35	46
Gelderland	1		4	21	47	73
Groningen			1	3	22	26
Limburg			1	5	20	26
Noord-Brabant			6	15	60	81
Noord-Holland			4	14	37	55
Overijssel				8	19	27
Utrecht		1	1	13	39	54
Zeeland				1	8	9
Zuid-Holland	1		10	20	90	120
Totaal	2¹⁴	3	30	117	415	567

ACTB/Onderwijsconsulenten is bevoegd te adviseren in LGF-plaatsingsvraagstukken als een indicatie is afgegeven. Indien dit criterium strikt gehanteerd wordt, komt een aanzienlijk deel van de thuiszittende leerlingen (nog) niet in aanmerking voor bemiddeling door een onderwijsconsulent. In de praktijk wordt bij kinderen die langer dan een maand thuiszitten toch - ook al is de indicatie er nog niet - met de bemiddeling begonnen.

¹³ Zie ook bijlage I, tabel 5.

¹⁴ Aanvankelijk bedroeg het aantal zaken zonder clusterindicatie dit jaar 42, tegen 66 in 2005/2006 en 87 in 2004/2005. Het betrof 40 minicasussen waarvan de indicaties bij de aanmelding nog (niet) in aanvraag waren. Voor de 'oude' casussen die in dit rapportagejaar zijn afgerond geldt dat in 28 gevallen (nog) geen clusterindicatie aanwezig was. Zie bijlage II, tabel 6.

3.5.12 Spreiding naar stoornis of handicap

Onderwijsconsulenten begeleiden kinderen met uiteenlopende handicaps en stoornissen bij het vinden van een geschikte onderwijsoplossing. Vooral de groep leerlingen met een stoornis in het autistisch spectrum (ASS) is bijzonder groot (182 van de 567 leerlingen), evenals de groep kinderen met gedragsproblematiek (108).¹⁵

Bij een aantal leerlingen is sprake van zeer complexe problematiek. Naast de 'clusterbepalende' stoornis of handicap spelen bij deze kinderen een of meer andere handicaps of stoornissen. Tabel 9 in bijlage I toont ter illustratie een overzicht van de 116 cluster 3-leerlingen die in het rapportagejaar zijn aangemeld. Bij 29 van hen is een bijkomende stoornis van toepassing.

Ook bij leerlingen uit de andere clusters komen vaak extra complicerende factoren voor, waardoor het vinden van een passende onderwijsoplossing (nog) moeilijker is. In paragraaf 3.4 en in hoofdstuk 5 wordt verder ingegaan op deze groepen zorgleerlingen.

3.5.13 Spreiding naar geslacht

De spreiding naar geslacht laat al jaren het zelfde beeld zien: het overgrote deel van de zaken die de onderwijsconsulenten behandelen betreft jongens. De verdeling is dit jaar vrijwel gelijk aan die van vorig jaar: 79% jongens (450 van 567 leerlingen) en 21% meisjes (117 leerlingen). In tabel 7 in bijlage I staat een specificatie van de spreiding naar geslacht en stoornis/handicap van de leerlingen.

3.6 De mening van ouders en scholen volgens enquêtegegevens

Al enkele jaren inventariseert ACTB/Onderwijsconsulenten(+)hoe ouders/verzorgers en scholen haar bemiddelings- en advieswerkzaamheden ervaren, hoe het kind (nu) op school functioneert en wat de bevindingen zijn rond de LGF. Hiertoe worden, zes maanden nadat een casus is afgesloten met een advies, enquêteformulieren aan de ouders en scholen gestuurd. Minicassussen worden niet opgevolgd door een enquête.

Gezien de relatief geringe response kunnen geen stellige conclusies aan deze inventarisaties verbonden worden, maar de antwoorden geven wel een trend aan. Hieronder volgt een samenvatting van de uitkomsten; een gedetailleerde uitwerking van de enquêtes staat in de bijlagen III tot en met VI.

3.6.1 Bevindingen ouders

In totaal hebben 139 ouders de toegezonden enquêteformulieren ingevuld en geretourneerd; 68 van leerlingen die in het regulier, en 71 van leerlingen die in het speciaal onderwijs zijn geplaatst of gehandhaafd onder begeleiding van een onderwijsconsulent.

De geënquêteerde ouders noemen als belangrijkste reden om een onderwijsconsulent in te schakelen een plaatsingsprobleem (63% in het regulier onderwijs en 82% in het speciaal onderwijs). Onenigheid over het handelingsplan of de besteding van middelen staat op de tweede plaats, met 25%.

Verder zijn er uiteenlopende redenen voor een bemiddelingsaanvraag, zoals het niet beschikbaar zijn van ambulante begeleiding, onvoldoende begeleiding op school, onenigheid over het schooladvies, geen plaats op scholen voor speciaal onderwijs in de regio of vervoersproblemen.

¹⁵ Zie ook de tabellen 7 en 8 in bijlage I.

Enquête ouders regulier onderwijs

45 van de 68 ouders (66%) laten weten dat hun kind een half jaar na de begeleiding door een onderwijsconsulent nog steeds op de school van plaatsing zit; 3 van de leerlingen in deeltijd. De meeste ouders van leerlingen die in het regulier onderwijs geplaatst zijn, geven ook de voorkeur aan dit type onderwijs.

Plaatsing op het gewenste type onderwijs (regulier dan wel speciaal) is volgens 43 van de 68 ouders (63%) gelukt.

Meer dan de helft van de ouders (26 van de 45, 58%) vindt dat hun zoon of dochter goed functioneert op school, en met 38% (17 van de 45) gaat het redelijk. Ook hebben de ouders de indruk dat hun kind redelijk tot goed aansluiting vindt bij andere leerlingen (41, 92%). 34 van de 45 leerlingen (76%) voelen zich volgens de ouders prima thuis op school, maar voor 11 leerlingen geldt dit niet of in beperkte mate.

De LGF beoogt de keuzevrijheid voor regulier of speciaal onderwijs te vergroten en de emancipatie en integratie van kinderen met een beperking te bevorderen. Een meerderheid van de ouders (32, 47%) vindt dat het rugzakje níet bijdraagt aan meer keuzevrijheid; 27 ouders (40%) vinden van wel en 9 ouders hebben deze vraag niet beantwoord of hebben aangegeven dat het rugzakje niet van toepassing is.

Van de in totaal 68 ouders die de enquête hebben ingevuld, zijn er 49 (72%) het eens met het advies van de onderwijsconsulent. 13 ouders zijn het oneens met het advies; zij vinden dat van een advies of oplossing geen sprake is en één ouder vindt dat de onderwijsconsulent te weinig heeft gedaan.

Gevraagd naar de invloed die de onderwijsconsulent heeft gehad op de schoolplaatsing laat 43% van de ouders weten dat de consulent een doorslaggevende rol heeft gespeeld (29 van de 68). 31 ouders (46%) zijn die mening niet toegedaan. Over hun eigen rol bij de plaatsing zeggen de meeste ouders (66%, 45 van de 68) dat zij invloed hebben gehad. 14 ouders vinden dat niet. Zij voeren aan dat er weinig keus en/of geen plaats is, en dat niet naar de mening van ouders wordt geluisterd.

Uit de algemene opmerkingen die de geënquêteerde ouders over de LGF maken, komt onder meer naar voren dat men het rugzakje noodzakelijk vindt, maar dat de middelen tegenvallen of men er weinig van merkt. Ook wordt de wens geuit het rugzakje voor particulier onderwijs te mogen inzetten. Meer voorlichting over de LGF wordt nodig geacht, en ouders vragen om een betere verantwoording van en meer inspraak in de besteding van de middelen.

Enquête ouders speciaal onderwijs

53 van de 71 kinderen (74%) blijken een half jaar na de begeleiding door een onderwijsconsulent nog op de school van plaatsing te zitten; 1 leerling in deeltijd. Het speciaal onderwijs is voor de meeste ouders van leerlingen die hier geplaatst zijn, ook het gewenste type onderwijs.

Plaatsing op het gewenste type onderwijs (regulier dan wel speciaal) is volgens 44 van de 71 ouders gelukt (62%).

53% van de ouders (28 van de 53) vindt dat hun zoon of dochter goed functioneert op school, 43% (23 van de 53) vindt dat het redelijk gaat. Volgens 2 ouders gaat het slecht met hun kind op school.

Over de aansluiting van hun kind bij de andere leerlingen zijn de ouders in het speciaal onderwijs minder positief dan die in het regulier onderwijs, maar toch noemen 38 van de 53 (71%) het redelijk tot goed. 34 van de 53 leerlingen (64%) voelen zich volgens de ouders prima thuis op school, 10 matig, en 9 niet.

Ook onder ouders van kinderen op het speciaal onderwijs vindt de meerderheid (39 van de 71, 55%) dat de LGF niet bijdraagt aan meer keuzevrijheid. 15 ouders (21%) vinden dat wel.

Een vergelijkbaar percentage ouders als in 2005/2006 is het eens met het advies van de onderwijsconsulent (53 van de 71, 75%). 17 ouders geven aan het oneens te zijn met het advies; zij vinden dat de bemiddeling niet tot de gewenste opleiding of school heeft geleid of dat het advies niet van de consulent afkomstig was. Eén ouder vindt dat de onderwijsconsulent 'ons op het verkeerde pad [heeft] gezet.'

Volgens 63% van de ouders (45 van de 71) heeft de onderwijsconsulent invloed gehad op de schoolplaatsing. 30% (21 ouders) vindt dat de consulent geen doorslaggevende rol heeft gespeeld. 40 ouders (56%) zeggen zelf invloed te hebben gehad op de plaatsing door (veel) eigen initiatief; onder meer het inschakelen van de onderwijsconsulent wordt genoemd. Van de 27 ouders (38%) die zichzelf geen invloedrijke rol toedichten, voelt een aantal zich machteloos; er zijn vaak geen alternatieven, bijvoorbeeld door de problematiek van het kind of de wachtlijsten in het speciaal onderwijs.

In de slotopmerkingen bedanken 14 ouders de onderwijsconsulent voor zijn of haar bemiddeling; de hulp wordt zeer gewaardeerd en de inzet wordt als doorslaggevend beschouwd. Twee ouders zijn niet tevreden over de onderwijsconsulent.

3.6.2 Bevindingen scholen

In totaal hebben 117 scholen het enquêteformulier geretourneerd; 49 uit het regulier onderwijs en 68 uit het speciaal onderwijs.

Enquête scholen regulier onderwijs

37 van de 49 leerlingen (76%) bezoekt een half jaar na het advies van de onderwijsconsulent nog steeds de school. 12 leerlingen (24%) zitten niet meer op de school van plaatsing, hoofdzakelijk door de ontevredenheid van ouders en/of de complexe problematiek van het kind.

Voor de kinderen die nog op de school zitten, is vrijwel in alle gevallen (35 van de 37, 95%) een handlingsplan gemaakt, en volgens de scholen zijn de meeste ouders (30) daar tevreden over. Ook over de schoolplaatsing oordeelt het merendeel van de ouders (30, 92%) volgens de scholen positief.

De algemene indruk van de leerlingen wordt door de scholen als goed tot redelijk beoordeeld, al doen of deden zich bij de meeste kinderen in de afgelopen periode problemen voor. Deze liggen dan vooral op het gebied van gedrag, het sociaal-emotionele vlak en op onderwijskundig terrein. Vaak is sprake van combinaties van deze factoren.

De onderwijskundige ontwikkeling is bij 5 leerlingen (14%) slecht, terwijl 17 leerlingen (46%) zich goed en 15 leerlingen (41%) zich redelijk ontwikkelen.

Het aantal leerlingen dat zich thuis lijkt te voelen op school is 29 (78%); toch vinden maar 14 kinderen aansluiting bij anderen (38%).

De scholen vinden de samenwerking met ouders en eventuele hulpverleners goed (51%, 19 scholen) tot redelijk (41%, 15 scholen). Twee scholen spreken van een slechte samenwerking.

Van de 49 reguliere scholen hebben er 25 (51%) onderzoek gedaan naar de benodigde voorzieningen voor de aangemelde leerling met een rugzak. Van deze 25 hebben 12 scholen dat onderzoek door een onafhankelijke deskundige laten uitvoeren (48%).

12 scholen hebben geen onderzoek gedaan, en eveneens 12 scholen hebben deze vraag niet beantwoord.

Het onderzoek heeft volgens 7 scholen geen invloed gehad bij de niet-toelating of verwijdering van de leerling. De overige scholen hebben deze vraag niet beantwoord.

Over de toereikendheid van het rugzakje zeggen 23 scholen (47%) dat dit afhankelijk is van de individuele problematiek. 10 scholen vinden het rugzakje onvoldoende (20%). Het budget wordt te weinig geacht om voldoende individuele aandacht te kunnen geven. 'Een groeiende groep leerlingen heeft o.i. behoefte aan extra ondersteuning, zonder dat dit voldoende wordt gefinancierd,' aldus een van de scholen.

De middelen uit de rugzak worden besteed aan de aanschaf van materiaal, methodes, meubilair en andere hulpmiddelen. Voorts wordt het geld gebruikt voor groepsverkleining en extra FTE's. Ook genoemd worden onder meer financiering van huiswerkbegeleiding, trainingen en teamcursussen.

Een enkele school zet daarnaast LWOO-gelden in, en 'bijzonder veel extra aandacht' en 'veel energie van het team.'

Van de 49 scholen geven er 35 aan (71%) al eerder ervaring met rugzakleerlingen te hebben. De aantallen lopen uiteen van 1 tot 85 per school.

Het toelatingsbeleid voor kinderen met een stoornis of handicap is bij 30 scholen (61%) opgenomen in de schoolgids en het zorgplan, en 4 scholen zeggen er mee bezig te zijn. Eén school is er geen voorstander van dit op te nemen, omdat 'wij niet als zorgschool te boek willen staan.'

De voorzieningen die scholen aan rugzakleerlingen kunnen bieden zijn bij 22 scholen in de schoolgids of het zorgplan opgenomen.

Gevraagd naar algemene opmerkingen over de LGF antwoorden scholen dat de administratieve verwerking veel tijd kost en de procedure voor het verkrijgen van de rugzak vaak lang duurt, bureaucratisch is en over veel schijven loopt. Ook vinden scholen het jammer dat de regeling niet beschikbaar is voor alle kinderen die extra begeleiding nodig hebben.

Enquête scholen speciaal onderwijs

Het merendeel van de leerlingen (56 van de 68, 82%) bezoekt een half jaar na het advies van de onderwijsconsulent nog steeds de school. 12 leerlingen (18%) zitten niet meer op de school van plaatsing. Ook hier spelen vooral de ontevredenheid van de ouders en/of de complexe problematiek van de leerling een rol, en voorts de overgang naar het VO en andere onderwijsvormen (thuis- en intern onderwijs).

Bij ontevredenheid van de ouders of te complexe problematiek zijn hulpverleners ingeschakeld als het REC, onderwijsconsulenten en jeugdhulpverlening.

De leerlingen die niet meer op de school zitten staan nu elders ingeschreven. Twee leerlingen zitten thuis, een leerling is niet meer leerplichtig en voor een leerling is een leerplichtonthefing aangevraagd.

Over de schoolplaatsing zijn de meeste ouders tevreden, geven de scholen aan: 48 van de 68 (86%), maar 3 scholen weten dat de ouders niet tevreden zijn (5%). Niet alle scholen hebben deze vraag beantwoord.

De algemene indruk van de leerlingen is goed (52%) tot redelijk (46%). Slechts in een geval heeft de school een slechte algemene indruk. Wel doen of deden zich in de afgelopen periode problemen voor, vaak op gedrags-, onderwijskundig en sociaal-emotioneel gebied, of een combinatie daarvan.

De onderwijskundige ontwikkeling is bij 4 leerlingen slecht (7%), maar wordt voor 26 leerlingen (45%) als goed en voor 25 leerlingen (45%) als redelijk aangemerkt.

45 leerlingen vinden goed tot redelijk aansluiting op school (80%) en 48 kinderen voelen zich ook thuis op school (86%).

De scholen vinden de samenwerking met ouders en andere hulpverleners over het algemeen goed (80%, 45 van de 56). 10 scholen beoordelen deze als redelijk; geen enkele school vindt de samenwerking slecht.

4. WERKZAAMHEDEN EN BEVINDINGEN ACTB

In dit hoofdstuk wordt toegelicht over welke zaken de commissieleden van de ACTB zich in het rapportagejaar gebogen hebben, en welke conclusies en ervaringen daaruit naar voren komen.

In paragraaf 4.1 wordt uiteengezet welke toetsingscriteria de commissie dient te hanteren bij de behandeling van adviesaanvragen, en welke factoren een vertragende rol spelen bij de aanvragen. Paragraaf 4.2 beschrijft de drie in het rapportagejaar daadwerkelijk uitgebrachte adviezen ('uitspraken') en de gevolgen daarvan. In paragraaf 4.3 wordt het belang van de samenwerking met het netwerk van onderwijsconsulenten toegelicht en paragraaf 4.4 doet een aanbeveling over de continuïteit van (de activiteiten van) ACTB/Onderwijsconsulenten na de herijking van de zorgstructuur. Paragraaf 4.5 geeft een samenvatting van de overige activiteiten van de ACTB en in paragraaf 4.6 staan de statistische gegevens met betrekking tot de adviesaanvragen.

4.1 Werkwijze en waarnemingen rond de adviesaanvragen

4.1.1 Toetsingscriteria volgens de LGF

De doelstelling van de LGF is de bevordering van de emancipatie en integratie van leerlingen met een handicap in het regulier (voortgezet) onderwijs, en de vergroting van de keuzevrijheid van ouders van kinderen met een handicap of stoornis voor regulier of speciaal onderwijs. Met de invoering van een leerlinggebonden financiering (het zogenaamde rugzakje) en de overige maatregelen in de LGF (zoals landelijke indicatiecriteria, REC-vorming, etc.) hebben ouders meer mogelijkheden gekregen om voor hun geïndiceerde kind die school te kiezen, die zij het meest geschikt vinden.

Als ouders/verzorgers kiezen voor een reguliere school, dan krijgt de school die het kind inschrijft uit het rugzakje extra onderwijsondersteuning en extra onderwijsmiddelen voor het kind. Ouders dienen te worden betrokken bij het handelingsplan, waarin onder meer de besteding van het rugzakje geregeld wordt.

Om de keuzevrijheid daadwerkelijk gestalte te geven zijn in de LGF prikkels opgenomen voor reguliere scholen om zich maximaal in te spannen alvorens zij besluiten een gehandicapte leerling af te wijzen. Ten eerste is een reguliere school verplicht een beleid te ontwikkelen en in het schoolplan en de schoolgids op te nemen over de voorzieningen die getroffen worden voor gehandicapte leerlingen. Ten tweede dient een reguliere school in een eventueel afwijzingsbesluit aan te tonen dat zij - met inachtneming van het rugzakje - niet in staat is kwalitatief goed onderwijs te bieden dat voldoende is afgestemd op de geïndiceerde leerling. Een derde prikkel wordt gevormd door de instelling van de ACTB.

De ACTB is eind 2003 geïnstalleerd met het doel zorg te dragen voor een goede invoering van de LGF voor wat betreft de toelating van leerlingen met een handicap of stoornis en de besteding van LGF-middelen in het regulier onderwijs. De ACTB voert deze taakstelling uit door in haar adviezen criteria (op grond van de LGF) vast te stellen, die scholen moeten toepassen bij de toelating van leerlingen met een handicap of stoornis en bij de besteding van middelen.

De ACTB toetst een afwijzingsbesluit van het bevoegd gezag aan vier criteria (op grond van de LGF):

1. Wat is nodig om de leerling op de school te kunnen laten functioneren (afgestemd op zijn of haar behoeften)?
2. Welke middelen staan de school ter beschikking?
3. Wat is mogelijk op basis van deze middelen? De LGF-wetgeving kent geen absolute gebods- of verbodsnorm. Er zijn ook geen sancties. De school mag de leerling weigeren als zij in voldoende mate heeft aangetoond dat zij niet in staat is kwalitatief goed onderwijs te bieden aan de LGF-leerling, ondanks de inzet van middelen. De bewijslast hiervan ligt bij de school.
4. Waarom is de school niet in staat - ondanks het kunnen beschikken over deze middelen - de leerling kwalitatief goed onderwijs te bieden, afgestemd op diens behoeften?

Het bevoegd gezag dient de (benodigde) voorzieningen, de beschikbare middelen en de mogelijkheden op basis van deze middelen in haar besluitvorming te betrekken. Voorts dient de besluitvorming gebaseerd te zijn op rapporten van onafhankelijke deskundigen, die inzicht verschaffen in de (benodigde) voorzieningen en de mogelijkheden van de school om de geïndiceerde leerling op te vangen.

De ACTB onderzoekt tijdens de adviesprocedure tevens het volgende (op grond van de LGF):

1. Heeft de school een (zorg)beleid voor gehandicapte leerlingen in de schoolgids en het schoolplan opgenomen?
2. Voert de school een toelatingsbeleid voor gehandicapte leerlingen, dat in overeenstemming is met de LGF?

4.1.2 Toetsingscriteria volgens Inrichtingsbesluit WVO

Bij toelating in het voortgezet onderwijs toetst de ACTB het afwijzingsbesluit van het bevoegd gezag aan de toelatingsvoorwaarden van artikel 3 en 4 van het Inrichtingsbesluit WVO (hierna: het Inrichtingsbesluit). In artikel 3 worden voorwaarden gesteld voor toelating tot het eerste leerjaar VWO, HAVO en VMBO (alle leerwegen). In artikel 4 worden, in aanvulling op artikel 3, nadere toelatingsvoorwaarden gesteld voor het eerste leerjaar VWO, HAVO en VMBO -t/gemengde leerweg: de beslissing over toelating dient mede gebaseerd te zijn op een onderzoek naar de geschiktheid voor het volgen van het onderwijs aan de gewenste onderwijsinstelling.

De middelen aan de hand waarvan het bevoegd gezag het onderzoek dient te verrichten zijn vastgelegd in artikel 4. Dat betekent dat het bevoegd gezag zich bij de besluitvorming over de toelating van een leerling de vraag dient te stellen of de betreffende leerling de opleiding kan afsluiten met een diploma. Artikel 4 van het Inrichtingsbesluit is niet van toepassing als de school uitsluitend een VMBO op k en b niveau aanbiedt of als de school ook hogere niveaus (VMBO-g en t, HAVO en VWO) aanbiedt en een gemeenschappelijk eerste leerjaar kent voor VMBO-k- en b en de overige niveaus.

4.1.3 Aanbodgerichte benadering van scholen bij afwijzing

De ACTB signaleerde in het verslagjaar 2005/2006 de trend dat scholen bij toelatings- en verwijderingsvraagstukken over het algemeen een aanbodgerichte benadering hanteren bij de onderbouwing van een verwijderingsprocedure of een niet-toelating. In het rapportagejaar 2006/2007 ziet de ACTB deze trend, die ook wordt bevestigd door de ervaringen van de onderwijsconsulenten en intakemedewerkers, nog steeds. Ter illustratie:

Een VWO-leerling met een cluster 4-indicatie wordt niet toegelaten op een relatief kleine VO-school onder verwijzing naar de vaste gang van zaken op deze school, die geen mogelijkheid zou bieden tot afwijken van de regel.

De school wordt door de ACTB aangeschreven en er volgt intensieve bemiddeling door de onderwijsconsulent, die de school een spiegel voorhoudt. Dan blijkt er toch meer mogelijk te zijn dan werd aangenomen, door de onderwijsvraag van de leerling centraal te stellen en van daaruit een aanbod te doen.

De school kan meer dan men dacht en het schoolbestuur zet de organisatie aan om het LGF-beleid explicieter vorm te geven.

De vraaggerichte kant, waarbij centraal staat wat het kind wél kan, en de wil om met hulp en ondersteuning toch een aanbod te kunnen doen, zou een zwaarder accent moeten krijgen.

De ACTB adviseert schoolbesturen en scholen om meer vanuit een vraaggericht perspectief te gaan werken. Denken vanuit mogelijkheden kan zowel voor het kind als voor de schoolorganisatie een verrijking betekenen.

4.1.4 Verdragende factoren en omstandigheden bij adviesaanvragen

De gemiddelde doorlooptijd van een adviesprocedure van de ACTB was in het afgelopen schooljaar vier maanden. Verdragende factoren waren de complexiteit van de problemen en de onbekendheid van betrokken partijen met de ACTB-procedures.

In een aantal gevallen ontstond vertraging doordat de afwijzende school in eerste instantie niet schriftelijk een afwijzingsbesluit naar de ouders stuurde. Ook was in sommige zaken niet meteen duidelijk wie er namens het bevoegd gezag optrad (mandaat). Op het eerste gezicht lijken dit slechts formaliteiten, maar het vertraagt de procedure in ieder geval met enige weken.

Aan onduidelijkheid rond mandaat en besluitvorming zit ook een meer fundamentele kant. In een aantal gevallen wordt het afwijzingsbesluit van een geïndiceerde leerling materieel door het (zorg)team op een school genomen. Dit besluit wordt vervolgens mondeling door een teamlid of een leidinggevende van de school aan de ouders medegedeeld. Soms wordt zeer summier schriftelijk gecommuniceerd.

Naast de eerder beschreven wettelijke meldingsplicht dienen zich dan de volgende vragen aan:

- Hoe wordt aan ouders kenbaar gemaakt dat tegen een dergelijk besluit bezwaar gemaakt kan worden? (Bezwaar/beroepsclausule ontbreekt, het risico van een frustrerende zoektocht is aanwezig.)
- Wat zijn de feitelijke afwijzingsgronden? (Onderbouwing van het besluit is te summier of ontbreekt.)
- Is het besluit om af te wijzen op de juiste wijze tot stand gekomen? (In principe is het bevoegd gezag de besluitvormende instantie. Veelal worden bevoegdheden betreffende afwijzing van leerlingen gemandateerd binnen de organisatie. In de meeste zaken blijken schoolbesturen de interne bevoegdheidsstructuur niet op orde te hebben; mandatering ontbreekt, er is onbekendheid bij de materieel verantwoordelijken en er worden 'ongedekte' besluiten op de werkvloer genomen.)

Deze problematiek heeft er toe geleid dat in de vorige rapportage (2005/2006) de volgende aanbeveling werd gedaan:

'De toegankelijkheid van de adviesprocedure en de schoolbestuurlijke bezwaar- en beroepsmogelijkheden kunnen negatief beïnvloed worden door het ontbreken van een goede mandaatstructuur binnen een schoolorganisatie en het ontbreken van een heldere besluitvorming en communicatie. Om onduidelijkheid en vertraging zowel bij ouders als op de werkvloer te voorkomen, beveelt de ACTB schoolbesturen aan om besluitvormingprocedures betreffende LGF-vraagstukken eenduidig vorm te geven in directiestatuten en mandateringsregelingen, en besluiten inzake LGF-vraagstukken schriftelijk, conform de wettelijke eisen, met vermelding van een bezwaar/beroepsclausule te verankeren.'

De ACTB is dit jaar mede naar aanleiding van deze aanbeveling door een samenwerkingsverband en negen scholen gevraagd om voorlichting te geven over de LGF-vraagstukken rond de schoolgids en het schoolplan, en de bezwaarmogelijkheden.

4.1.5 Algemeen advies over vraaggericht werken: scholen kunnen meer dan ze denken

In het rapportagejaar 2005/2006 was dit de belangrijkste conclusie van de ACTB. Ook dit jaar constateert de ACTB dat scholen veel meer kunnen dan zij in eerste instantie denken, als zij er in slagen de omslag te maken van een sterk aanbodgerichte naar een meer vraaggerichte benadering, waarbij de onderwijsvraag van het kind de kern vormt.

De ACTB-criteria bevatten vraaggerichte elementen om tot een zorgvuldige belangenafweging te komen. Een school brengt daarbij eerst systematisch in kaart wat een LGF-leerling nodig heeft om kwalitatief goed onderwijs te kunnen genieten; vervolgens worden de reguliere en extra benodigde middelen geïnventariseerd en wordt ingeschat wat daarmee mogelijk is. Ten slotte wordt aan de hand van de onderwijsvraag en de mogelijkheden met de (extra) middelen een zorgvuldige afweging gemaakt, waarbij de vraag centraal staat of hiermee een kwalitatief goed onderwijsaanbod gedaan kan worden. De school en de ouders laten zich daarbij ondersteunen door een externe deskundige. Als scholen kennis nemen van de ACTB-afwegingscriteria waarin de vraaggerichtheid centraal staat, en zij deze criteria in het eigen afwegingsproces als leidraad nemen, blijkt dat scholen vaak tot veel meer in staat zijn en zij een zorgleerling alsnog een onderwijsplaats kunnen bieden.

4.2 Uitgebrachte adviezen

Hieronder volgt een weergave van de drie adviezen die de ACTB het afgelopen schooljaar heeft uitgebracht. Het betreft twee adviezen over toelatingsvraagstukken en een over het verwijderen van een LGF-leerling.

4.2.1 Zaak 1

Een 5-jarige leerling met een zware lichamelijke handicap (een gecompliceerde spierziekte met effecten op mobiliteit, spraak en fijne motoriek) wordt door de PO-school niet geplaatst. Ouders maken bezwaar tegen dit besluit en er wordt een onderwijsconsulent ingeschakeld. De onderwijsconsulent lijkt in eerste instantie de directie van de school bereid te vinden de leerling te plaatsen. De teamleden overreden de directie echter op basis van interne afspraken om de leerling niet toe te laten.

De ACTB stelt vervolgens partijen in de gelegenheid om een onafhankelijk onderzoek te laten uitvoeren over de mogelijkheden en onmogelijkheden van de school en de leerling, waarbij antwoord wordt gegeven op de eerste vier van de zes voornoemde ACTB-criteria. Het bevoegd gezag van de PO-school en de ouders zijn bereid om mee te werken aan een dergelijk onderzoek. Het bevoegd gezag trekt de aanvankelijke bereidheid echter in na overleg met de schooldirectie en het schoolteam.

De ouders van de leerling leggen de inhoudelijke afwijzingsgronden en de door de school aangevoerde beperkingen en benodigde zware extra inzet voor aan de behandelend kinderrevalidatiearts. Uit het advies van de kinderrevalidatiearts blijkt dat de school de problematiek te zwaar inschat. De extra inzet van bijvoorbeeld een fysiotherapeut en een logopedist is veel beperkter dan de school stelt en de therapieën kunnen goeddeels na schooltijd plaatsvinden. Voorts blijkt dat in de besluitvorming niet alle extra middelen zijn betrokken die voor de leerling beschikbaar zijn op de school.

De ACTB adviseert daarop de leerling te plaatsen omdat niet alle middelen zijn uitgeput en er vanuit medisch standpunt onvoldoende belemmeringen zijn om de schoolplaatsing onverantwoord te maken. Het afwijzingsbesluit van de school is bovendien onvoldoende onderbouwd.

Inmiddels hebben de ouders besloten de leerling op een andere school te plaatsen. De onderwijsconsulent meldt dat de leerling op deze school goed functioneert.

4.2.2 Zaak 2

Een leerling met een spierziekte is aangewezen op een rolstoel. De leerling heeft daarnaast hulp nodig bij de toiletgang en kan met een aantal schoolactiviteiten niet meedoen vanwege de motorische beperkingen. De PO-school is van mening dat de leerling beter af is in het speciaal onderwijs, omdat daar meer specifieke zorg verstrekt kan worden dan in de reguliere school. De school is op dat moment gehuisvest in een ouder gebouw met relatief grote groepen. De ouders zijn van mening dat de leerling prima kan functioneren in het regulier onderwijs met de rugzak en met ondersteuning van extra middelen uit bijvoorbeeld het nog niet bestede deel van het PGB.

School en ouders leggen het verwijderingsvraagstuk voor aan de ACTB. De school houdt regelmatig ruggespraak met het schoolbestuur, en verzoekt de ACTB twee keer om de zaak vanwege intern beraad aan te houden. De ACTB stelt de partijen in de gelegenheid een onafhankelijk onderzoek uit te voeren naar de mogelijkheden op basis van vier van de zes hierboven beschreven ACTB-toetsingscriteria. Ouders en school werken mee aan het onderzoek. Nadat het onderzoek is afgerond neemt de school het verwijderingsverzoek en de rapportage van de onafhankelijk deskundige terug voor intern beraad. Uiteindelijk leggen school en ouders het verwijderingsvraagstuk en de onafhankelijke rapportage aan de ACTB voor.

Op basis van het uitgebrachte onafhankelijke advies blijkt dat er weliswaar beperkingen zijn voor de school, maar dat deze niet onoverkomelijk zijn en dat plaatsing op de school niet tot een onverantwoorde onderwijs situatie leidt. Daarnaast zijn niet alle extra middelen ingezet die voor de leerling beschikbaar zijn. De ACTB heeft daarop de ouders en de school geadviseerd de leerling niet te verwijderen en gezamenlijk een handelingsplan op te stellen. De school heeft daarop de leerling gehandhaafd en is in overleg getreden met de ouders (ondersteund door een onderwijsconsulent).

4.2.3 Zaak 3

De ouders van een kind met het syndroom van Down hebben de leerling op 4-jarige leeftijd aangemeld op een reguliere basisschool. De basisschool weigert de leerling te plaatsen onder verwijzing naar schoolinterne beleidsdocumenten. De school heeft het beleid echter niet in de schoolgids en het schoolplan opgenomen. Daarnaast maakt de school procedurele fouten rond de bezwaarmogelijkheden voor de ouders. De onderwijsconsulent attendeert de school hierop. Daarop herstelt het bevoegd gezag de procedurele fouten en legt het een voorgenomen besluit tot niet-toelating voor aan de ACTB. De ouders maken bezwaar tegen het niet-toelaten van de leerling en vragen de ACTB om advies.

De school staat op het standpunt dat een kind met het syndroom van Down onvoldoende opgevangen kan worden in het regulier onderwijs. Zij onderbouwt dat standpunt met diverse interne documenten en een teamopvatting, maar gaat daarbij voorbij aan het feit dat door grote verschillen tussen kinderen met het syndroom van Down een individuele afweging noodzakelijk is op basis van de specifieke kenmerken van het kind. Het standpunt noch het LGF-beleid is vastgelegd in de schoolgids en het schoolplan.

Op vier van de zes voornoemde toetsingscriteria van de ACTB wordt niet of onvoldoende ingegaan. Een onafhankelijk onderzoek rond de criteria is niet uitgevoerd. De ACTB adviseert daarop het bevoegd gezag het niet-toelatingsbesluit niet in stand te laten en een nieuw besluit te nemen op basis van de toetsingscriteria van de ACTB en het onafhankelijke onderzoek.

Het schoolbestuur heeft inmiddels aangegeven dat het onderzoek in samenspraak met de ouders wordt uitgevoerd en dat in afwachting van de resultaten daarvan een plaats voor de leerling is gereserveerd op de school.

4.3 De synergie tussen de werkzaamheden van de ACTB en de Onderwijsconsulenten(+)

De samenwerking tussen de ACTB en de Onderwijsconsulenten(+) heeft inmiddels bewezen een vruchtbare te zijn. Alle zaken die de ACTB behandelt of behandeld heeft, zijn via een onderwijsconsulent aangebracht. De ACTB maakt tijdens de adviesprocedures veelvuldig gebruik van de werkzaamheden van de onderwijsconsulenten, bijvoorbeeld voor het inwinnen van aanvullende informatie bij partijen. Ten behoeve van de rapportage van de ACTB signaleren de onderwijsconsulenten, als ogen en oren van de ACTB in het veld, belangrijke (structurele) knelpunten bij plaatsings- en bestedingsproblemen. Op hun beurt maken de onderwijsconsulenten(+) gebruik van de specifieke (juridische) expertise van de ACTB, en van de mogelijkheid om partijen (terug) te verwijzen naar de ACTB als hun begeleiding en advisering niet resulteert in een oplossing.

De ACTB belegde in het rapportagejaar twee studiedagen met werkbezoeken aan samenwerkende partners in de regio's Rotterdam en Eindhoven. Voorts is een studiedag voor de ACTB en de onderwijsconsulenten georganiseerd waarin de knelpunten rond de leerplicht en het inspectietoezicht centraal stonden. Daarbij waren vertegenwoordigers van de Onderwijsinspectie en van de Landelijke leerplichtorganisatie Ingrado aanwezig.

In de overige studiedagen is eveneens aandacht besteed aan de trends, ontwikkelingen en knelpunten. Dit stelt de ACTB in staat inzicht te verkrijgen in de landelijke problematiek, hierover te rapporteren en bij te dragen aan een (structurele) oplossing van de knelpunten via het opzetten van onderwijsconsulenten+ projecten.

De ACTB vervult een belangrijke rol in de aansturing van de onderwijsconsulenten(+). De ACTB bewaakt zodoende de uniformiteit en de lijn van de werkzaamheden van de onderwijsconsulenten(+), op basis van de LGF-norm. Dit leidt er toe dat ouders en scholen al in een vroeg stadium van hun conflict via de onderwijsconsulent bekend raken met de criteria die de ACTB heeft vastgesteld. In veel gevallen draagt dit bij aan een verheldering en een oplossing van het conflict.

Het gebeurt regelmatig dat een verzoek om advies aan de ACTB over een voorgenomen verwijdering of afwijzing voortijdig wordt ingetrokken; scholen en ouders gaan dan alsnog of weer in gesprek over het handelingsplan of de toelating. In het rapportagejaar zijn twaalf adviesaanvragen door partijen ingetrokken omdat na de adviesaanvraag toch - onder begeleiding van een onderwijsconsulent - een oplossing of een aanvaardbaar alternatief gevonden werd.

Bij een adviesaanvraag over een voorgenomen weigering tot plaatsing worden de betreffende scholen door de ACTB in de eerste contacten uitdrukkelijk gewezen op de manier waarop de besluitvorming tot stand dient te komen. De scholen zijn verplicht het besluit aan de ACTB voor te leggen voor advies. Zij moeten de ouders in de gelegenheid stellen om bezwaar te maken. De ACTB wijst er voorts op dat de school de interne besluitvorming in een mandaat of in de directiestatuten geregeld dient te hebben.

De ACTB vraagt de schoolgids, het schoolplan en overige beleidsdocumenten op. Daarnaast besteedt de ACTB in het eerste verzoek tot informatieverstrekking schriftelijk aandacht aan de door de ACTB gehanteerde criteria waarop de besluitvorming inhoudelijk wordt getoetst. De aangeschreven school wordt geadviseerd de besluitvorming langs de bovenbeschreven lijn te leggen en te bezien of er onvolkomenheden in de gevolgde procedure zijn. Zo er sprake is van onvolkomenheden of gebrekkige besluitvorming (procedureel of inhoudelijk) adviseert de ACTB deze te herstellen.

Het aanschrijven van scholen op basis van deze checklistmethode biedt partijen enige houvast bij de verdere besluitvorming en brengt ordening aan in de probleemstelling. In vijf gevallen waarin de scholen niet wilden toelaten is op basis van deze schriftelijke uiteenzetting de leerling alsnog toegelaten of werd de leerling geplaatst op een andere school binnen hetzelfde bevoegd gezag.

Ter illustratie enkele voorbeelden:

Een leerling met een cluster 4-indicatie wordt aangemeld bij een VMBO- school. De school weigert de leerling en neemt daarbij weinig formaliteiten in acht. De ouders worden niet schriftelijk op de hoogte gebracht en worden niet gewezen op de mogelijkheid om bezwaar en beroep in te stellen, de ACTB wordt niet om advies gevraagd, de schoolgids heeft geen LGF-passage en onduidelijk is wie het besluit tot niet-toelating op de school mocht nemen. Het bevoegd gezag wordt daarop aangeschreven door de ACTB. Met hulp van de onderwijsconsulent wordt vervolgens een geschikte school gevonden die bereid is de leerling te accepteren, binnen hetzelfde bevoegd gezag.

Een leerling met een cluster 4-indicatie bezoekt een reguliere basisschool en wordt aangemeld bij een scholengemeenschap voor voortgezet onderwijs. De school voor voortgezet onderwijs wijst de leerling mondeling af, zonder verdere formaliteiten of onderbouwing. Er ontstaat een thuiszitrisico. De ouders schakelen op aanraden van de onderwijsconsulent de ACTB in, maken bezwaar tegen de afwijzing en vragen de ACTB om advies. De ACTB schrijft de school aan en vraagt om opening van zaken. Daarop besluit de school de leerling te plaatsen zonder verdere voorwaarden.

Een leerling met een cluster 4-indicatie wordt niet toegelaten op een reguliere VO-school. Na tussenkomst van een onderwijsconsulent wordt de leerling nog een jaar geplaatst op een basisschool (een soort wachtjaar om verder te rijpen). Tussentijds zit de leerling een periode op een school voor speciaal onderwijs. De leerling zit enige tijd thuis en dreigt tussen wal en schip te geraken als de reguliere school voor VO na afloop van het schooljaar (wachtjaar) weigert de leerling in te schrijven. De ACTB wijst de diverse scholen - waarmee de onderwijsconsulent contact heeft om de mogelijkheden af te tasten - op de LGF-verplichtingen en de ACTB-werkwijze. Na een ultieme inspanning van de onderwijsconsulent zijn uiteindelijk twee scholen in de regio bereid de leerling op te vangen. De ouders kiezen ten slotte voor de tweede school.

4.4 Continuering ACTB/Onderwijsconsulenten(+) na herijking van de zorgstructuur

De synergie-effecten zoals die ontstaan zijn in de samenwerking tussen de ACTB en de Onderwijsconsulenten(+) moeten zoveel mogelijk behouden blijven in de nieuwe zorgstructuur waarin voorzien wordt in een geschillenregeling.

De samenwerking tussen de ACTB en de Onderwijsconsulenten(+) heeft bewezen succesvol te zijn. Veel leerlingen zijn als gevolg van die goede samenwerking aan een verantwoorde onderwijsoplossing geholpen en conflicten tussen scholen en ouders werden vlot getrokken. De ACTB en de Onderwijsconsulenten(+) hebben een resultaatgerichte ervaring en expertise opgebouwd. De ACTB is van mening dat de bestaande effectieve ondersteuningsstructuur (onderwijsconsulenten) en de beoogde geschillenregeling functies zijn die zo dicht mogelijk bij elkaar gepositioneerd dienen te worden om deze expertise te behouden en zelfs uit te breiden. Daarbij is een belangrijke randvoorwaarde dat de onderwijsconsulenten onafhankelijk kunnen blijven opereren.

4.5 Andere ACTB-activiteiten

De ACTB ziet het als haar taak om, naast de reguliere adviserings- en begeleidingstaken ten behoeve van de LGF-regeling, nauwe contacten te onderhouden met belanghebbenden en maatschappelijke groeperingen in de wereld van zorgleerlingen. Mede door deze goede contacten is ACTB/Onderwijsconsulenten(+) in staat een brede visie te ontwikkelen, signalen uit het werkveld op waarde te schatten en successen uit te dragen. Hieronder staat een korte samenvatting van enkele externe (PR-) activiteiten en contacten in dit rapportagejaar, van de ACTB en de Onderwijsconsulenten(+).

- Tijdens de Onderwijsbeurs begin 2007 was de ACTB in de stand van het ministerie van OCW aanwezig om voorlichting te geven en informatiebrochures te verstrekken over haar activiteiten.
- De ACTB nam deel aan het door de WEC-Raad geïnitieerde 'thuiszittersoverleg', waar ook vertegenwoordigers van de diverse clusters, de Onderwijsinspectie, de LCTI en Ingrado (landelijke leerplichtorganisatie) bij aanwezig waren.
- Er is periodiek overleg met het ministerie van OCW over de ontwikkelingen en de gesignaleerde trends rond de LGF.
- Er zijn diverse contacten geweest met de Commissie Gelijke Behandeling (CGB) in het kader van de voorgenomen uitbreiding van de bevoegdheden van de CGB met vraagstukken uit het funderend onderwijs.
- Ook dit jaar was er regelmatig overleg met de ketenpartners rond de LGF, zoals de WEC-Raad, de CG-Raad, Ouders en Ruzzak, het Meldpunt Indiciestelling LGF, Ouderorganisaties en regionale samenwerkingsverbanden.
- Het persbericht dat de ACTB in oktober 2006 uitbracht over de publicatie van de jaarrapportage 2005/2006 resulteerde in landelijke media-aandacht in kranten en op websites. De Volkskrant refereerde aan de informatie uit het persbericht in haar hoofdartikel, dat werd gepubliceerd voorafgaand aan de behandeling van de speciaal onderwijsproblematiek in de Vaste Kamercommissie van OCW.
- ACTB/Onderwijsconsulenten(+) publiceerde artikelen in het CNV onderwijsblad over speciaal onderwijs en werkte mee aan een artikel in Juris over de werkzaamheden van ACTB/Onderwijsconsulenten(+).
- In een kennismakingsgesprek met de Stichting Ombudsman te Hilversum zijn de activiteiten en belangenbehartigingen wederzijds toegelicht.
- In de dagelijkse praktijk wordt de ACTB regelmatig benaderd om informatie te verstrekken over de werkzaamheden van de onderwijsconsulenten(+), de LGF en over algemene vraagstukken rond zorgleerlingen. Ook dit jaar werd in dat kader gerichte voorlichting gegeven aan scholen, schoolbesturen, samenwerkingsverbanden, ouders en ouderorganisaties.
- Diverse studenten van PABO-, SPW- en SPH- opleidingen benaderden de ACTB voor scriptiemateriaal en in het kader van studieopdrachten.
- ACTB/Onderwijsconsulenten(+) verzorgde gastcolleges bij lerarenopleidingen.
- Ten behoeve van het onderzoek van het SCO-Kohnstamm Instituut over de keuzevrijheid van ouders bij het onderwijs voor kinderen met beperkingen verstreekte de ACTB informatie.
- Onderwijsconsulenten, commissieleden en bureaumedewerkers namen deel aan diverse studiedagen en seminars.

4.6 Cijfers en feiten over het rapportagejaar 2006/2007

4.6.1 Ontvangen adviesverzoeken

In het schooljaar 2006/2007 heeft de ACTB zich beziggehouden met negentien verzoeken om advies. Daarvan zijn veertien verzoeken nieuw, dat wil zeggen na 1 augustus 2006 ingediend. Vijf verzoeken werden eerder ingediend, maar zijn in dit rapportagejaar afgerond.

Van de negentien verzoeken heeft de ACTB zeventien verzoeken in behandeling genomen. Daarvan zijn er inmiddels vijftien beëindigd en twee nog in behandeling.

De ACTB heeft drie van de vijftien beëindigde zaken afgerond met een advies (zie paragraaf 4.2, met de geanonimiseerde samenvattingen van de adviezen).

Twaalf zaken zijn voortijdig, zonder advies beëindigd, omdat partijen tijdens de adviesprocedure bij de ACTB alsnog tot overeenstemming kwamen en de aanvrager het verzoek introk. De overeenstemmingen kwamen tot stand onder begeleiding van een onderwijsconsulent.

Twee van de negentien adviesverzoeken zijn niet door de ACTB in behandeling genomen wegens niet-ontvankelijkheid van de verzoekers.

Na de forse groei in het rapportagejaar 2005/2006 is het aantal aanvragen om een onderwijsconsulent in te zetten dit jaar met een bescheiden aantal van 14 gestegen van 553 naar 567 (zie ook hoofdstuk 3). Daarmee lijkt de behoefte aan advies en ondersteuning enigszins gestabiliseerd. Het aantal adviesaanvragen dat aan de ACTB werd voorgelegd houdt gelijke tred en bleef in dezelfde orde van grootte als in het vorige rapportagejaar.

4.6.2 Aard van de verzoeken

Van de zeventien verzoeken die de ACTB in behandeling heeft genomen, betreffen twaalf aanvragen de afwijzing van een toelatingsverzoek en vijf de verwijdering van een geïndiceerde leerling door het bevoegd gezag van een reguliere school.

Bij afwijzing van een geïndiceerde leerling is het bevoegd gezag van de reguliere school verplicht advies te vragen aan de ACTB. In eerdere rapportages van de ACTB is al aangegeven dat scholen de verplichting om toelatingsvraagstukken aan de ACTB voor te leggen pas nakomen, nadat zij daartoe door de ACTB zijn aangeschreven (op basis van de door de ouders verstrekte gegevens). De ACTB staat op het standpunt dat scholen uit zichzelf een voornemen tot niet-plaatsing van een LGF-leerling dienen voor te leggen aan de ACTB.

In het rapportagejaar 2005/2006 werden negen adviesaanvragen over de afwijzing van toelatingsverzoeken gedaan. In alle gevallen werden de verzoeken door de ouders ingediend na een advies hiertoe van de onderwijsconsulent. In feite zijn scholen, zoals hierboven gememoreerd, verplicht zelf advies te vragen bij afwijzing van een geïndiceerde leerling. In het rapportagejaar 2006/2007 zijn twaalf adviesaanvragen over de afwijzing van toelatingsverzoeken aan de ACTB voorgelegd, waarvan elf door de ouders en één door een school.

Op het totaal van negentien adviesaanvragen hebben zeven verzoeken betrekking op regulier basisonderwijs en komen twaalf aanvragen uit het regulier voortgezet onderwijs. Alle ouders hebben voorkeur voor regulier onderwijs. In vier gevallen gaat het om een thuiszitter. Een thuiszitter is een leerling die helemaal niet meer of slechts een aantal dagdelen per week naar school gaat.

Dertien aanvragen betreffen leerlingen met een cluster 4-indicatie en zes verzoeken betreffen leerlingen met een cluster 3-indicatie. Het gaat om vijf meisjes en veertien jongens.

4.6.3 Regionale spreiding van de verzoeken

Provincie	Aantal verzoeken
Noord-Holland	5
Gelderland	1
Utrecht	2
Noord-Brabant	6
Zuid-Holland	5
Totaal	19

4.6.4 Onbevoegdheid van de ACTB

De ACTB is diverse malen benaderd met vragen over plaatsings- en bestedingsproblemen in het speciaal onderwijs. De ACTB is niet bevoegd hierover te adviseren. Ook over de LGF-problematiek in het MBO ontving de ACTB verzoeken tot advies; hier heeft de ACTB evenmin bevoegdheid. Waar mogelijk is doorverwezen naar andere instanties, zoals het bevoegd gezag, klachtencommissies, zorg- en adviesteams en (voor vragen in het MBO) de Commissie Gelijke Behandeling.

Voorts is een adviesverzoek ontvangen in een kwestie waarbij een niet-geïndiceerde leerling geweigerd werd op een reguliere basisschool. Het betrof een leerling van wie de moeder slachtoffer was geworden van eerwraak. De dader was veroordeeld en was na het uitzitten van zijn gevangenisstraf weer op vrije voeten. Het gezin met de afgewezen leerling was daarop verhuisd. Scholen wilden de leerling niet plaatsen wegens mogelijke veiligheidsrisico's.

De ACTB is niet gerechtigd zaken te behandelen van niet-geïndiceerde leerlingen. Gezien de gevoeligheid van deze zaak is contact gelegd met een leerplichtambtenaar. Leerplicht heeft verdere acties ondernomen en diverse instanties benaderd.

De (telefonische) verzoeken en doorverwijzingen over zaken waarin de ACTB niet bevoegd is, zijn niet opgenomen in de negentien ACTB-adviesaanvragen.

4.6.5 Niet-ontvankelijkheid

In twee adviesaanvragen heeft de ACTB de verzoekers niet-ontvankelijk verklaard, wegens gebrek aan belang van de verzoekers bij een advies van de ACTB.

De eerste casus betrof een meningsverschil over een handelingsplan. Na uitleg en enkele gesprekken met de school kwam het handelingsplan alsnog tot stand. Partijen losten de aanvankelijke meningsverschillen op, waardoor het niet meer bestond en het belang voor de verzoekende partij wegviel.

Het tweede verzoek handelde over een leerling met een indicatie die na een aantal zeer onacceptabele gedragingen van school werd verwijderd. Na tussenkomst werd de leerling op een ROC geplaatst waar hij de stage en de partiële schoolgang saboteerde. De leerling wilde volgens de moeder terug naar het regulier voortgezet onderwijs. De ACTB besloot daarop de leerling, gezien zijn leeftijd van 16 jaar, door tussenkomst van een onderwijsconsulent te horen. Ondanks duidelijke afspraken verscheen de leerling niet op het gesprek met twee consulenten om de onderwijsmogelijkheden af te tasten. De ACTB heeft daarop als voorwaarde voor verdere hulp gesteld dat de leerling gemotiveerd zou meewerken aan een oplossing. De leerling heeft daarna vier kansrijke door de consulent aangedragen onderwijsmogelijkheden op grove en intimiderende wijze van de hand gewezen. Daarop heeft de ACTB de verdere bemiddeling stopgezet omdat deze zinloos was. De vader heeft de zoon vervolgens zelf aangemeld op een VO-school.

5. ONDERWIJSCONSULENTEN+ EN STATUS (MINI-)PROJECTEN

5.1 Inleiding

Onderwijsconsulenten worden in de praktijk regelmatig geconfronteerd met structurele problematiek die ten grondslag ligt aan de individuele plaatsings- en bestedingsvraagstukken van kinderen met een rugzakje. Dit vormde voor de ACTB de aanleiding om deze structurele problemen rondom de LGF-regeling projectmatig aan te pakken.

De ACTB introduceerde de 'onderwijsconsulenten+' (hierna ook oc+), die de opdracht kregen professionals in onderwijs en zorg te ondersteunen en te faciliteren bij het opzetten van samenwerkingsprojecten. Het doel is een passend en structureel antwoord te vinden voor casusoverstijgende knelpunten.¹⁶ In het begin van 2005 zijn, na een korte voorbereidingstijd, de eerste drie projecten door onderwijsconsulenten+ daadwerkelijk gestart.

Inmiddels - ruim twee jaar verder - zijn in totaal dertig projectvoorstellen bij de ACTB ingediend en houden tien onderwijsconsulenten+ zich bezig met de verschillende (mini)projecten. Tijdens de bestuursvergaderingen van de ACTB vindt de besluitvorming plaats en worden de oc+ projecten op basis van de criteria al dan niet goedgekeurd.

De oc+ aanpak voorziet nog steeds duidelijk in een behoefte, gezien de gestage toename van het aantal projecten.

Een beschrijving van het onderscheid tussen oc+ projecten en miniprojecten en van de werkwijze van oc+ staat in de rapportage 2005/2006 en op de website www.onderwijsconsulenten.nl.

In paragraaf 5.2 staat een beknopt overzicht van alle (mini)projecten oc+ sinds 2005; aangegeven wordt of ze zijn goedgekeurd, gestart en afgerond, en op welke doelgroepen ze zich richten. Voor een uitgebreide beschrijving van de stand van zaken van onderhanden projecten wordt verwezen naar bijlage VII.

De ervaringen van de ACTB en de onderwijsconsulenten+ met projectmatig werken komen in paragraaf 5.3 aan de orde. De onderwijsconsulenten+ hebben hun bevindingen daarover verwoord in de enquête van mei 2007.

Paragraaf 5.4 biedt een overzicht van de resultaten van de projecten tot nu toe, zowel in positieve (succesverhalen) als in negatieve zin (knelpunten).

Dit hoofdstuk wordt afgesloten met een aantal aanbevelingen van de onderwijsconsulenten+ (paragraaf 5.5).

5.2 Overzicht van alle (mini)projecten oc+

Vanaf de start van oc+ tot het eind van dit rapportagejaar zijn in totaal 30 projectvoorstellen ingediend bij de ACTB, waarvan 12 miniprojecten. De stand van zaken per augustus 2007 is als volgt.

¹⁶ Voor een uitgebreide beschrijving van de doelstelling van de oc+ en miniprojecten, de criteria waaraan oc+ projecten moeten voldoen en de projecten die vanaf begin 2005 gestart zijn, wordt verwezen naar de rapportage 2004/2005 en 2005/2006 op de website van de Onderwijsconsulenten (www.onderwijsconsulenten.nl).

<i>Niet goedgekeurde projecten</i>	
Soort	Omschrijving
oc+	Voor alle zorg/onderwijsproblematiek één loket in Eindhoven (2005)
oc+	Extra zorg samenwerkingsverband Woerden - Montfoort; een projectvoorstel voor de Praktijkschool Woerden in het kader van het project Onderwijsconsulenten+ (2005)
mini	Voortgezet Onderwijs Arrangementen op maat voor kinderen met eigen talenten in de regio Noord-Kennemerland (2007)

Deze projecten zijn afgekeurd door de ACTB omdat zij onvoldoende voldeden aan de criteria die door de ACTB/Onderwijsconsulenten(+) zijn opgesteld.

<i>Afgesloten projecten</i>	
Soort	Omschrijving
oc+	In da house in Friesland, het latere Educatieproject Burgum (2005)
oc+	Diplomagericht onderwijs voor kinderen met ASS in Eindhoven (2007)
oc+	Diplomagericht onderwijs voor kinderen met ASS in Hoorn (2006)
oc+	Diplomagericht onderwijs voor kinderen met ASS in Assen (2006)
mini	Samenwerking tussen SWV BO Valkenswaard en SBAO de Zonnewijzer voor opvang van leerlingen met een stoornis in het autistisch spectrum (2007)
oc+	Wachtlijsten in SO voorkomen met regie Onderwijshuisvesting (2006)

<i>Lopende oc+ projecten per augustus 2007</i>	
1	Onderwijs/zorgarrangement in de regio REC Groot Gelre voor leerlingen met een verstandelijke beperking en ernstige gedragsproblemen (ASS) die door hun complexe hulpvraag tijdelijk niet kunnen participeren in het (speciaal) onderwijs
2	Onderwijs/zorgarrangementen op HAVO/VWO-niveau voor ASS-kinderen in Flevoland
3	Proeftuinproject CODG Groningen; een pilotproject voor een subregionaal Centrum voor Onderwijs, Dagbegeleiding en Gezinsondersteuning in Groningen, waar kinderen van 0-20 jaar een passende en dekkende combinatie van lokaal onderwijs en zorg aangeboden krijgen
4	Project Leerbaarheid; speciaal onderwijs en zorg voor jeugd met zeer ernstige gedragsproblemen die tevens andere ernstige belemmeringen hebben, in de regio's van REC Rijndrecht (cluster 4) en REC Nachtegaal (cluster 3)
5	Preventie van en bemiddeling in conflicten tussen school en ouders/kinderen in de regio Weert
6	Onderwijs/zorgarrangementen op HAVO/VWO-niveau voor ASS-kinderen in de regio Amsterdam
7	'Passend Onderwijs Geïndiceerd'; een project van het samenwerkingsverband Helmond
8	Onderwijs voor slimme ASS-leerlingen met een cluster 4-indicatie in Holland-Rijnland
9	Het onderwijs/zorgproject Polanen; een onderwijs/zorgarrangement in de regio Den Haag voor leerlingen met een verstandelijke beperking en ernstige gedragsproblematiek die door hun complexe hulpvraag geen onderwijs (dreigen te) krijgen. (De werktitel van dit project was tot juli 2007 'Het Oefenhonk'.)
10	'Met zorg naar school!'; een vervolg op het project Leerbaarheid; speciaal onderwijs en zorg voor jeugd met zeer ernstige en complexe gedragsregulatieproblemen in de regio's van REC Rijndrecht (cluster 4) en REC De Nachtegaal (cluster 3)
11	'De-ondersteuning-op-maat-school'; een onderwijs/zorgarrangement in Enschede voor leerlingen met een verstandelijke beperking en ernstige gedragsproblematiek, die door hun complexe hulpvraag geen onderwijs (dreigen te) krijgen

<i>Lopende miniprojecten per augustus 2007</i>	
1	Verbetering van de opvang van ASS-leerlingen in Kempenland
2	Verbetering van de opvang van ASS-leerlingen in Helmond
3	Verbetering van de opvang van ASS-leerlingen in Eindhoven-Noord
4	Verbetering van de opvang van ASS-leerlingen op HAVO/VWO-niveau in de regio Den Bosch
5	Verbetering van de opvang van ASS-leerlingen op scholen met HAVO/VWO-afdelingen in de regio Tilburg
6	Verbetering van de opvang van ASS-leerlingen op HAVO/VWO-niveau in Oss e.o.
7	Verbetering van de opvang van thuiszittende zieke leerlingen (schoolfobie) en van ASS-leerlingen op HAVO/VWO-niveau in het regulier onderwijs in Nijmegen e.o.
8	Project CODG voor een tweede subregionaal Centrum voor Onderwijs, Dagbegeleiding en Gezinsondersteuning in Groningen
9	'HAKlASS', project op het Zernike College, locatie Harm Jan Zondag Junior College te Groningen
10	'Vergeet je anti-bril niet!', project bij klas K3A van het Oranje Nassaucollege in Zoetermeer

Korte toelichting bij (de problematiek van) de lopende projecten

De (mini)projecten oc+ houden zich met uiteenlopende soorten problematiek en thematiek bezig. Een aantal projecten richt zich op meerdere doelgroepen tegelijk, bijvoorbeeld in Nijmegen, waar de doelgroepen bestaan uit leerlingen met ASS en leerlingen met schoolangst.

Evenals vorig jaar doen de structurele problemen zich het meest voor in het onderwijs aan leerlingen met een stoornis in het autistisch spectrum (verder leerlingen met ASS genoemd). Per juli 2007 zijn onderwijsconsulenten+ betrokken bij twaalf (mini-)projecten oc+ gewijd aan ASS-problematiek in de regio Brabant (een 'deltaplan'): in Eindhoven-Zuid (afgesloten in juni 2007), Eindhoven-Noord, Helmond, Den Bosch, Tilburg, Kempenland en Oss. Projecten voor dezelfde doelgroep zijn er in Flevoland, Nijmegen, Groningen, Holland-Rijnland, Amsterdam en Zoetermeer.

Een ander probleem waar onderwijsconsulenten steeds meer mee geconfronteerd worden betreft kinderen die door hun complexe hulpvraag (tijdelijk) niet kunnen deelnemen aan het (speciaal) onderwijs. Deze kinderen zijn niet of slechts met grote moeite te handhaven binnen het ZMLK-onderwijs (cluster 3). Zij zitten thuis of verblijven in een aangepaste woonvoorziening waar zij verstoken zijn van onderwijs. Voor deze zogenaamde 'Zmolkers' is een onderwijs/zorgarrangement een mogelijke optie.

Er is nog een doelgroep binnen cluster 3: de diep verstandelijk beperkte kinderen met een IQ tot 35 en ernstig verstandelijk beperkte kinderen met meervoudige beperkingen. Deze kinderen hebben ook recht op onderwijs, maar hebben meer onderwijs(zorg) nodig dan scholen voor speciaal onderwijs kunnen bieden. De oc+ projecten in Apeldoorn, Groningen, Den Haag en Enschede richten zich op de ontwikkeling van een onderwijsaanbod dat is toegesneden op de specifieke behoeften van deze kinderen.

In de regio Nijmegen loopt een oc+ project voor leerlingen die weigeren naar school te gaan omdat zij lijden aan schoolangst; zij dreigen daardoor thuiszitters te worden. Oorspronkelijk was er één projectplan voor zowel deze leerlingen als voor leerlingen met ASS, maar in de praktijk bleek het niet mogelijk voor beide doelgroepen een gezamenlijk onderwijsaanbod te ontwikkelen.

In Rotterdam is in 2006 het project *Leerbaarheid* gestart, met als doel in samenwerking met de regionale zorgaanbieders een werkwijze te ontwikkelen die leidt tot afstemming tussen leerbaarheid (handelingsgerichte diagnostiek) en het realiseren van een schoolplaatsing/zorgaanbod of bemiddeling voor een zorgbehandeling voor jongeren met zeer ernstige en complexe gedragsregulatieproblemen in de regio's van REC Rijndrecht (cluster 4) en REC De Nachtegaal (cluster 3). In aansluiting hierop is begin dit jaar een vervolgproject 'Met zorg naar school' aangevraagd voor nadere uitdieping van de methodiek en realisering van de onderwijs/zorgarrangementen.

In Weert is begin 2007 een project gestart gericht op preventie van en bemiddeling in conflicten tussen school en ouders/kinderen. In gemiddeld zo'n 35 gevallen per jaar ontstaat ten gevolge van een escalatie tussen school en ouders/kinderen een patstelling, waarbij het kind tussen wal en schip dreigt te vallen.

In de regio Helmond wil men op basis van bestaande structuren een werkwijze realiseren in de lijn van oplossingen zoals die in de notitie over 'passend onderwijs' door OCW zijn geformuleerd. Hierbij wordt gestreefd naar één loket voor de indicatiestelling Jeugdzorg, speciaal onderwijs en AWBZ-zorg.

In bijlage VII wordt de actuele stand van zaken van de verschillende projecten beschreven.

5.3 Ervaringen ACTB en onderwijsconsulenten+ met deze werkwijze na twee jaar

5.3.1 ACTB

De ACTB toetst tijdens haar bestuursvergaderingen op twee momenten of de oc+ projectvoorstellen voldoen aan de (meeste) vastgestelde criteria. Deze criteria zijn:

1. Het project dient aan te sluiten bij de doelstelling van de LGF-wetgeving, namelijk de emancipatie en integratie van gehandicapte kinderen in het regulier onderwijs en de vrijheid van ouders om te kiezen voor regulier of speciaal onderwijs.
2. Het project moet betrekking hebben op een groep kinderen die (binnen een bepaalde regio) buiten de boot valt qua (bestaande) onderwijs- en zorgvoorzieningen.
3. Het project moet een bijdrage leveren aan het oplossen van casusoverstijgende problematiek (van deze groep kinderen) binnen de betreffende regio. De rol van de oc+ in het project is er uitsluitend op gericht om bruggen te bouwen tussen de partijen die in de regio betrokken zijn bij het probleem. De oc+ geeft bestaande organisaties een zetje om tot samenwerking te komen.
4. Het project dient zo veel mogelijk aan te sluiten bij en gebruik te maken van al bestaande voorzieningen en organisaties.
5. De continuïteit van het project moet gewaarborgd zijn voor een aantal jaren, liefst structureel.
6. Het project is niet bedoeld om reguliere werkzaamheden van deelnemende partijen zelf of van andere instanties in de regio (bijvoorbeeld wachtlijsten binnen REC's) aan te pakken. De groep kinderen staat centraal in het project.
7. Het project moet uiteindelijk een handreiking (blauwdruk) zijn voor de aanpak van gelijksoortige problemen (van een soortgelijke groep kinderen) in andere regio's (overdraagbaarheid).
8. De deelnemende partijen zijn zelf verantwoordelijk voor de uitvoering van het project. De financiering van het project moet door de verschillende deelnemende partijen gezamenlijk gedragen worden (poolen van budget) en de financiële toezeggingen moeten in de samenwerkingsovereenkomst vastgelegd worden.

De ervaring leert dat met name de eerste twee criteria een dilemma kunnen opleveren in de besluitvorming. Kinderen die buiten de boot vallen qua onderwijsvoorziening hoeven niet per definitie onder de doelgroep van de LGF-wetgeving te vallen.

In de discussies tijdens de ACTB-vergaderingen wordt besproken of een oc+ projectvoorstel daadwerkelijk aansluit bij de LGF-doelstelling (voor wat betreft emancipatie en integratie van kinderen met een beperking in het regulier onderwijs en keuzevrijheid voor ouders), of dat sprake is van beperkte integratie omdat de bijzondere arrangementen een 'pseudo speciaal onderwijs' karakter dragen. Er moet dan een afweging gemaakt worden tussen de formele regelgeving en het belang voor de kinderen.

Een voorbeeld:

De projecten gericht op diplomagericht onderwijs (HAVO/VWO) voor leerlingen met een stoornis in het autistisch spectrum (ASS), voorzien in een aanbod in het regulier onderwijs dat zo breed mogelijk is en toegespitst is op de specifieke onderwijs/zorgvraag van deze leerlingen. Dat betekent in de eerste plaats dat de zorgstructuur van een school uitgebreid moet worden. Er wordt als het ware een 'autilijn' uitgezet binnen de school, waardoor deze leerlingen in de reguliere klassen onderwijs en de benodigde zorg ontvangen. Wanneer echter blijkt dat de zorgstructuur toch onvoldoende inspeelt op de hulpvraag van de leerlingen met ASS, moet er een voorziening komen waar deze leerlingen in kleinere groepen (een 'autiklas'), maar wel binnen het kader van regulier onderwijs, onderwijs en begeleiding krijgen. Een autiklas zou gezien kunnen worden als pseudo speciaal onderwijs met beperkte integratie in het regulier onderwijs. Anderzijds blijft echter het feit, dat deze leerlingen dankzij een oc+ project in staat gesteld worden diplomagericht onderwijs te volgen op hun eigen niveau en niet (terug)geplaatst behoeven te worden in een lager niveau of zelfs thuis komen te zitten. Als bovengenoemde voorzieningen binnen het regulier onderwijs niet toereikend zijn, dan moet het speciaal onderwijs als vangnet in staat zijn deze kinderen op te nemen en diplomagericht onderwijs te bieden. Er wordt dan met behulp van een oc+ project een sluitende aanpak voor leerlingen met ASS-problematiek gerealiseerd. Diplomagericht onderwijs in het VSO voor leerlingen die extra zorg nodig hebben en die integratie in het regulier onderwijs niet aankunnen, blijkt vaak een nadrukkelijke keuze van ouders te zijn in het belang van hun kind.

Een ander voorbeeld:

Enkele projecten zijn gericht op leerlingen (Zmolkers') die vanwege hun beperking in combinatie met gedragsproblemen niet in staat zijn deel te nemen aan regulier onderwijs, maar voor wie ook het speciaal onderwijs geen antwoord heeft: zij hebben meer zorg nodig dan scholen voor speciaal onderwijs kunnen bieden. Deze kinderen zitten thuis of komen terecht in het zorgcircuit, zonder enige vorm van onderwijs. Ook blijkt regelmatig dat zeer laagfunctionerende kinderen van onderwijs verstoken zijn. Vanuit het universele recht van kinderen op onderwijs zijn deze oc+ projecten gericht op het tot stand brengen van specifieke onderwijs/zorgarrangementen voor de leerlingen met als mogelijk doel op den duur integratie in het speciaal onderwijs. Deze kinderen zouden zonder de inspanningen van de onderwijsconsulenten+ buiten de boot vallen wat betreft deelname aan onderwijs.

5.3.2 De onderwijsconsulenten+

In een schriftelijke enquête hebben de tien onderwijsconsulenten+ zich uitgesproken over hun ervaringen met de oc+ projecten ten aanzien van de procedures en werkwijze, hun rol als onderwijsconsulent+ en hun contacten met het veld. Ook de resultaten en de ondervonden knelpunten zijn aan de orde gekomen in de vragenlijst (zie paragraaf 5.4). Hieronder volgt een weergave van de bevindingen.

Procedures en werkwijze

In principe is de procedure voor de meeste onderwijsconsulenten+ duidelijk en helder. Men ervaart het als positief dat er kritisch naar de ideeën en plannen gekeken wordt. Wel wordt de kanttekening geplaatst 'dat het ook goed zou zijn om enige creativiteit ten aanzien van een doelgroep te hanteren. Er is nogal wat beweging in het onderwijs nodig en creatieve oplossingen kunnen daartoe bijdragen.'

Men vindt het positief dat het format voor een projectplan gestructureerd is. 'Het dwingt tot nadenken over de te volgen procedure en het biedt een goede leidraad voor de werkzaamheden. Het maken van een plan werkt ordenend, baant een weg en brengt de neuzen dezelfde kant op.'

Het is niet altijd mogelijk vooraf precies aan te geven hoe zaken in het project zullen lopen. Het gebeurt dan ook regelmatig dat een tussentijdse aanpassing van het projectplan of de werkwijze nodig is. Maar als de werkelijkheid anders blijkt, is hiervoor alle ruimte en begrip, aldus een onderwijsconsulent.

De rol van de onderwijsconsulent+

De onderwijsconsulenten+ zien hun rol als heel divers. Enerzijds voelen zij zich aanjager, stimulator en tactisch manipulator. De aanjaagfunctie is belangrijker dan de expertise op de gebieden van onderwijs en zorg voor kinderen met zeer ernstige beperkingen: 'De oc+ is een soort voorwaarde om op te houden met praten en schrijven en eindelijk daadwerkelijk te gaan beginnen', aldus een onderwijsconsulent+. 'Eigenlijk ben ik vooral de procesbegeleider, de man die bij tijd en wijle de mensen achter de broek zit om toch vooral hun huiswerk op tijd in te leveren.'

Een enkeling benoemt zijn rol door de onafhankelijke positie als afstandelijk; er is minder ruimte voor persoonlijk engagement. Een ander ziet zijn rol als een soort katalysator in het proces.

Kenmerkend voor de rol van een oc+ is het steeds weer een weg vinden, volhouden, initiatief blijven nemen, partijen meenemen, trekken, duwen of even niets doen, positief blijven en vertrouwen uitstralen. 'Het belang van het kind voorop blijven stellen; daar doen wij het uiteindelijk voor.'

De onderwijsconsulenten+ ervaren dat hun enthousiasme een positieve uitwerking heeft op de partijen in het veld.

De activiteiten van de onderwijsconsulenten+ zijn er op gericht om voldoende draagvlak te creëren, partijen (scholen en instellingen) bij elkaar te brengen en te stimuleren, en de continuïteit te waarborgen.

Andere belangrijke activiteiten van de oc+ zijn:

- een projectplan schrijven, doelen formuleren of een plan van aanpak maken;
- adviseren en informatie verstrekken over ervaringen elders;
- aandacht voor het in beweging houden van ontwikkelingen in denken, visie en cultuur in de regio;
- bijeenkomsten en vergaderingen voorbereiden, voorzitten en notulen (actielijst) maken;
- adviseren van school- en instellingsvertegenwoordigers om de ontwikkelingen op het doelstellingsterrein naar institutionele winst te voeren;
- het opbouwen en onderhouden van een netwerk en de bekendheid van oc+ vergroten

Contacten met het veld

De onderwijsconsulenten+ hebben, afhankelijk van de problematiek waar het project zich op richt, met veel verschillende instellingen en organisaties in het veld contact. Een greep daaruit: REC's, scholen voor PO en VO, samenwerkingsverbanden, zorginstellingen, Steunpunt Autisme, MEE, CCE, GGZ, ouders, gemeente, zorgaanbieders, Bureau Jeugdzorg, leerplichtambtenaren en de Onderwijsinspectie.

De samenwerking met deze partners wordt door de meeste onderwijsconsulenten+ als functioneel en plezierig ervaren. Soms is het moeilijk om een tijdstip te plannen waarop alle partners aanwezig kunnen zijn. Dit kan een vertragende werking op het proces hebben. Zodra een project eenmaal loopt, is er ook bereidwilligheid om een intentieverklaring en samenwerkingsovereenkomst op te stellen en te tekenen.

5.4 Twee jaar oc+ (mini)projecten: resultaten en knelpunten

Sinds de start met de oc+ (mini)projecten ruim twee jaar geleden is een aantal projecten (bijna) afgerond. Op basis daarvan is duidelijk welke resultaten de onderwijsconsulenten+ geboekt hebben. In paragraaf 5.4.1 wordt daarvan een overzicht gegeven. De knelpunten die bij de projecten ondervonden werden staan in paragraaf 5.4.2. De gegevens zijn afkomstig uit de (evaluatie)verslagen van de verschillende projecten en uit de enquête die door de onderwijsconsulenten+ in mei 2007 is ingevuld.

5.4.1 De resultaten

Onderwijsconsulenten+ vinden dat de oc+ projecten als het ware werken 'als smeerolie om haperende motoren in het kader van zorgverbreding weer goed te laten draaien voor een specifieke doelgroep'. Door het oc+ beleid worden inhoudelijk mogelijkheden geboden om op structurele wijze knelpunten aan te pakken en ontwikkelingen te stimuleren die anders wellicht onbelicht zouden blijven.

Algemene resultaten uit de praktijk van de onderwijsconsulenten+

De onderwijsconsulenten+ zijn van mening dat de resultaten verschillen in mate van concreetheid. Zij doen daar een aantal uitspraken over in de enquête van mei 2007:

- Het projectplan bevat altijd een concrete doelstelling waartegen de resultaten afgezet kunnen worden. Het tot stand komen van een intentieverklaring of samenwerkingsafpraak is bijvoorbeeld een concreet resultaat en geeft aan dat partijen gezamenlijk iets willen. Het is echter niet toetsbaar welke resultaten uiteindelijk te danken zijn aan de activiteiten van de onderwijsconsulent+.
Veel onderwijsconsulenten+ zijn van mening dat zij in hun rol als aanjager vaak een stille kracht zijn, en dat zij op onzichtbare wijze invloed uitoefenen.
- Een resultaat kan ook zijn dat er draagvlak is ontstaan bij verschillende instellingen en scholen, doordat men gericht kennis heeft genomen van elkaars opvattingen, mogelijkheden en onmogelijkheden.
- De ontwikkeling van werkdocumenten zorgt er voor dat het project in een later stadium geoperationaliseerd kan worden.
- Een belangrijk resultaat is dat een project daadwerkelijk onderwijs/zorgarrangementen oplevert voor leerlingen met bijvoorbeeld ASS-problematiek of schoolangst, waardoor zij niet uitvallen in het onderwijs of afstromen naar een lager niveau. De opgedane ervaringen, zowel positief als negatief, kunnen in een volgend project gebruikt worden.

- Concrete resultaten zijn voorlichtingsfolders en brochures over verschillende modellen die gebruikt kunnen worden bij het tot stand brengen van onderwijs/zorgarrangementen, en bij het maken van een concreet plan van aanpak ter ordening en structurering van de activiteiten die een school kan aanbieden.

Projectresultaten (uit de projectdocumentatie)

De projectdocumentatie geeft een beeld van de behaalde resultaten. Hieronder volgt een korte samenvatting.

- Diplomagericht onderwijs voor ASS-leerlingen

In de verschillende regio's zijn de projecten rondom diplomagericht onderwijs voor leerlingen met ASS-problematiek in een vergevorderd stadium en een paar projecten zijn zelfs afgerond. Dat heeft geleid tot het initiatief om alle ervaringen die zijn opgedaan te bundelen in een blauwdruk¹⁷.

De toename van het aantal leerlingen met ASS en een hoog intelligentieniveau in cluster 4-scholen heeft ertoe geleid dat de WEC-Raad, de Landelijke Vereniging Cluster 4 en het Landelijk Netwerk Autisme in mei 2006 een aantal scholen voor voortgezet speciaal onderwijs hebben benaderd om deel te nemen aan PASSER, een expertise Platform ASS Eindonderwijs in de Regio. Doelstelling is het realiseren van een landelijk dekkend netwerk van scholen voor voortgezet onderwijs (regulier en speciaal) die diplomagericht onderwijs (VMBO-t, HAVO en VWO) op maat bieden aan leerlingen met ASS.

Overleg tussen de projectleiders van PASSER en oc+ heeft geleid tot het plan om een gezamenlijke publicatie uit te brengen waarin de werkwijze en aanpak van diplomagericht onderwijs in het speciaal en regulier voortgezet onderwijs beschreven staat. Zodra het platform voldoende uitgebouwd is en de mankracht heeft om de uitbreiding naar diplomagericht ASS eindonderwijs in het regulier voortgezet onderwijs op te pakken, is het de bedoeling de oc+ projecten onder te brengen bij PASSER. Dit voornemen sluit aan bij de visie van de ACTB om de opgedane expertise met deze projecten via een blauwdruk over te dragen aan het expertisecentrum.

De blauwdruk is het overkoepelend resultaat van de verschillende projecten en zal als leidraad en informatiebron dienen voor scholen en instellingen die voor deze doelgroep via een vraaggerichte aanpak diplomagericht onderwijs op HAVO/VWO-niveau willen realiseren.

De belangrijkste doelstellingen van deze projecten zijn, kort samengevat:

- een uitbreiding van de zorgstructuur in het regulier VO (een continuüm van zorg in het VO-VSO);
- de overdracht van ervaringen met als doel regionaal gedragen verantwoordelijkheid van de reguliere VO- en VSO-scholen voor leerlingen met ASS-problematiek;
- kleine, aparte klassen voor deze leerlingen ('autiklas', schakelklas);
- diplomagericht onderwijs (HAVO/VWO) in het VSO.

¹⁷ 'De weg naar onderwijs- en zorgarrangementen op maat in het regulier voortgezet onderwijs voor leerlingen met ASS-problematiek.' De blauwdruk is in conceptvorm gereed en wordt in december 2007 voorgelegd aan de ACTB-vergadering.

Bij het beantwoorden van de vraag waar deze doelstellingen in geresulteerd hebben, wordt allereerst vastgesteld dat het proces om de doelen te bereiken meestal langer duurt dan in het projectplan is voorzien. Niettemin is het volgende bewerkstelligd:

- Er vindt een verbreding plaats van de visie op kinderen met een beperking. De projecten bevorderen dat scholen voor VO hun rol met betrekking tot deze doelgroep (beter) overdenken. Veel meer reguliere scholen voor VO weten hun leerlingen met ASS-problematiek binnen de school te houden. Wachtlijsten nemen af en er zijn minder verwijzingen naar het VSO.
- De vraag om deskundige ambulante begeleiders is groot, maar het aanbod is laag. Er zijn oplossingen gevonden door de middelen voor ambulante begeleiding over te dragen aan scholen met docenten die beschikken over de nodige kennis en ervaring met ASS-leerlingen.
- In de regio's waar de projecten lopen, is het aantal verzoeken om bemiddeling door onderwijsconsulenten bij problemen met ASS-leerlingen met een HAVO/VWO-advies duidelijk teruggelopen.
- Er is een format ontwikkeld om aanvragen voor rugzakjes voor de CVI op te stellen, waarmee een procedure bij het REC kan worden overgeslagen en de aanvragen direct kunnen worden ingediend bij de CVI.
- De brochures en documenten die ontwikkeld zijn om concrete activiteiten te realiseren worden ook elders in het land gebruikt.
- Een document met voorbeelden van werkwijzen voor het opzetten van een autiklas circuleert inmiddels op diverse scholen.
- Er is een model voor drie ouderavonden ontwikkeld voor ouders met zorgleerlingen in groep 8 in de aanloop naar de overgang naar het VO. Deze opzet kunnen ouders ook elders gebruiken.
- In de regio Eindhoven is sprake van een verbetering van de opvang van cluster 4-leerlingen, met name ASS-leerlingen, in het regulier onderwijs. De verbetering is te danken aan een gedegen voorbereiding van de overgang van PO- naar VO-scholen, voorlichting en scholing van leraren en uitbreiding van de zorgstructuur met contactpersonen voor de leerlingen.
- In Eindhoven is de oprichting van een middelbare-schoolklas voor kinderen met autisme, de eerste in Nederland, in het schooljaar 2006/2007 een feit. Deze autiklas is gekoppeld aan een reguliere VO-school. Het is de bedoeling dat deze klas van tien leerlingen uiteindelijk in het regulier onderwijs instroomt. In het schooljaar 2007/2008 hoopt men met nog twee klassen te kunnen starten.
- Een resultaat is ook dat de samenwerking tussen samenwerkingsverbanden PO en VO met de scholen en verbanden in het speciaal onderwijs (ontschotting) sterk is verbeterd.
- De oc+ projecten in de regio Eindhoven en in Hoorn hebben tot samenwerkingsverbanden geleid tussen onderwijs- en zorginstellingen die ook daadwerkelijk zijn vastgelegd in convenanten.
- Tot slot, onderwijsconsulenten+ ervaren dat publiciteit over de initiatieven door veel ouders wordt gezien als een steun in de rug; het geeft ze het gevoel er niet alleen voor te staan. Groepen ouders in Oss en in Den Bosch bijvoorbeeld, hebben de krachten gebundeld waardoor er inmiddels veel aanmeldingen zijn van leerlingen om deel te nemen aan een specifieke onderwijsvoorziening voor leerlingen met ASS.

- Samenwerkingsproject in Valkenswaard

In Valkenswaard is het samenwerkingsproject tussen basisscholen, de speciale basisschool van het samenwerkingsverband en de scholen voor SO afgerond. Doelstelling was een zo optimaal mogelijke situatie voor onderwijs en begeleiding te creëren voor leerlingen met ASS. De samenwerking tussen de verschillende scholen kwam voort uit de volgende overwegingen:

- de behoefte van basisscholen aan gespecialiseerde ambulante begeleiding, met name op het gebied van pedagogisch-didactische kennis en ervaring om leerlingen met ASS adequaat op te vangen en te begeleiden;
- de wens van het samenwerkingsverband om 'inclusief-onderwijs' te kunnen bieden en expertise op te bouwen door samenwerking en uitwisseling tussen de basisscholen en de SBAO-school enerzijds, en tussen de SBAO-school en de REC-scholen anderzijds;
- het doel van de SBAO-school zich te ontwikkelen tot een centrum voor specifieke onderwijsarrangementen;
- de wens van de SO-school om de instroom van leerlingen met ASS te verminderen en zo mogelijk te stabiliseren.

De doelen van het project zijn bereikt met de volgende resultaten:

- De kennis binnen de scholen van het samenwerkingsverband met betrekking tot de opvang van leerlingen met ASS is vergroot, waardoor verwijzingen naar de SO-school zijn afgenomen.
- De SBAO-school heeft zich ontwikkeld tot een school waar speciale onderwijsarrangementen mogelijk zijn met als uitgangspunt 'inclusief-onderwijs'. Er worden 40 leerlingen met een rugzak opgevangen, van wie 30 met een cluster 4-beschikking en 10 met een cluster 2- of 3-beschikking.
- Er is een structurele samenwerking met cluster 4-scholen waarbij het samenwerkingsverband een volledige inzet van de middelen voor ambulante begeleiding en een altijd beschikbare crisisopvangplaats voor leerlingen op SO-school de Rungraaf overweegt.
- De onderwijsconsulent+ heeft een (concept) projectverslag¹⁸ geschreven waarin de werkwijze is vastgelegd. Het biedt handreikingen aan initiatiefnemers elders. Inmiddels worden in de regio steeds meer cluster 4-kinderen op SBAO-scholen opgevangen.

¹⁸ Dit projectverslag is vanaf oktober 2007 op aanvraag verkrijgbaar bij de ACTB/Onderwijsconsulenten(+).

- Project Burgum Friesland

Het allereerste oc+ project was 'Educatieproject Burgum' dat was gericht op het ontwikkelen van onderwijs/zorgarrangement voor jongeren van 12 tot 18 jaar met zeer complexe (psychiatrische) en vaak meervoudige problematiek (cluster 4). Het project werd in oktober 2005 zonder positief resultaat afgerond, maar heeft inmiddels een doorstart gemaakt. Sinds december 2006 wordt het onder de naam 'Leerwerkproject Burgum' aangeboden vanaf een locatie aan de rand van een industrieterrein in Burgum. De nieuwe bestuurder van Jeugdhulp Friesland heeft zich vorig jaar kort na zijn aanstelling door alle belanghebbenden, inclusief de onderwijsconsulenten die in 2005 betrokken waren bij de plannen, laten overtuigen dat het een goede zaak zou zijn de opgedane ervaringen met het Educatieproject Burgum te continueren in de vorm van een 'Leerwerkproject'. Weliswaar kon er in de afgelopen periode geen sprake zijn van een formele samenwerkingsrelatie met RENN4, maar er bestaat goede hoop dat dit in de nabije toekomst wel het geval zal zijn; zeker ter voorbereiding van soortgelijke projecten in Drachten en Sneek.

De doelgroep en de doelstelling zijn onveranderd. Het aanbod richt zich op jongeren die binnen meerdere leefgebieden problemen hebben en/of veroorzaken, en die binnen de structuur van het regulier of speciaal onderwijs niet geholpen kunnen worden. Specifiek gaat het om jongeren van 12 tot 18 jaar met een IQ vanaf 80, die door hun gedrag geen mogelijkheden meer hebben binnen de bestaande onderwijsvoorzieningen, waardoor schooluitval dreigt of al een feit is. De jongeren kunnen maximaal 7 dagdelen per week van 8.45 tot 15.30 uur deelnemen aan het programma; de duur is afhankelijk van het traject.

De doelstelling van het programma is een zinvolle dagbesteding voor de jongeren, dat wil zeggen terugkeer naar een vorm van onderwijs of (voorbereiden op het verwerven van) een vorm van werk. Er wordt getracht de jongeren voldoende vaardigheden bij te brengen voor ontwikkelingstaken passend bij hun leeftijd, zodat zij ten slotte beschikken over een startkwalificatie. De toegepaste methodiek heeft als theoretische grondslag het sociaal competentiemodel en het systeemtheoretisch denken.

Er zijn op dit moment 18 leerlingen geplaatst. Het Burgumer Leerwerkproject heeft een capaciteit van maximaal 36 leerlingen.

Op dit moment wordt geen verantwoording afgelegd aan het ministerie van OCW. Het Leerwerkproject Burgum mag weliswaar officieel niet het predicaat onderwijsvoorziening voeren, maar het is wel degelijk een moderne vorm van vraaggestuurd onderwijs voor leerlingen die (ook) in het speciaal onderwijs uit de boot zijn gevallen of dreigen te vallen. De aanpak is sterk gericht op terugplaatsing op de school van herkomst met als speerpunt de gedragsproblemen die de (dreigende) schooluitval veroorzaakten. Enkele leerlingen die op dit moment geplaatst zijn ontvangen ook een andere vorm van (wel officieel geïndiceerde) hulp door Jeugdhulp Friesland. Allen blijven ingeschreven staan bij de school van herkomst. Volledigheidshalve zij opgemerkt dat een aantal van de thans geplaatste leerlingen niet alleen een indicatie voor jeugdhulpverlening ontberen, maar ook nog geen indicatie voor speciaal onderwijs hebben.

Het Leerwerkproject Burgum onderscheidt zich nauwelijks van wat tot eind 2005 nog Educatieproject Burgum heette. Het biedt in veel gevallen aan uit de boot gevallen leerlingen een nieuwe kans om óf terug te keren naar een onderwijsvoorziening, óf zich in de richting van een betaalde baan te ontwikkelen. Jammer is dat er nog geen formele samenwerking met het (speciaal) onderwijsveld is, en dus ook nog geen echte onderwijsexpertise geïntegreerd wordt; laat staan dat er al sprake is van een onderwijs/zorgcurriculum.

5.4.2 De knelpunten

Af en toe lopen onderwijsconsulenten+ tegen knelpunten aan bij de uitvoering van hun project, zo blijkt uit de enquête. Hieronder staat vermeld welke problemen men zoal tegenkomt.

- Regelmatig heeft de voorgestelde werkwijze in een projectplan gaandeweg de nodige bijstellingen. Zo kan het zijn dat in een regio meer papieren voornemens blijken te bestaan dan dat sprake is van een goed functionerende samenwerking.
- De afhankelijkheid van anderen om de doelstelling te bereiken vergt vaak het inzetten van alle tactische talenten om een impasse te doorbreken; een van de onderwijsconsulenten+ beschrijft dat het soms voelt als 'trekken aan een dood paard'. Aanpassing van de planning is dan een van de gevolgen. Hier dreigt de valkuil om als onderwijsconsulent+ zelf zaken te gaan regelen die partijen onterecht laten liggen.
- Het komt voor dat een project vastloopt door een aanvankelijk verborgen professionele en/of persoonlijke belangenstrijd tussen de hoofdrolspelers in een project. Een rol hierbij spelen persoonlijke belangen, handhaving van de eigen positie, de concurrentie tussen scholen en het openbaar maken van resultaten van de scholen (de kwaliteit van de school wordt bepaald door de output en komt op de website).
- Onderwijsconsulenten+ die samenwerken met zorginstellingen ervaren deze instellingen soms als logge organisaties. Als onderwijsconsulent is het moeilijk vat te krijgen op bijvoorbeeld het indicatietraject voor zorg, zo is de ervaring. Ook wordt gesignaleerd dat medische settings voor kinder- en jeugdpsychiatrie minder open en benaderbaar zijn dan bijvoorbeeld instellingen voor verstandelijk gehandicapte kinderen. Het blijkt niet eenvoudig daar doorheen te komen.
- De projecten voor leerlingen met ASS-problematiek vertonen veel overeenkomstige knelpunten. Een kleine greep hieruit:
 - Het ontbreken van voldoende zekerheid omtrent het aantal potentiële leerlingen.
 - Acties en initiatieven van ouders kunnen leiden tot conflicten binnen een projectgroep, waardoor het proces verstoord en zelfs afgebroken kan worden.
 - Er is nog steeds koudwatervrees van de scholen ten aanzien van de zorg.
 - De missie van het VO-management kan knel komen te zitten tussen samenwerkings- of overlegverbanden enerzijds, en de visie op de werkvloer anderzijds. De school maakt deel uit van het samenwerkingsverband, maar kan daarbinnen een moeilijke positie krijgen als men de nek uitsteekt voor deze leerlingen.
 - Goedaangeschreven scholen hebben geen reden deze groep leerlingen op te nemen en slechtaangeschreven scholen zijn bang dat hun naam nog slechter wordt.
 - De voorfinanciering geeft problemen, aangezien bij een groeitelling de financiering start vanaf januari volgend op de teldatum 1 oktober.
 - De scholen hebben voor weinig leerlingen een rugzakje aangevraagd. De belangrijkste redenen zijn dat men de ASS-problematiek niet herkent bij een leerling, dat men de procedure niet goed kent en dat men opziet tegen het werk in de hectiek van alledag. Ook ziet men er van af omdat verwacht wordt dat er een lange wachtlijst bij het REC is.

- Het werken aan verbetering van de opvang van leerlingen met ASS-problematiek komt er voor de betreffende leerkrachten bij; het is in feite een vorm van vrijwilligerswerk binnen de school. Er is dan ook niet voorzien in faciliteiten voor dit werk, zoals scholingsactiviteiten in het scholingsplan.
- Steunpunten Autisme moeten voor hun diensten een bijdrage vragen voor onder meer cursussen en begeleiding (gemiddeld € 50,- per uur) en dat kunnen of willen scholen vaak niet opbrengen.
- Personeelwisselingen en zaken rond bijvoorbeeld huisvesting (verbouw of nieuwbouw) bij de samenwerkende instanties werken zeer vertragend bij de uitvoering van de projecten. Dit zijn aspecten waar een onderwijsconsulent+ geen invloed op heeft.
- Procedures kosten veel tijd, vooral als er meerdere organisaties bij een project betrokken zijn.
- Een te groot optimisme over de ontwikkelingen in een regio, de onwil van belangrijke spelers in het veld, geldkwesties en de menselijke factor ('met de een klikt het beter dan met de ander') zijn eveneens facetten die van invloed zijn op het verloop van een project.
- Een moeizame voortgang van een project leidt wel eens tot een knelpunt van een andere orde: het maakt het voor een onderwijsconsulent+ niet eenvoudig om dan met bezieling het project af te ronden volgens het projectplan en een degelijke rapportage te schrijven.
- Tot slot: op veel initiatieven wordt (aanvankelijk) door betrokken instanties gereageerd met de opmerking: 'Er is toch niet voor niets speciaal voortgezet onderwijs!'

5.5 Aanbevelingen

Op basis van de bevindingen rond de werkwijze en de verdiensten van de oc+ projecten doen de onderwijsconsulenten+ de volgende aanbevelingen.

- De oc+ projecten sluiten volledig aan bij de ontwikkelingen in het kader van 'passend onderwijs'. Als deze ontwikkelingen zich doorzetten, zal de opgebouwde expertise en deskundigheid van de onderwijsconsulenten+ uitermate goed benut kunnen worden. Gezien hun onafhankelijke positie en hun kennis van de regionale netwerken dient de bijdrage van de onderwijsconsulenten+ aan deze ontwikkelingen gewaarborgd te worden.
De onderwijsconsulenten+ kunnen bijvoorbeeld een bemiddelende rol spelen bij het herstructureren van regio's, het laten samenwerken van basis- en voortgezet onderwijs in het kader van een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor een doorlopend programma, het opzetten van één loket voor zorg en onderwijs voor aanmelding van leerlingen en het mede opzetten van individuele onderwijsarrangementen (inclusief een structuur voor samenwerking tussen scholen voor regulier en speciaal onderwijs, zodra de zorgplicht bij de school(besturen) komt te liggen).
De oc+ projecten ondervinden veel waardering van de ouders. 'Wij kunnen bij ouders doorgaans niet kapot', aldus een onderwijsconsulent+. Ook instellingen zijn blij met de inzet van de onderwijsconsulenten+, omdat 'zij zaken verwoorden, die instellingen altijd al hadden willen zeggen tegen scholen'.
- Meer projecten zouden het onderwijs inhoudelijk meer in beweging kunnen krijgen!

- Onderwijsconsulenten+ hebben, evenals vorig jaar, het gevoel dat de wet- en regelgeving vraaggestuurd werken soms in de weg staat. Zij zouden graag wat meer speelruimte krijgen bij pilots om de problemen die zij tijdens het projectmatig werken tegenkomen te kunnen oplossen. Als voorbeeld wordt genoemd dat voor sommige kinderen particulier onderwijs de enige vorm van onderwijs blijkt te zijn waar zij kunnen gedijen (kinderen met schoolangst bijvoorbeeld). Als het om het belang van de leerling gaat en het gesubsidieerd onderwijs heeft niet de mogelijkheid om deze leerling op te vangen, maar de gesubsidieerde zorg kan dat wel (zij het via een ander ministerie), dan lijkt de keuze niet moeilijk. De studie via EigenWijs op basis van activerende begeleiding met een PGB en ontheffing van de leerplicht is niet zo kostbaar als de studie van een leerling met een rugzak in het regulier voortgezet onderwijs. Aanbevolen wordt ook meer mogelijkheden te bieden om zorggelden (PGB) en onderwijsgelden te combineren, zodat een kind niet eerst uitgeschreven behoeft te worden uit het onderwijs om voldoende zorggelden te kunnen krijgen. Een aantal onderwijsconsulenten+ pleit voor een betere afstemming tussen de ministeries van OCW en VWS.
- De blauwdruk die op basis van de verschillende oc+ projecten voor leerlingen met ASS-problematiek wordt geschreven, is geen vaststaand aanbodgericht recept, maar biedt een diversiteit aan mogelijke antwoorden op specifieke vragen van deze leerlingen. Uitgangspunt is en blijft: wat heeft deze unieke leerling nodig in zijn of haar specifieke situatie. Het vernieuwende van deze oc+ projecten is dat ze een vraaggerichte aanpak initiëren en een handelingsgericht antwoord geven op de onderwijs/zorgvraag van leerlingen met ASS. Dat betekent dat er rekening gehouden moet worden met de dubbele zorgbehoefte van deze leerlingen: de zorg voor aanpassingen in het onderwijs (didactisch, agogisch, methodisch en omgevinggericht) en de zorg voor de hulpvraag (zowel een algemeen als een individueel gericht aanbod).
Het is van essentieel belang naast deze papieren blauwdrukken een onafhankelijke, deskundige aanjager te blijven inzetten die leerlinggericht zaken vlot kan trekken en tot stand kan brengen. De enthousiasmerende werking en de onafhankelijkheid van een onderwijsconsulent+ zijn onontbeerlijk in het proces. Dat geldt voor alle projecten op ASS-gebied: 'Er blijft regionaal een motor nodig om op te starten, vlot te trekken en warm te draaien; dat kan niet alleen van papier', aldus de onderwijsconsulenten+.
- Onderwijsconsulenten+ signaleren dat er lange wachtlijsten zijn ontstaan voor plaatsing van leerlingen met ASS op het VMBO. Zij bevelen dan ook een verbreding van de doelgroep aan door naast voorzieningen voor HAVO/VWO-leerlingen, ook voorzieningen voor VMBO-t-leerlingen nadrukkelijk bij de oc+ projecten te betrekken op scholen met deze afdeling.
- Een belangrijke aanpak in de oc+ projecten voor leerlingen met ASS is niet direct een autiklas te starten, maar voorwaarden binnen een groep proberen te creëren om deze leerlingen een diploma te laten behalen, zo ervaren de onderwijsconsulenten+. Aangeraden wordt derhalve te beginnen met een opvangmodel waarbij de leerlingen met ASS-problematiek vanaf het eerste leerjaar geïntegreerd worden in reguliere klassen, eventueel met ondersteuning van een auticoach en een ambulante begeleider. Mocht dit onvoldoende voorzien in de behoeften van de leerlingen met ASS, dan kan alsnog gestart worden met opvang in een speciale klas (autiklas).

- Het verdient aanbeveling dat scholen een vraaggerichte werkwijze hanteren die rekening houdt met de individuele verschillen, waarbij de hulpvraag van de leerling centraal staat. Een school die vraaggericht werkt, staat open voor alle leer- en ontwikkelingsvragen van kinderen en is afgestemd op de kenmerken van deze ontwikkelingsvragen. 'Niet het leveren van prestaties staat centraal, maar het proces van de ontwikkeling door de persoonlijke ontmoeting tussen leraar en leerling. Het onderwijs legt te veel de nadruk op standaardisaties, methoden en opbrengsten. In dit onderwijssysteem ontbreekt de menselijke context. Kinderen die op school niet goed mee kunnen komen, zijn in deze vorm van onderwijs niet in staat te laten zien wat zij wél kunnen. Er wordt alleen gelet op wat zij niet kunnen', aldus professor Luc Stevens bij zijn afscheidsrede in 2003.

- Voor het slagen van een project is het van belang dat de betrokken partners bereid zijn financieel bij te dragen voor dat deel dat vanuit hun kerntaken verwacht mag worden. Deze toezegging dient schriftelijk vastgelegd te worden in een samenwerkingsovereenkomst.
Een van de onderwijsconsulenten+ pleit voor een grotere bijdrage in de kosten vanuit de ACTB, 'als smeerolie' voor de projecten.

- Uit de projecten voor diplomagericht onderwijs voor leerlingen met ASS komen de volgende aanbevelingen:
 - specifieke nascholing en coaching voor docenten opnemen in de nascholingsplanning;
 - de voorlichting over het project aan ouders, scholen en verwijzers tijdig starten en het project steeds weer onder de aandacht brengen via nieuwsbrieven, brochures, etc.. Het is belangrijk de communicatie en betrokkenheid blijvend te bevorderen door via een nieuwsbrief alle belangstellenden op de hoogte te houden van de projectontwikkelingen.

- Tot slot een belangrijke opmerking van de onderwijsconsulenten+.
Leerlingen met 'minder zware' ASS-problematiek kunnen in het regulier onderwijs worden opgevangen dankzij de LGF-middelen en het feit dat steeds meer scholen zich realiseren dat zij beleid voor rugzakleerlingen moeten ontwikkelen. Adequate ambulante begeleiding voor deze groep blijft noodzakelijk.

BIJLAGE I Statistische informatie werkzaamheden onderwijsconsulenten¹⁹

De tabellen bevatten de gegevens van zowel de reguliere als de minicasussen, tenzij anders vermeld.²⁰

Tabel 1: Voorkeur van ouders voor type onderwijs

Voorkeur ouders	Casus	Minicasus	Totaal	% 2006/2007	% 2005/2006
Geen specifieke voorkeur	124	13	137	24%	33%
Regulier onderwijs	215	54	269	48%	41%
Speciaal onderwijs	129	32	161	28%	26%
Totaal	468	99	567	100%	100%

Evenals vorig jaar geeft het merendeel van de ouders de voorkeur aan regulier onderwijs voor hun kind.

Van de 567 in het schooljaar 2006/2007 aangemelde zaken zijn er 303 tot een oplossing gebracht. Van deze 303 zaken zijn de volgende gegevens bekend over de schoolplaatsing ten opzichte van de wens van de ouders.

149 ouders hebben een voorkeur voor regulier onderwijs uitgesproken. In 84 gevallen is de leerling daar inderdaad geplaatst; 41 kinderen zijn in het speciaal onderwijs geplaatst.

Voor 24 kinderen is een andere oplossing gevonden, zoals de aanvraag van een indicatie, een aangepast onderwijs(zorg)arrangement, het concretiseren van een handelingsplan, de inzet van andere hulpverleners en projecten als MEE, Dienst Ambulante Begeleiding, Herstart en Op de Rails, en de plaatsing op een sociale werkplaats, in een werk/leertraject of op een ROC.

Door 81 ouders werd plaatsing in het speciaal onderwijs gevraagd en in 58 gevallen is dat ook gelukt. 6 kinderen kwamen in het regulier onderwijs terecht, en voor 17 leerlingen is een alternatief gevonden in de vorm van bijvoorbeeld (dag)behandeling, zorg en/of therapie in combinatie met onderwijs, het aanvragen van een herindicatie, een observatieplaatsing, een 24-uurs woonvoorziening, verwijzing naar Herstart of een tijdelijke ontheffing van de leerplicht.

73 ouders hebben geen voorkeur uitgesproken voor het type onderwijs. Voor 17 kinderen werd een oplossing in het regulier, en voor 43 kinderen in het speciaal onderwijs gevonden. Andere oplossingen (totaal 13) waren uithuisplaatsing, observatieplaatsingen, een stageplek, sociaal-maatschappelijke begeleiding, een onderwijsondersteuningstraject, naar een leefgroep met een interne school en verwijzingen naar Herstart.

Van de 567 casussen zijn er nog 256 in behandeling (8 casussen zijn afgebroken). Hiervan kan dus nog niet bepaald worden of plaatsing naar de voorkeur van de ouders heeft plaatsgevonden.

¹⁹ In verband met afrondingsverschillen zijn in de tabellen en gegevens afwijkingen mogelijk in aantallen en/of percentages.

²⁰ Een aanmelding wordt als minicasus behandeld als verwacht wordt dat de problematiek in korte tijd (ca. een derde van het voor een reguliere casus benodigd aantal uren) opgelost kan worden; de werkzaamheden worden zoveel mogelijk per telefoon en/of e-mail verricht.

Tabel 2: Adviesverzoeken naar reden

De redenen van aanmelders om een onderwijsconsulent in te schakelen zijn als volgt:

Reden	Casus	Mini	Totaal	% 2006/2007	% 2005/2006
Handelingsplan/bestedingsprobleem	81	2	83	15%	17%
Plaatsingsprobleem	298	68	366	65%	66%
REC/CvI	6	-	6	1%	1%
Verwijdering/schorsing	49	14	63	11%	12%
Anders	34	15	49	8%	4%
Totaal	468	99	567	100%	100%

Het plaatsingsprobleem blijft, naast het handelingsplan, de belangrijkste reden om een onderwijsconsulent in te schakelen.

In de categorie 'anders' gaat het om uiteenlopende problematiek als indicatiestelling, diagnose, leerlingvervoer, meningsverschillen tussen school en ouders en onzekerheid over de thuis- en schoolsituatie.

Tabel 3: Schoolsituatie

Op het moment van aanmelding voor advies en begeleiding door een onderwijsconsulent was de verdeling naar thuiszitters en naar leerlingen in het regulier (ro) en speciaal onderwijs (so) als volgt:

	Casus	Minicasus	Totaal	%	Casus	Minicasus	Totaal	%	Totaal
	ro	ro	ro		so	so	so		
Schoolgaand	204	52	256	70%	85	26	111	30%	367
Thuiszitter	105	17	122	61%	74	4	78	39%	200
Totaal	309	69	378	67%	159	30	189	33%	567

Tabel 4: Plaatsingsproblemen: regulier/speciaal onderwijs

Zoals in tabel 2 vermeld, zijn 366 aanvragen ontvangen om te bemiddelen bij een plaatsingsprobleem. De meeste plaatsingsproblemen (40%) spelen in het regulier onderwijs:

Soort onderwijs	Casus	Minicasus	Totaal	%
Regulier onderwijs	111	35	146	40%
Speciaal onderwijs	103	24	127	35%
Geen voorkeur	84	9	93	25%
Totaal	298	68	366	100%

De percentages zijn niet geheel vergelijkbaar met die van het vorige rapportagejaar, omdat er toen geen categorie 'geen voorkeur' was. In 2005/2006 betrof 54% van de plaatsingsproblemen het regulier onderwijs, en 46% het speciaal onderwijs.

Tabel 5: Geslacht, leeftijd en spreiding naar VO/VSO en PO

Schooltype	Geboortejaar	Geslacht				Totaal	
		M	%	V	%		%
VO/VSO	1980	1	100%	0	0%	1	
	1986	1	100%	0	0%	1	
	1988	1	25%	3	75%	4	
	1989	2	33%	4	67%	6	
	1990	20	59%	14	41%	34	
	1991	39	85%	7	15%	46	
	1992	66	83%	14	18%	80	
	1993	61	82%	13	18%	74	
Subtotaal		191	78%	55	22%	246	43%
Overgang VO/VSO	1994	54	78%	15	22%	69	
	1995	54	84%	10	16%	64	
Subtotaal		108	81%	25	19%	133	23%
PO	1996	38	84%	7	16%	45	
	1997	31	70%	13	30%	44	
	1998	28	90%	3	10%	31	
	1999	14	61%	9	39%	23	
	2000	17	81%	4	19%	21	
	2001	18	100%	0	0%	18	
	2002	3	75%	1	25%	4	
	2003	2	100%	0	0%	2	
Subtotaal		151	80%	37	20%	188	33%
Totaal		450	79%	117	21%	567	100%

Tabel 6: Spreiding naar regio

Regio	Clusterindicatie										Totaal
	Geen	%	cluster 1	%	cluster 2	%	cluster 3	%	cluster 4	%	
Noord (Groningen, Friesland, Drenthe)	0	0%	2	2%	4	4%	18	18%	78	76%	102
Oost (Overijssel, Gelderland)	1	1%	0	0%	4	4%	29	29%	66	66%	100
West (Noord-Holland, Zuid-Holland)	1	0%	0	0%	14	8%	34	19%	127	73%	176
Midden (Utrecht, Flevoland)	0	0%	1	1%	1	1%	15	21%	56	77%	73
Zuid (Zeeland, Noord-Brabant, Limburg)	0	0%	0	0%	7	6%	21	18%	88	76%	116
Totaal	2²¹	0%	3	1%	30	5%	117	21%	415	73%	567

²¹ Aanvankelijk bedroeg het aantal zaken zonder clusterindicatie dit jaar 42. Het betrof 40 minicasussen waarvan de indicaties bij de aanmelding nog (niet) in aanvraag waren.

Tabel 7: Clusterbepalende stoornis/handicap naar geslacht

Stoornis	Jongen	%	Meisje	%	Totaal
ADD	13	81%	3	19%	16
ADHD	19	100%	0	0%	19
ASS/Asperger	158	87%	24	13%	182
ASS/PDD-NOS	21	91%	2	9%	23
Blind/visuele handicap	3	100%	0	0%	3
Concentratieproblemen	2	100%	0	0%	2
DCD	3	100%	0	0%	3
Doof	2	67%	1	33%	3
Down Syndroom	3	27%	8	73%	11
Ernstige spraak-taalproblemen	14	61%	9	39%	23
Gedragsproblemen	90	83%	18	17%	108
Gilles de la Tourette	2	100%	0	0%	2
Hechtingsstoornis	1	50%	1	50%	2
Hoog IQ	4	100%	0	0%	4
In onderzoek	3	100%	0	0%	3
Laag IQ	1	50%	1	50%	2
Langdurig (somatisch) ziek	13	52%	12	48%	25
Leerachterstand/-problemen	1	50%	1	50%	2
Lichamelijke handicap	11	58%	8	42%	19
MCDD	11	92%	1	8%	12
NLD	6	75%	2	25%	8
ODD	12	75%	4	25%	16
Ontwikkelingsstoornis	5	63%	3	38%	8
Psychiatrische problemen	11	61%	7	39%	18
Schoolfobie	0	0%	1	100%	1
Slechthorend	3	60%	2	40%	5
Sociaal-emotionele problematiek	10	91%	1	9%	11
Taalachterstand	3	100%	0	0%	3
Verstandelijke handicap	9	69%	4	31%	13
(Zeer) moeilijk lerend	16	80%	4	20%	20
Totaal	450	79%	117	21%	567

Tabel 8: Spreiding naar stoornis of handicap

Clusterindicatie	Geen cluster	Cluster 1	Cluster 2	Cluster 3	Cluster 4	Totaal
Stoornis						
ADD					16	16
ADHD				1	18	19
ASS/Asperger			1	5	176	182
ASS/PDD-NOS			1		22	23
Blind/visuele handicap		3				3
Concentratieproblemen					2	2
DCD				3		3
Doof			1	2		3
Down Syndroom				11		11
Ernstige spraak-taalproblemen			21	1	1	23
Gedragsproblemen					108	108
Gilles de la Tourette				1	1	2
Hechtingsstoornis					2	2
Hoog IQ	1				3	4
In onderzoek					3	3
Laag IQ				2		2
Langdurig (somatisch) ziek				25		25
Leerachterstand/-problemen			1	1		2
Lichamelijke handicap				19		19
MCDD				1	11	12
NLD				3	5	8
ODD					16	16
Ontwikkelingsstoornis				7	1	8
Psychiatrische problemen	1				17	18
Schoolfobie					1	1
Slechthorend			5			5
Sociaal-emotionele problematiek					11	11
Taalachterstand			1	2		3
Verstandelijke handicap				12	1	13
(Zeer) moeilijk lerend				20		20
Totaal	2²²	3	31	116	415	567

²² Aanvankelijk bedroeg het aantal zaken zonder clusterindicatie dit jaar 42. Het betrof 40 minicasussen waarvan de indicaties bij de aanmelding nog (niet) in aanvraag waren.

Tabel 9: Cluster 3 met bijkomende stoornissen

Deze tabel toont het aantal leerlingen met een cluster 3-indicatie en bijkomende stoornissen/handicaps:

Stoornis/handicap	M	V	Totaal	Bijkomende stoornis/handicap
Verstandelijk gehandicapt	8	4	12	1 M=NLD
				1 M=ASS/PDD-NOS
(Zeer) moeilijk lerend	15	4	19	1 M=ADHD
				4 M=gedragsproblematiek
				1 M=hechtingsstoornis
				1 V=gedragsproblematiek
ASS/PDD-NOS	4	1	5	1 M=laag IQ
				1 M=epilepsie
Lichamelijk gehandicapt	11	8	19	1 M=leerachterstand
				1 M=ASS/Asperger
				2 M=gedragsproblematiek
				1 V=dyslexie
				1 V=ernstige spraak-taalproblemen
Langdurig ziek	13	12	25	1 V=ASS/PDD-NOS
				1 V=gedragsproblematiek
				1 V=lichamelijke handicap
				1 V=leerachterstand
Ontwikkelingsachterstand	4	3	7	2 M=langdurig ziek
MCDD	1		1	Geen
NLD	3		3	1 M=ADHD
DCD	3		3	1 M=PDD-NOS
Down Syndroom	3	8	11	1 V=gedragsproblematiek
Gilles de la Tourette	1		1	Geen
Laag IQ	1	1	2	Geen
Taalachterstand	2		2	Geen
Doof	2		2	2 M=blind
Ernstige spraak-taalproblemen	4		4	1 M=gedragsproblematiek
Totaal	75	41	116	

BIJLAGE II In 2006/2007 afgeronde adviezen uit aanmeldingen van 2005/2006²³

De onderwijsconsulenten zijn er steeds in geslaagd een belangrijk deel van de adviesaanvragen tot een oplossing te brengen binnen het (school)jaar waarin de casussen zijn aangemeld. Daarover wordt in de rapportages verslag gedaan, waarbij ook wordt vermeld hoeveel zaken aan het eind van het rapportagejaar nog in behandeling zijn. Er werd tot nu toe echter niet bericht wat er met deze 'doorgeschoven' casussen in het volgende jaar is gebeurd. Vanaf dit rapportagejaar zal daar wel aandacht aan besteed worden.

In het schooljaar 2005/2006 zijn 553 casussen aangemeld voor bemiddeling door een onderwijsconsulent. Daarvan is gerapporteerd dat er nog 235 in behandeling waren.²⁴ Naar nu blijkt waren hiervan al 66 zaken door de onderwijsconsulenten met een voorlopig advies beëindigd, maar deze waren nog niet administratief verwerkt op het moment dat het vorige jaarverslag samengesteld is. De definitieve adviezen zijn na 1 augustus 2006 verzonden. In de periode 1 augustus 2006 tot en met 31 juli 2007 zijn nog eens 169 'oude' casussen afgehandeld.

In totaal hebben de onderwijsconsulenten in 2006/2007 derhalve (303 + 169) 472 casussen afgerond.

Om ook inzicht te geven in de 66 zaken die in de vorige rapportage meegenomen hadden moeten worden, zijn de gegevens in deze bijlage gebaseerd op het totaal van (66 + 169) 235 zaken die met een advies van een onderwijsconsulent zijn afgerond.

Tabel 1: Voorkeur van ouders voor type onderwijs

Voorkeur ouders	Aantal	%
Geen specifieke voorkeur	66	28%
Regulier onderwijs	110	47%
Speciaal onderwijs	59	25%
Totaal	235	100%

Het is geen verrassing dat ook in deze 235 zaken de voorkeur van de meeste ouders (47%) uitgaat naar regulier onderwijs; van de 303 binnen dit rapportagejaar opgeloste casussen ligt dit op 49%

110 ouders hebben de voorkeur voor regulier onderwijs aangegeven; in 58 gevallen (53%) is de leerling daar geplaatst. 29 kinderen (26%) vonden een plaats in het speciaal onderwijs. Voor 23 kinderen (21%) is de oplossing gezocht in bijvoorbeeld: ambulante begeleiding; een akkoord over het handelingsplan; een combinatie van SO/VAVO; particulier onderwijs; schriftelijk onderwijs met studiebegeleiding; therapeutische interventie; thuisonderwijs; volwassenenonderwijs; Wereldschool of een onderwijs/zorgtraject. Eén leerling is overgedragen aan de leerplichtambtenaar, en een casus is voorgelegd aan de ACTB.

²³ In verband met afrondingsverschillen zijn in de tabellen en gegevens afwijkingen mogelijk in aantallen en/of percentages.

²⁴ Zie de rapportage van de ACTB/Onderwijsconsulenten(+) over het jaar 2005/2006. In verband met de administratieve verwerking van vier zaken achteraf, wijkt het hierboven genoemde aantal iets af van dat in de vorige rapportage; daarin werd melding gemaakt van 231 nog in behandeling zijnde casussen.

Plaatsing in het speciaal onderwijs werd door 59 ouders gevraagd en in 36 gevallen (61%) is dat conform deze wens gelukt. 6 kinderen (10%) vonden een plaats in het regulier onderwijs, en voor 17 kinderen (29%) is een andersoortige oplossing gevonden, zoals: een andere clusterindicatie en een leer/stagetraject; begeleid thuisonderwijs; via CCE/MEE naar een onderwijs/zorgtraject; dagbesteding; deels speciaal en deels regulier onderwijs; 24-uurs opvang; residentiële plaatsing; observatieplaats; ondersteuning door CCE; particulier onderwijs; uithuisplaatsing; therapie; verwijzing naar project 'Op de Rails' en plaatsing op een dagverblijf. Voor 1 leerling is vervoer geregeld.

66 ouders hebben geen voorkeur kenbaar gemaakt voor het type onderwijs. 22 leerlingen (33%) kwamen terecht in het regulier onderwijs en 31 (47%) in het speciaal onderwijs. Oplossingen voor de overige 13 kinderen (20%) werden gevonden in: bemiddeling, behandeling of observatie; gecombineerde opvang zorg en onderwijs; onderwijs/zorgarrangementen; particulier onderwijs; uithuisplaatsing en plaatsing in een zorginstelling.

Tabel 2: Adviesverzoeken naar reden

Reden	Aantal	%
Handelingsplan/bestedingsprobleem	45	19%
Plaatsingsprobleem	125	53%
REC/CvI	1	0%
Verwijdering/schorsing	49	21%
Anders	15	6%
Totaal	235	100%

In vergelijking met de in het rapportagejaar aangemelde casussen maken verwijdering of schorsing bij deze 235 'doorgeschoven' zaken een groter deel uit: 21% versus 11% (zie tabel 2 van bijlage I). Toch is ook hier het plaatsingsprobleem de belangrijkste reden om een onderwijsconsulent in te schakelen.

Andere redenen voor de bemiddelingsverzoeken waren: communicatieproblemen; gezinsproblemen; zoeken naar een combinatie van therapie en onderwijs; problemen rond leerlingenvervoer (5 keer); schoolangst; schoolverzuim; financiering en de wachtlijsten in cluster 4.

Tabel 3: Schoolsituatie

De verdeling naar thuiszitters en schoolgaande leerlingen was op het moment van aanmelding voor advies en begeleiding als volgt:

Schoolsituatie	Aantal	%
Schoolgaand	161	69%
Thuiszitter	74	31%
Totaal	235	100%

Tabel 4: Plaatsingsproblemen: regulier/speciaal onderwijs

125 van de 235 zaken betreffen plaatsingsproblemen en daarvan spelen de meeste in het regulier onderwijs (44%).

Soort onderwijs	Aantal	%
Regulier onderwijs	55	44%
Speciaal onderwijs	37	30%
Geen voorkeur	33	26%
Totaal	125	100%

Tabel 5: Geslacht, leeftijd en spreiding naar VO/VSO en PO

Schooltype	Geboortejaar	Geslacht				Totaal	
		M	%	V	%		%
VO/VSO	1983		0%	2	100%	2	
	1986	1	33%	2	67%	3	
	1987	1	100%		0%	1	
	1988	1	100%		0%	1	
	1989	8	80%	2	20%	10	
	1990	21	84%	4	16%	25	
	1991	24	73%	9	27%	33	
	1992	34	83%	7	17%	41	
Subtotaal		90	78%	26	22%	116	49%
Overgang VO/VSO	1993	28	82%	6	18%	34	
	1994	11	61%	7	39%	18	
Subtotaal		39	75%	13	25%	52	22%
PO	1995	12	80%	3	20%	15	
	1996	11	79%	3	21%	14	
	1997	6	60%	4	40%	10	
	1998	14	88%	2	13%	16	
	1999	8	89%	1	11%	9	
	2001	1	100%		0%	1	
	2002	2	100%		0%	2	
Subtotaal		54	81%	13	19%	67	29%
Totaal		183	78%	52	22%	235	100%

Tabel 6: Spreiding naar regio

Regio	Clusterindicatie										
	Geen	%	cluster 1	%	cluster 2	%	cluster 3	%	cluster 4	%	Totaal
Noord (Groningen, Friesland, Drenthe)	5	10%		0%	1	2%	8	17%	34	71%	48
Oost (Overijssel, Gelderland)	3	9%		0%		0%	12	38%	17	53%	32
West (Noord-Holland, Zuid-Holland)	11	14%	1	1%	3	4%	14	18%	49	63%	78
Midden (Utrecht, Flevoland)	2	7%	1	4%	2	7%	5	19%	17	63%	27
Zuid (Zeeland, Midden-Brabant, Limburg)	7	14%		0%	1	2%	5	10%	37	74%	50
Totaal	28	12%	2	1%	7	3%	44	19%	154	66%	235

Tabel 7: Clusterbepalende stoornis/handicap naar geslacht

Stoornis	Jongen	%	Meisje	%	Totaal
ADD	3	75%	1	25%	4
ADHD	19	95%	1	5%	20
Angststoornis	2	100%	0	0%	2
ASS en ASS/Asperger	23	82%	5	18%	28
ASS/PDD-NOS	33	83%	7	18%	40
Concentratieproblemen	1	50%	1	50%	2
DCD	1	100%	0	0%	1
Doof	1	33%	2	67%	3
Down Syndroom	1	25%	3	75%	4
Dyslexie	1	100%	0	0%	1
Ernstige spraak-taalproblemen	1	50%	1	50%	2
Faalangst	0	0%	1	100%	1
Gedragsproblemen	36	84%	7	16%	43
Gilles de la Tourette	1	100%	0	0%	1
Hechtingsstoornis	1	100%	0	0%	1
Hoog IQ	5	100%	0	0%	5
Langdurig (somatisch) ziek	4	44%	5	56%	9
Leerachterstand/-problemen	4	67%	2	33%	6
Lichamelijke handicap	7	70%	3	30%	10
LVG	1	100%	0	0%	1
MCDD	4	100%	0	0%	4
NLD	3	100%	0	0%	3
ODD	2	50%	2	50%	4
Ontwikkelingsstoornis	1	100%	0	0%	1
Psychiatrische problemen	4	67%	2	33%	6
Slechthorend	2	100%	0	0%	2
Slechtziend	1	50%	1	50%	2
Sociaal-emotionele problematiek	4	57%	3	43%	7
Syndroom van Gerstman	2	100%	0	0%	2
Taalachterstand	1	100%	0	0%	1
Verstandelijke handicap	9	75%	3	25%	12
(Zeer) moeilijk lerend	5	71%	2	29%	7
Totaal	183	78%	52	22%	235

Tabel 8: Spreiding naar stoornis of handicap

Clusterindicatie	Geen cluster	Cluster 1	Cluster 2	Cluster 3	Cluster 4	Totaal
Stoornis						
ADD	1				4	5
ADHD					19	19
Angststoornis					2	2
ASS en ASS/Asperger	2			3	23	28
ASS/PDD-NOS				1	39	40
Concentratieproblemen	1				1	2
DCD				1		1
Doof			3			3
Down Syndroom	1			3		4
Dyslexie	1					1
Ernstige spraak-taalproblemen			2			2
Faalangst	1					1
Gedragsproblemen	5			2	36	43
Gilles de la Tourette					1	1
Hechtingsstoornis					1	1
Hoog IQ	5					5
Langdurig (somatisch) ziek	1			6	2	9
Leerachterstand/-problemen	2			2	2	6
Lichamelijke handicap	2			8		10
LVG					1	1
MCDD					4	4
NLD					3	3
ODD					4	4
Ontwikkelingsstoornis					1	1
Psychiatrische problemen	1				5	6
Slechthorend			2			2
Slechtziend		2				2
Sociaal-emotionele problematiek	2			1	4	7
Syndroom van Gerstman				2		2
Taalachterstand	1					1
Verstandelijke handicap	1			9	2	12
(Zeer) moeilijk lerend	1			6		7
Totaal	28	2	7	44	154	235

Tabel 9: Cluster 3 met bijkomende stoornissen

Stoornis/handicap	M	V	Totaal	Bijkomende stoornis/handicap
ASS (incl. Asperger en PDD-NOS)	3	1	4	1 M=gedragsproblematiek
				1 V=gedragsproblematiek
DCD	1		1	Geen
Down Syndroom	1	2	3	Geen
Gedragsproblematiek	2		2	1 M=verstandelijk gehandicapt
Langdurig ziek	2	4	6	Geen
Leerachterstand /-problemen	1	1	2	Geen
Lichamelijk gehandicapt	7	1	8	1 V=dyslexie
Sociaal-emotionele problematiek		1	1	Geen
Syndroom van Gerstman	2		2	Geen
Verstandelijk gehandicapt	7	2	9	1 M=ADHD
				1 M=ASS/PDD-NOS
				1 M=lichamelijk gehandicapt
				1 V=gedragsproblematiek
(Zeer) moeilijk lerend	5	1	6	Geen
Totaal	31	13	44	

BIJLAGE III Resultaten enquête ouders regulier onderwijs²⁵

Aan ouders/verzorgers²⁶ van leerlingen die onder begeleiding van een onderwijsconsulent geplaatst of gehandhaafd zijn in het *regulier* onderwijs, wordt zes maanden na afsluiting van de casus een enquêteformulier gestuurd. Daarin wordt gevraagd naar de ervaringen rond de bemiddeling en plaatsing.

In deze bijlage zijn de resultaten van deze enquête uitgewerkt. Het gaat om leerlingen die in de periode 1 februari 2006 tot 1 februari 2007 zijn geplaatst. De resultaten zijn gebaseerd op 68 ingevulde formulieren. In bijlage IV staan de resultaten van de enquêtes onder ouders/verzorgers van leerlingen die geplaatst zijn in het *speciaal* onderwijs.

Reden van adviesaanvraag

Evenals vorig jaar²⁷ is ook nu een plaatsingsprobleem de meest voorkomende reden om een onderwijsconsulent in te schakelen. Een kwart van de ouders geeft aan dat de bemiddeling onenigheid over het handelingsplan of de besteding van de LGF-middelen betreft.

Redenen aanvraag advies onderwijsconsulent	Aantal	%	% 2005/2006
Plaatsingsprobleem	43	63%	58%
Onenigheid over handelingsplan/besteding middelen	17	25%	20%
Overig; zie hieronder	8	12%	22%
Totaal	68	100%	100%

Andere redenen die ouders aangeven zijn: het niet beschikbaar zijn van ambulante begeleiding; onvoldoende begeleiding op school; onenigheid over het schooladvies; onvoldoende ondersteuning bij het bewandelen van de juiste weg; en in een geval is een onderwijsconsulent 'uit voorzorg' ingeschakeld.

Clusterindicatie leerlingen

Zoals tabel 8 uit bijlage I ook toont, betreft het merendeel leerlingen met een cluster 4-indicatie.

Clusterindicatie	Aantal	%	% 2005/2006
Cluster 1	1	1%	0%
Cluster 2	5	7%	4%
Cluster 3	9	13%	18%
Cluster 4	41	61%	60%
Geen of weet niet	12	18%	18%
Totaal	68	100%	100%

Kind nog op de school van plaatsing

42 van de 68 ouders (62%) bevestigen dat hun kind een half jaar na begeleiding door de onderwijsconsulent nog steeds de school van plaatsing bezoekt. In 2005/2006 was dat 80%. In drie gevallen geven ouders aan dat hun kind de school deeltijds bezoekt.

²⁵ In verband met afrondingsverschillen zijn in de tabellen en gegevens afwijkingen mogelijk in aantallen en/of percentages.

²⁶ Waar in de tekst het woord ouders wordt gebruikt, kan ook bedoeld zijn verzorgers.

²⁷ De percentages van het vorig schooljaar zijn gebaseerd op een totaal van 45 retour ontvangen enquêtes, maar in enkele tabellen of vergelijkingen kunnen de percentages betrekking hebben op een deel van de 45 formulieren.

Niet meer op de school van plaatsing

22 van de 68 leerlingen (32%) zijn een half jaar na de begeleiding door een onderwijsconsulent op de reguliere school uitgevallen om verschillende redenen. Het niet tevreden zijn over de gang van zaken en een te complexe problematiek voor de school worden ieder zes keer genoemd. Andere redenen voor het niet meer aanwezig zijn op de school van plaatsing zijn: overgang naar het voortgezet onderwijs; verwijdering van school; behalen van een diploma en het ontbreken van inzet op de school. Niet alle ouders hebben een reden ingevuld.

Twee leerlingen hebben de school tussen enkele weken en 2 maanden bezocht, en vijf kinderen gingen tussen de 3 en 6 maanden naar de betreffende school. Tien ouders hebben geen antwoord op deze vraag gegeven. Vijf ouders hebben uiteenlopende antwoorden gegeven, variërend van het hele schooljaar, 4 jaar, 5 jaar, tot helemaal niet.

Op de vraag of andere hulpverleners zijn ingeschakeld nadat de leerling de plaatsingsschool had verlaten, antwoorden zes ouders dat zij hulp hebben gezocht bij Jeugdzorg, GGZ, ACTB, hulpverleners op school, ambulante begeleiding en/of een psycholoog. Tien ouders hebben zich niet tot andere instanties of deskundigen gewend en zes ouders hebben de vraag niet beantwoord.

Van de 22 leerlingen die niet meer op de school van plaatsing zitten, zit er 1 thuis en staan er 15 elders ingeschreven. Voor zover de ouders dit hebben gespecificeerd betreft het scholen voor speciaal basisonderwijs (3), speciaal onderwijs (2), voortgezet onderwijs (3), voortgezet speciaal onderwijs (1), een praktijkschool (1), een school voor MBO (2), een ROC (1) en een schakelschool (1). Zes ouders hebben geen antwoord gegeven op de vraag of hun kind bij een andere school ingeschreven staat.

Handelingsplan

Van de 45 kinderen die nog steeds (volledig of in deeltijd) onderwijs volgen aan de school van plaatsing, zijn er 29 voor wie een handelingsplan is opgesteld (64%). 16 ouders geven aan dat er geen handelingsplan is. Een aantal ouders licht de redenen daarvoor nader toe. Zo wordt gemeld dat de school geen zorgbeleid heeft, dat het kind zich goed redt, of dat er sprake is van particulier onderwijs. In twee gevallen luidt het antwoord dat het handelingsplan er 'nog niet' is.

Tevredenheid over het handelingsplan

Van de 29 handelingsplannen zijn er 23 naar tevredenheid van de ouders (79%). Slechts twee van de zes ouders die niet tevreden zijn over het handelingsplan geven daarvoor een reden: in het ene geval wordt de problematiek zelf niet vermeld, en in het andere is er te weinig zorginzet.

Samenwerking tussen school en ouders

In de enquête wordt aan de ouders gevraagd in hoeverre zij tevreden zijn over de samenwerking met de school. 28 van de 45 ouders (62%) van kinderen die nog op de school van plaatsing zitten vinden die goed, en 11 spreken van een redelijke samenwerking (24%). 6 ouders kwalificeren de samenwerking als slecht (13%). Drie ouders geven een reden: er is geen begrip voor de ziekte; er is slecht contact met de mentor of er is helemaal geen contact.

Overlegfrequentie met school over voortgang van de leerling

Van de ouders van wie hun kind nog op de reguliere school zit waarop de leerling door bemiddeling van een onderwijsconsulent is geplaatst heeft 24% elke 1 á 2 maanden overleg met de leerkrachten, 16% overlegt elke maand, en eveneens 16% heeft per 2 tot 4 maanden contact.

Overlegfrequentie	Aantal	%
Elke 1-2 weken	4	9%
Elke maand	7	16%
Elke 1-2 maanden	11	24%
Elke 2-4 maanden	7	16%
Anders	16	36%
Totaal	45	100%

De 16 andere overlegfrequenties zijn omschreven als: bij behoefte (5); zelden of nooit (5); af en toe (3); alleen bij de rapportbespreking, op de ouderavond; als het fout gaat.

Algemene indruk van het functioneren van het kind op school

Meer dan de helft van de ouders (26 van de 45) vindt dat hun zoon of dochter goed functioneert op school. Met 38% (17 van de 45) gaat het volgens de ouders redelijk. Eén ouder beoordeelt het functioneren als slecht, en een ouder heeft de vraag niet beantwoord.

Functioneren van het kind	Aantal	%
Goed	26	58%
Redelijk	17	38%
Slecht	1	2%
Niet beantwoord	1	2%
Totaal	45	100%

Ouders zijn in vergelijkbare mate tevreden over de aansluiting van hun kind bij andere leerlingen:

Aansluiting bij andere leerlingen	Aantal	%
Ja	25	56%
Redelijk	16	36%
Moeizaam/slecht	4	9%
Totaal	45	100%

76% van de leerlingen voelt zich volgens de ouders thuis op school, maar voor 11 leerlingen geldt dit niet of in beperkte mate.

Thuisvoelen	Aantal	%
Ja	34	76%
Nee	10	22%
Matig	1	2%
Totaal	45	100%

Over de samenwerking met andere hulpverleners is 74% goed tot redelijk tevreden, en 2% ontevreden. In 24% van de gevallen zijn geen andere hulpverleners betrokken bij de leerlingen.

Mening van de ouders over het advies van de onderwijsconsulent

Aan de ouders is gevraagd of zij het eens zijn met het advies dat de onderwijsconsulent heeft gegeven rondom het plaatsings- of bestedingsvraagstuk van hun zoon of dochter. In de onderstaande tabel is de respons van alle ouders meegerekend, dus ook van de ouders die aangegeven hebben dat hun zoon of dochter geen onderwijs meer volgt op de school waarop hij of zij geplaatst is onder begeleiding van de onderwijsconsulent.

Eens met advies OC	Aantal	%	% 2005/2006
Ja	49	72%	80%
Nee	13	19%	17%
Niet beantwoord	6	9%	2%
Totaal	68	100%	100%

De ouders die het niet eens zijn met het advies van de onderwijsconsulent vinden dat van een advies of oplossing geen sprake is, dat er geen nazorg of feedback is, dat er te snel conclusies getrokken zijn of dat de oplossing op een te laag onderwijsniveau ligt. Een ouder is van mening dat de onderwijsconsulent onvoldoende gedaan heeft, en een ouder merkt op dat men zelf alles heeft moeten regelen.

Procentueel gezien ligt de tevredenheid over de bemiddeling door onderwijsconsulenten iets lager dan in het vorige rapportagejaar. Dat kan te maken hebben met het feit dat ouders steeds beter geïnformeerd zijn, kritischer en veeleisender worden en soms teveel vragen, zo komt uit de enquête onder de onderwijsconsulenten naar voren. 'Niet het kind maar de ouders zijn vaak het probleem bij het zoeken naar een oplossing.'

Voorkeur voor regulier of speciaal onderwijs

De meeste ouders van de leerlingen die in het regulier onderwijs geplaatst zijn, geven ook de voorkeur aan dit type onderwijs (66%). 22% had liever gezien dat hun kind in het speciaal onderwijs geplaatst kon worden, en 12% heeft geen voorkeur aangegeven of heeft de vraag niet beantwoord. Deze percentages zijn vergelijkbaar met die over het vorige rapportagejaar.

Voorkeur voor onderwijs	Aantal	%
Regulier onderwijs	45	66%
Speciaal onderwijs	15	22%
Geen voorkeur of niet ingevuld	8	12%
Totaal	68	100%

Sommige ouders zeggen de beschikking of het schooladvies te volgen. De voorkeur voor regulier onderwijs wordt als volgt toegelicht: dat type onderwijs is het best passend; het is haalbaar; het kind hoort daar thuis (voelt zich daar thuis); men wil het kind het liefst een normale weg laten volgen in de gewone samenleving en eigen omgeving (integratie); het rugzakje kan helpen; het kind is vanwege de hoge intelligentie daar beter op zijn plaats; hoogbegaafd hoort niet in het speciaal onderwijs; er is geen school voor speciaal onderwijs in de buurt; het speciaal onderwijs houdt expres dom omdat er anders geen referentiekader is, en cluster 4-scholen zijn te vol en de populatie is niet goed voor het kind.

Ouders die een voorkeur voor speciaal onderwijs hebben vinden dat hun kind daar beter past gezien de problematiek. Ook de extra hulp, aandacht en expertise worden als reden genoemd.

Plaatsing op het gewenste type onderwijs is volgens 63% van de ouders gelukt (43 van de 68). 20 ouders (29%) geven aan dat niet naar wens geplaatst kon worden en 5 ouders (7%) hebben de vraag niet beantwoord.

Bij plaatsing naar voorkeur worden de volgende kanttekeningen door de ouders gemaakt: het gaat meer om de problematiek rond het handelingsplan; de leerling kon op de eigen reguliere school blijven (3 ouders); ouders nemen het gebrek aan zorgbeleid op de koop toe; er is een goede begeleiding; de school onderschrijft het idee van integratie; de uiteindelijke school is tweede keus; de beschikking heeft plaatsing mogelijk gemaakt; de verwijdering is niet geaccepteerd. Vier ouders melden dat zij de plaatsing te danken hebben aan de steun en tussenkomst van een onderwijsconsulent.

De ouders van leerlingen die niet geplaatst konden worden op het gewenste schooltype, geven daar de volgende redenen voor: de grote combinatieklas liet het niet toe; er was geen plaats; er waren te weinig middelen om de schoolplaatsing mogelijk te maken (2 ouders); er is geen cluster 2 HAVO in de regio; er is geen medewerking van school (7 ouders); men wil niet afwijken van gemaakte afspraken; er is een meningsverschil over het handelingsplan (3) of de besteding van de LGF/rugzakmiddelen; de school zag het door veel ziekteverzuim niet meer zitten; de leerling heeft zelf een andere keuze gemaakt; zeer ernstig pestgedrag op het LWOO; de school heeft geen enkele actie ondernomen; een afwijzing van de PCL (Permanente Commissie Leerlingenzorg); weinig inzet van de school; leerkrachten zonder ervaring; de school laat de leerling vallen; de school vindt de leerling lastig.

Invloed van de ouders op de schoolplaatsing

In lijn met de bevindingen in het vorige rapportagejaar vinden de meeste ouders (66%, 45 van de 68) dat zij invloed hebben gehad op de schoolplaatsing, omdat zij: de leerplichtambtenaar hebben ingeschakeld; ondersteuning hebben gevraagd bij de ACTB en de onderwijsconsulenten (zes ouders); met de ambulante begeleider praktische oplossingen hebben gevonden; zelf onderzoek gedaan hebben naar andere mogelijkheden voor schoolplaatsing; een gesprek met de directeur van de SBAO zijn aangegaan; de formulieren van de PCL uitgebreid hebben ingevuld en zelf een andere school hebben gezocht. Veel eigen initiatief, vasthoudend zijn, veel overleg plegen, toelichting geven en kennis overdragen zijn eveneens genoemde aspecten. Eén ouder vraagt zich af: 'Wie anders moet het opnemen voor onze dochter?'

21% van de ouders heeft niet het gevoel invloed te hebben gehad op de plaatsing (14 van de 68). Als oorzaken worden genoemd: er is weinig keus (eilandbewoner); er is geen plaats, en 'onze mening wordt niet gehoord'.

9 ouders hebben hier geen uitspraak over gedaan.

Invloed van de onderwijsconsulent op de schoolplaatsing

Meer ouders dan in het vorige rapportagejaar vinden dat de onderwijsconsulent een doorslaggevende rol heeft gespeeld bij de schoolplaatsing (29 van de 68 ouders, tegen 16 van de 45 in 2005/2006).

Invloed OC op de schoolplaatsing	Aantal	%	%	2005/2006
Ja	29	43%		36%
Nee	31	46%		56%
Weet niet/niet beantwoord	8	12%		8%
Totaal	68	100%		100%

Enkele ouders lichten toe waarom zij vinden dat de bemiddeling door de onderwijsconsulenten een positieve rol heeft gespeeld. Genoemd worden: de kennis van wetten en regels; het wijzen van de schoolleiding op de tekortkomingen en op de plichten, en het weer op gang brengen van de communicatie met school. De onderwijsconsulent wordt als autoriteit gezien; men neemt hem serieus; hij of zij heeft geholpen een standpunt beter over te brengen en de consulent heeft zelf een school gezocht. 'Hij heeft invloed gehad door ons als ouders te ondersteunen en door het feit dat wij konden zeggen dat de onderwijsconsulent geheel achter ons stond.'

In 2005/2006 vonden 25 van de 45 ouders (56%) dat de tussenkomst van de onderwijsconsulent geen doorslaggevende factor bij de succesvolle plaatsing is geweest; in het huidige rapportagejaar zijn 31 van de 68 ouders (46%) die mening toegedaan. Enkele ouders hebben een toelichting gegeven. Zo merkt een ouder op dat de onderwijsconsulent heeft bemiddeld bij terugplaatsing op de bestaande school, waarna de ouder zelf voor plaatsing heeft gezorgd. Het advies bleek hier al voldoende. Twee ouders melden dat het niet om plaatsing ging, maar om problematiek rond het handelingsplan. In een ander geval heeft de onderwijsconsulent geholpen met het invullen van formulieren. Verder worden genoemd: niet bij de uiteindelijke plaatsing; niet dat ik weet; was in dat stadium niet meer nodig; weinig inspanning en/of niets meer gehoord van de onderwijsconsulent; ook de consulent moest zich aan de beleidsregels houden; onze mening was anders want de conclusie van de onderwijsconsulent was niet onafhankelijk; de onderwijsconsulent wist niets van cluster 2-onderwijs.

De invloed van de LGF op de keuzevrijheid voor het type onderwijs

Keuzevrijheid voor ro of so met de LGF vergroot	Aantal	%
Ja	27	40%
Nee	32	47%
Niet beantwoord/niet van toepassing	9	13%
Totaal	68	100%

Evenals vorig jaar vindt een groot deel van de ouders (47%) dat de LGF er niet aan bijdraagt dat er meer vrijheid is om te kiezen tussen regulier of speciaal onderwijs. Hiervoor worden de volgende argumenten aangevoerd:

de school bepaalt en geeft bij een andere keuze een negatief advies aan de nieuwe school; het schooladvies wordt zonder meer overgenomen; niet iedere school wil leerlingen met een rugzakje; scholen gebruiken het argument dat deze leerlingen toch geen diploma halen; het regulier (middelbaar) onderwijs is zeer huiverig om zorgleerlingen op te nemen, ze worden als lastig ervaren; scholen hebben geen tijd, geld en ervaring om deze leerlingen op te vangen; de LGF wordt verkeerd gebruikt; het duurt erg lang voordat het rond is; er is geen plaats meer op het speciaal onderwijs; er zijn wachtlijsten; de juiste school zit niet in de regio; stigmatisering REC 4; de problematiek is dermate complex dat er geen sprake is van keuzevrijheid.

Zorgbeleid

Van de 68 ouders geven er 38 (56%) aan dat de school waar hun kind onderwijs volgt een zorgbeleid heeft voor geïndiceerde leerlingen, omdat het op een SBAO-school of LWOO-school zit, of de school een 'paspoorttraject' of een speciale PDD-NOS-klas kent. 15 ouders (22%) melden dat een zorgbeleid ontbreekt. Twee keer wordt als reden genoemd dat de school voor het eerst met een rugzakleerling te maken heeft en een ouder merkt op dat in Utrecht het speciaal onderwijs 'haast helemaal weg is'. 3 ouders (4%) weten het niet en 12 ouders (18%) hebben deze vraag niet beantwoord.

Overige betrokken instanties

Bij 47 kinderen (69%) zijn rond de problematiek andere (vaak meerdere tegelijkertijd) instanties en hulpverleners betrokken. Genoemd zijn: Bureau Jeugdzorg (7 keer), MEE (8 keer), ambulante begeleider (4 keer), REC, RENN, RIAGG, GGZ, psychiaters, psychologen, orthopedagogen, logopedisten, kinder- en jeugdartsen, fysiotherapeuten, revalidatiecentra, St. Kobalt, Boddaert Centrum, Xonar, RCKJP, Sensis, Curium, Visio, UMC, UWV en Dedicon.

In een kwart van de gevallen (17 leerlingen) zijn geen andere hulpverleners betrokken. 6% van de ouders heeft deze vraag onbeantwoord gelaten.

Inzet andere middelen op school naast rugzak/LGF

Bij 16 van de 68 leerlingen (24%) zijn naast de rugzak andere middelen ingezet. Een keer wordt het UWV genoemd, en 11 keer het PGB. Van de overige 4 leerlingen is niet bekend welke andere middelen ingezet zijn.

46 leerlingen (68%) maken uitsluitend gebruik van het rugzakje. De ouders van 6 leerlingen (9%) hebben bij deze vraag niets ingevuld.

Toereikendheid van rugzakmiddelen voor adequate opvang in het regulier onderwijs

Vorig jaar vond 36% van de ouders dat het rugzakje voldoende financiële ondersteuning bood, dit jaar vindt 31% de middelen toereikend.

Middelen toereikend	Aantal	%
Ja	21	31%
Nee	25	37%
Weet (nog) niet	3	4%
Niet van toepassing of niet beantwoord	19	28%
Totaal	68	100%

Van de ouders die de middelen als toereikend aanmerken, licht een aantal dit antwoord als volgt toe: op deze school is het voldoende; er moet wel beter worden bekeken hoe het in specifieke gevallen wordt gebruikt; de middelen zijn er wel maar ze doen er niets mee; het is voldoende als het volledig voor het kind wordt ingezet.

Van de 37% die niet tevreden is over het rugzakje, zeggen enkele ouders dat een groot deel besteed wordt aan nevenkosten en dat scholen het geld voor andere dingen gebruiken. Een ouder vindt 1 uur remedial teaching en 1 uur mentorbegeleiding te weinig, een ouder noemt de extra hulp op school 'krapjes', en een ouder vindt dat de kennis van ADHD bij leerkrachten onvoldoende is. Ook worden problemen met de structuur binnen de school aangevoerd. Het feit dat de rugzak niet ingezet kan worden voor de betaling van (een deel van) het lesgeld wordt door een van de ouders betreurd. Ten slotte vindt een ouder dat de school eerder had moeten handelen.

Algemene opmerkingen over de LGF

Op het enquêteformulier hebben de ouders de mogelijkheid opmerkingen over de LGF te maken.

Enkele ouders geven aan dat er meer geld nodig is, dat de rugzak noodzakelijk is, de middelen erg tegenvallen of dat men er weinig van merkt. Men hoopt dat het toereikend blijkt en blijft. De wens wordt geuit de rugzak ook voor particulier onderwijs te mogen inzetten.

Ook vinden ouders dat de scholen meer handreiking nodig hebben, dat het regulier onderwijs beter moet worden voorgelicht en dat scholen slecht omgaan met de middelen uit de rugzak. Er wordt een betere begeleiding door scholen verwacht. Een van de ouders pleit voor sanctiemaatregelen voor scholen die zich niet aan het handelingsplan houden of de rugzak niet gebruiken.

Diverse ouders vinden de besteding ondoorzichtig. Niet duidelijk is wat wel en niet mag met de gelden en wie over de besteding beslist. De nevenkosten zouden niet voor rekening van de rugzak moeten komen. Er wordt meer inspraak gewenst, ook over wie wordt ingeschakeld voor extra ondersteuning.

Er zou meer voorlichting moeten komen waarom het belangrijk is dat niet ieder kind naar het speciaal onderwijs hoeft, aldus een van de ouders. Eén ouder merkt op dat zeer veel rugzakleerlingen op het SBAO terechtkomen.

Gevraagd wordt om een snellere start van de ambulante begeleiding en om het kleinschalig houden van het speciaal onderwijs, zodat de leerlingen 'niet verzuipen op een gewone VMBO-school.'

Ten slotte geeft een van de ouders aan dat de rugzak te beperkt is: 'Ons kind valt tussen wal en schip, het systeem is erg verkokerd en bureaucratisch. Onderwijsinspectie en leerplichtambtenaar doen niets.'

Slotopmerkingen

Hieronder volgt een bloemlezing uit de slotopmerkingen van ouders:

'Werken via internet moet gangbaarder worden.'

'De onderwijsconsulent heeft voor ambulante begeleiding gezorgd om te helpen bij de beslissing regulier of speciaal onderwijs; anders had het nog veel langer geduurd.'

'Wij vinden het heel erg dat onze dochter nu een school bezoekt die ver onder haar niveau ligt, alleen omdat zij geen HAVO van een ander cluster mag volgen.'

'In de praktijk hebben ouders geen of zeer weinig invloed op de schoolkeuze en begeleidingsmogelijkheden. Kritische ouders worden als lastig ervaren en krijgen het label: kortzichtig, alleen eigen waarheid willen zien, slechte ouder.'

'De onderwijsconsulent was zeer kundig, dus wij hebben er veel aan gehad. Jammer is dat het speciaal onderwijs niet doet wat zij belooft en het regulier onderwijs niet echt ter zake kundig is wat rugzakleerlingen betreft (de goede daargelaten).'

'Complimenten aan de onderwijsconsulent voor de steun en inzet.'

'De onderwijsconsulent heeft mij erg goed door het laatste jaar PO geholpen. De situatie is sterk verbeterd na de nieuwe start op het VO. Ook hier heeft de onderwijsconsulent geholpen. Zonder hem had mijn dochter het niet gered en op VMBO-k gezeten in plaats van VMBO-t/HAVO.'

'Op het SBAO blijkt geen hulp te vinden die bij de leerproblemen van onze zoon aansluit. Tevens is een rugzak niet mogelijk en vergoedt de zorgverzekering geen remedial teaching buiten school. Wij staan met onze rug tegen de muur.'

'Frustrerend dat je niet weet waar je een antwoord op je probleem kunt vinden. De onderwijsconsulent had geen 'macht' om in de school te komen en geen 'rechten' om iets te veranderen. Hij gaf steun en begreep mij, maar kon niets doen.'

'Soms zien scholen onvoldoende mogelijkheden in een kind.'

'Ik vond de onderwijsconsulent super.'

'Hulpverlening lijkt in theorie geweldig; in de praktijk is er NIETS.'

'Het is erg fijn je gesteund te weten door mensen met kennis over plaatsingsproblemen.'

BIJLAGE IV Resultaten enquête ouders speciaal onderwijs²⁸

Aan ouders/verzorgers²⁹ van leerlingen die onder begeleiding van een onderwijsconsulent geplaatst of gehandhaafd zijn in het *speciaal* onderwijs, wordt eveneens gevraagd naar hun ervaringen rond de bemiddeling of plaatsing. Hiertoe is een half jaar na afsluiting van de casus een enquêteformulier aan de ouders gestuurd.

In deze bijlage zijn de resultaten van deze enquête uitgewerkt. Het gaat om leerlingen die in de periode 1 februari 2006 tot 1 februari 2007 zijn geplaatst. De resultaten zijn gebaseerd op 71 ingevulde formulieren. De resultaten van de enquête onder ouders van leerlingen in het *regulier* onderwijs staan in bijlage III.

Reden van adviesaanvraag

Plaatsingsvraagstukken zijn over de gehele linie de meest voorkomende reden om een onderwijsconsulent in te schakelen, en dat weerspiegelt zich ook in de resultaten van deze enquête: het geldt voor 58 van de 71 leerlingen (82%). Het percentage is iets hoger dan dat van vorig jaar: 79%.³⁰

Redenen aanvraag advies onderwijsconsulent	Aantal	%	%
Plaatsingsprobleem	58	82%	79%
Onenigheid over handelingsplan/besteding middelen	1	1%	2%
Overig, zie hieronder	12	17%	19%
Totaal	71	100%	100%

Eén ouder noemt onenigheid over het handelingsplan of de besteding van middelen, en 12 ouders hebben andere beweegredenen. Deze zijn: de leerling moet naar het speciaal onderwijs maar er is geen plaats in de regio; de school handelt onjuist; de school functioneert niet naar behoren; er is geen begeleiding na nekltsel; de leerling hoort op de praktijkschool; de leerling wil niet meer met het leerlingenvervoer wegens pesten; een LOM-leerling is als ZMLK geplaatst in verband met leerlingaantallen; op advies van de orthopedagoog; wegens spanning tussen leerling en leerkracht; wegens twijfel of het kind wel de juiste school bezoekt; vanwege een vervoersprobleem. Eén ouder wil het kind in het regulier onderwijs houden, maar de school werkt niet mee.

Clusterindicatie leerlingen

Clusterindicatie	Aantal	%	%
Cluster 2	4	6%	2%
Cluster 3	13	18%	5%
Cluster 4	51	72%	74%
Geen	2	3%	10%
Weet niet	1	1%	6%
Niet ingevuld	-	-	3%
Totaal	71	100%	100%

²⁸ In verband met afrondingsverschillen zijn in de tabellen en gegevens afwijkingen mogelijk in aantallen en/of percentages.

²⁹ Waar in de tekst het woord ouders wordt gebruikt, kan ook bedoeld zijn verzorgers.

³⁰ De percentages van het vorig schooljaar zijn gebaseerd op een totaal van 62 retour ontvangen enquêtes, maar in enkele tabellen of vergelijkingen kunnen de percentages betrekking hebben op een deel van de 62 formulieren.

Kind nog op de school van plaatsing

52 van de 71 ouders (73%) bevestigen dat hun kind zes maanden na begeleiding door de onderwijsconsulent nog steeds de school van plaatsing bezoekt. In 2005/2006 was dat 74%. Eén kind bezoekt de school in deeltijd.

Niet meer op de school van plaatsing

Van de 71 kinderen zijn er 18 (25%) die niet meer naar de school voor speciaal onderwijs gaan waarop zij via de onderwijsconsulent zijn geplaatst. Ontevredenheid over de school en een te complexe problematiek worden respectievelijk 4 en 3 keer genoemd. Andere redenen die ouders aangeven zijn: overgang naar het voortgezet onderwijs; opname in een kliniek; dagbehandeling; tijdelijk in cluster 2 door wachtlijst in cluster 4; het niveau is te laag en één leerling is na een conflict op school weggelopen.

Drie kinderen zijn minder dan 4 weken op de school van plaatsing gebleven, drie kinderen tussen 1 en 4 maanden en zes kinderen verbleven 5 tot 6 maanden op de school. Zes ouders hebben geen of uiteenlopende antwoorden gegeven, zoals: 1 jaar, 1,5 jaar en 2 jaar.

In 8 van de 18 gevallen hebben ouders andere hulpverleners ingeschakeld toen hun kind niet meer naar de school van plaatsing ging. Genoemd worden het CBO, hulpverleners op school (2 keer), een onderwijsconsulent (4 keer), Jeugdhulpverlening (3 keer), Jeugdzorg, WSNS (2 keer), REC (3 keer), MEE, een orthopedagoog en een psychiater. Soms spelen meerdere hulpverleners tegelijkertijd een rol. Zeven ouders hebben geen anderen ingeschakeld en drie ouders hebben de vraag niet beantwoord.

Inmiddels bezoeken 13 van de 18 kinderen weer een school, van wie één in Frankrijk. Vier kinderen zitten thuis (2 weken; 7 maanden; 10 maanden; 2 jaar). Van één kind is niet bekend of het een school bezoekt.

Samenwerking tussen school en ouders

41 ouders (van de 53 kinderen die nog op de school van plaatsing zitten) zijn tevreden over de samenwerking met de school, 7 vinden die redelijk en 4 noemen die slecht. Eén ouder antwoordt geen contact te hebben met de school omdat dit via een internaat loopt.

De ouders die niet tevreden zijn vinden dat ze geen feedback krijgen, dat de school afspraken niet nakomt en dat niet wordt ingespeeld op de behoeften van het kind. Eén ouder schrijft: 'Ze doen maar wat.'

Overlegfrequentie met school over voortgang van de leerling

Overlegfrequentie	Aantal	%
Elke 1-2 weken	5	9%
Elke maand	7	13%
Elke 1-2 maanden	10	19%
Elke 2-4 maanden	14	26%
Anders	17	32%
Totaal	53	100%

Bij andere overlegfrequenties noemen ouders: 2 keer per jaar (2 keer); af en toe; bij behoefte (7 keer); dagelijkse gang van zaken via schrift of 'heen-en-weer' map (4 keer); gaat via begeleiding; in het geheel niet; op eigen initiatief.

Algemene indruk van het functioneren van het kind op school

Iets meer dan de helft van de ouders (28 van de 53) is van mening dat hun zoon of dochter goed functioneert op school. Twee ouders vinden dat het slecht gaat, en 23 ouders noemen het functioneren redelijk.

Functioneren van het kind	Aantal	%
Goed	28	53%
Redelijk	23	43%
Slecht	2	4%
Totaal	53	100%

Over de aansluiting van hun kind bij de andere leerlingen zijn de ouders in het speciaal onderwijs minder positief dan die in het regulier onderwijs (zie bijlage III).

Aansluiting bij andere leerlingen	Aantal	%
Ja	15	28%
Redelijk	23	43%
Moeizaam	14	26%
Helemaal niet	1	2%
Totaal	53	100%

Opvallend is dat het aantal kinderen dat zich thuis voelt op school (34 van de 53) meer dan het dubbele is van het aantal dat volgens de ouders aansluiting vindt bij de andere leerlingen (15 van de 53):

Thuisvoelen	Aantal	%
Ja	34	64%
Nee	9	17%
Matig	10	19%
Totaal	53	100%

Waar bij het kind andere hulpverleners betrokken zijn, is 53% van de ouders (28 van de 53) tevreden over de samenwerking met hen. Volgens 19% is de samenwerking redelijk. 4% (2 ouders) noemt deze slecht. In een kwart van de gevallen is volgens de ouders geen sprake van samenwerking (13 van de 53).

Mening van de ouders over het advies van de onderwijsconsulent

Onderstaande tabel toont de tevredenheid van de ouders over het advies van de onderwijsconsulent. Alle ontvangen enquêteformulieren zijn hierbij in aanmerking genomen, ook van de ouders die hebben aangegeven dat hun zoon of dochter geen onderwijs meer volgt op de school waarop hij of zij geplaatst is onder begeleiding van een onderwijsconsulent.

Eens met advies OC	Aantal	%	% 2005/2006
Ja	53	75%	76%
Nee	17	24%	15%
Anders of niet ingevuld	1	1%	10%
Totaal	71	100%	100%

De meeste ouders (53 van de 71) zijn tevreden over hetgeen de onderwijsconsulent tot stand heeft gebracht (75%). Van de 17 ouders die het niet eens zijn met het advies licht een aantal dit toe. Zo vinden ouders dat er geen goede combinatie tot stand is gebracht of dat de bemiddeling niet tot de gewenste opleiding of school heeft geleid (liever met rugzakje op het regulier onderwijs; liever een vakschool/leerwerktraject). Eén ouder vindt de indicatie cluster 4 te zwaar, één ouder zegt dat het schooladvies niet nodig was en twee ouders vinden dat het advies niet van de onderwijsconsulent afkomstig was. Ten slotte geeft één ouder aan dat de onderwijsconsulent 'ons op het verkeerde pad [heeft] gezet.'

Voorkeur voor regulier of speciaal onderwijs

De meeste ouders van de kinderen die in het speciaal onderwijs zijn geplaatst, geven ook de voorkeur aan dat type onderwijs (61%), terwijl 20% liever had gezien dat hun kind in het regulier onderwijs geplaatst kon worden. 12 ouders hebben geen specifieke voorkeur uitgesproken en 2 ouders hebben de vraag niet beantwoord.

Voorkeur voor onderwijs	Aantal	%
Regulier onderwijs	14	20%
Speciaal onderwijs	43	61%
Geen voorkeur of niet ingevuld	14	20%
Totaal	71	100%

De ouders met een uitgesproken voorkeur voor speciaal onderwijs voeren als reden aan dat dit type onderwijs het best passend is gezien de problematiek. Ook noemt men argumenten als: de klassen zijn kleiner; er is meer aandacht, expertise en structuur; er wordt beter ingespeeld op de behoefte van de leerling; het is een veilige omgeving. Eén ouder zegt op advies voor dit type onderwijs te hebben gekozen, en een ouder heeft de leerling hier moeten plaatsen wegens problemen in het regulier onderwijs. Ook wordt aangevoerd dat het regulier onderwijs geen mogelijkheden heeft voor de juiste aanpak, en dat andere ouders plaatsing op het regulier onderwijs onmogelijk maken.

Zij die een voorkeur voor regulier onderwijs hebben aangegeven, vinden de begeleiding op het speciaal onderwijs niet beter dan op het regulier onderwijs. Deze ouders achten regulier onderwijs beter voor de sociale contacten en emotionele ontwikkeling en vinden dat er een voorbeeldfunctie voor gedrag vanuit gaat. 'Er is een positieve invloed van gezonde kinderen.' Men wil het kind niet in een uitzonderingspositie ('een hokje') plaatsen. Eén ouder vindt dat het speciaal onderwijs onder het niveau van het kind is.

Plaatsing op het gewenste type onderwijs is volgens 62% van de ouders (44 van de 71) gelukt. 2 ouders hebben de vraag niet beantwoord en 25 ouders (35%) zeggen dat de plaatsing niet in overeenstemming met de wens gerealiseerd is. Gevraagd naar de redenen wordt daarop geantwoord: het is de enige mogelijkheid (2 keer); er is geen plaats in cluster 4; geen medewerking van de school (8 keer); er is een meningsverschil over het handelingsplan (3 keer); afgeraden door de school en de orthopedagoog; wegens de rapportage van de oude school; te zware problematiek (2 keer); de reguliere school wil niet verder met de leerling; de reguliere school is handelingsverlegen; afwijzing in het regulier onderwijs door leerachterstand (2 keer); te weinig middelen in het regulier onderwijs en de leerling wil een HAVO-opleiding, geen VMBO.

Invloed van de ouders op de schoolplaatsing

In het vorige rapportagejaar vond 63% van de ouders dat zij zelf invloed hebben gehad op de schoolplaatsing; dit jaar geldt dat voor 56% van de ouders (40 van de 71). De meeste ouders geven aan dat vooral veel eigen initiatief heeft bijgedragen: zelf bellen, schrijven, gesprekken voeren, scholen bezoeken en een onderwijsconsulent inschakelen worden meermalen genoemd. Eén ouder heeft het kind laten toetsen, en een ouder heeft met een gerechtelijke procedure gedreigd.

38% (27 van de 71 ouders) heeft niet het gevoel invloed te hebben gehad. Verschillende ouders voelen zich machteloos ('Iedereen weet het beter.'; 'Iedereen kan blijkbaar afwijzen.'; 'Er werd beslist, dus discussie gesloten.') Meermalen wordt het argument genoemd dat er geen alternatief is, wegens de problematiek of door de wachtlijsten. Voor twee ouders geldt dat de voogd alles geregeld heeft. Ook genoemd zijn een onduidelijk plaatsingsproces, het ontbreken van aansluiting door regelgeving en door leerachterstand, en de onwil van het regulier onderwijs om voor begeleiding/onderwijs te zorgen.

4 ouders hebben hier geen uitspraak over gedaan.

Invloed van de onderwijsconsulent op de schoolplaatsing

63% van de ouders is van mening dat de onderwijsconsulent een doorslaggevende rol heeft gespeeld bij de plaatsing op school. Vorig jaar was dat 47%.

Volgens de toelichting van een aantal ouders bestond deze rol uit het geven van advies en voorlichting, de actieve aanpak, de kennis en expertise van de onderwijsconsulent, het uitoefenen van druk, het leggen van contacten en het doorbreken van de impasse.

Invloed OC op de schoolplaatsing	Aantal	%	% 2005/2006
Ja	45	63%	47%
Nee	21	30%	50%
Deels	-	0%	2%
Weet niet of niet beantwoord	5	7%	2%
Totaal	71	100%	100%

Van de ouders die de onderwijsconsulent geen rol toedichten bij de plaatsing (30%) licht een aantal dit als volgt toe: het advies is niet opgevolgd; er was geen advies nodig; de ambulante begeleider heeft de plaatsing geregeld; de onderwijsconsulent heeft wel de mogelijkheid aangegeven, maar de kinderpsychiater heeft de aanmelding verzorgd; via de leerplichtambtenaar is een andere route gevonden; de plaatsing was al geregeld, maar er was indicatie nodig; de onderwijsconsulent heeft geen invloed gehad door het psychologisch dossier; de plaatsing is gebeurd tegelijk met het gesprek met de onderwijsconsulent.

De invloed van de LGF op de keuzevrijheid voor het type onderwijs

Van alle ouders die een enquêteformulier hebben ingevuld (zowel van kinderen die in het regulier als in het speciaal onderwijs zijn geplaatst, zie ook bijlage III) vindt het merendeel dat de LGF niet bijdraagt aan de keuzevrijheid voor het type onderwijs.

Van de 71 ouders met een kind dat in het speciaal onderwijs is geplaatst is 55% van mening dat die keuzevrijheid er niet is. Een aantal van de 39 ouders geeft als reden: het is afhankelijk van het indicierend orgaan; de indicatie beperkt de mogelijkheden; het kind functioneert niet in het regulier onderwijs; gedrag weegt zwaarder dan leercapaciteit; er is geen plaats / er zijn wachtlijsten; het rugzakje is onvoldoende (4 keer); de gemeente bepaalt in verband met het leerlingenvervoer; in het regulier onderwijs krijgen kinderen met een rugzak te weinig aandacht; ouders moeten alles zelf regelen; reguliere scholen durven het niet aan, willen niet of weigeren geïndiceerde leerlingen aan te nemen.

Keuzevrijheid voor ro of so met de LGF vergroot	Aantal	%
Ja	15	21%
Nee	39	55%
Niet beantwoord/niet van toepassing	17	24%
Totaal	71	100%

21% vindt dat de LGF wel mogelijkheden biedt om het onderwijs te kiezen dat ouders het beste voor kind achten.

Overige betrokken instanties

Bij 55 van de 71 leerlingen (77%) zijn andere hulpverleners betrokken, bij 16 leerlingen (23%) is dat niet het geval. Genoemd worden, al dan niet in combinatie, de volgende instanties: MEE (17 keer); Bureau Jeugdzorg (13 keer); CCE (4 keer); Riagg (3 keer); RMPI (3 keer); leerplichtambtenaar (3 keer); schoolinspectie (2 keer); GGZ (2 keer). Verder spelen orthopedagogen, kinderpsychiaters en -artsen, psychologen, therapeuten, de reclassering, het zorgplatform, verschillende stichtingen, scholen en klinieken een rol.

Slotopmerkingen

14 ouders maken in een slotopmerking kenbaar de onderwijsconsulent dankbaar te zijn. De bemiddeling en inzet wordt als doorslaggevend beschouwd. De ouders zijn blij met de hulp en zeer tevreden over de snelle handelwijze. De hulp wordt zeer gewaardeerd, omdat zaken ineens anders blijken te kunnen.

Enkele citaten:

'Grote dank, ons kind gaat nu blij naar school.'

'Wij hebben de inzet zeer gewaardeerd, want het systeem is niet zelfstandig te doorgronden.'

'De samenwerking met de school is nu prima. Wij weten de weg als er weer problemen zouden zijn, en dat is geruststellend.'

Twee ouders zeggen expliciet niet tevreden te zijn over de onderwijsconsulent:

'Er worden verwachtingen gewekt die niet waargemaakt kunnen worden.'

'De onderwijsconsulent beloofde veel, maar heeft een teleurstellende rol gespeeld. Wij wilden regulier onderwijs met een rugzak, maar stonden met de rug tegen de muur.'

Een aantal ouders is tevreden over de uiteindelijke oplossing, en omschrijft dit als volgt: er is toch een geschikte school voor speciaal onderwijs gevonden, hoewel de SBAO-school geen medewerking verleende; het speciaal onderwijs is het beste voor het kind; de school is een geschenk uit de hemel omdat het kind zich nu heel goed ontwikkelt; onderzoek van het kind er toe heeft geleid dat de diagnose ADHD is gesteld en het kind nu met de juiste medicijnen 'een heel ander kind is'; er komt nu rust thuis.

Sommige ouders zijn teleurgesteld en geven daarvoor als reden: er is geen nazorg; er is geen goede oplossing voor mytylkinderen die doof zijn; zoals het nu gaat wordt het alleen maar slechter met de leerling; de casus is ondertussen heropend; het is zeer slecht allemaal, niks wordt waargemaakt; je moet het zelf maar uitzoeken.

Tot slot een bloemlezing uit de overige opmerkingen:

'Onze zoon heeft naar volle tevredenheid een schooljaar op een RMPI-school gezeten. Komend schooljaar gaat hij naar het regulier onderwijs (HAVO/VWO) met rugzakje.'

'Er zijn te weinig scholen voor kinderen met ASS-problematiek. Zij worden ingedeeld in cluster 4 en komen bij drukke kinderen, terwijl zij een rustige omgeving nodig hebben.'

'Jammer dat er zo veel wachtlijsten zijn bij scholen, waardoor kinderen thuis komen te zitten in plaats van onderwijs krijgen.'

'Een ouder heeft nihil invloed op de wachtlijst in cluster 4.'

'Schandalig dat dit kan gebeuren! De emotionele schade is bij mijn zoon en mij gigantisch!'

'Jammer dat de school het advies van de onderwijsconsulent niet heeft overgenomen. De onderwijsconsulent vond de houding van de school absoluut niet correct!'

'Ik vind het raar: je kind moet naar school, maar je mag zelf niet zeggen waar hij naar toe gaat. Hij moet nu in een andere plaats naar school.'

'Het regulier onderwijs zou beter zijn best moeten doen om deze kinderen te stimuleren.'

'Mijn zoon valt tussen wal en schip.'

'Laat er alstublieft didactische controle zijn op het speciaal onderwijs, zodat niet gesust maar gestimuleerd wordt, voor een betere kans in de maatschappij, en zorg voor vakbekwame begeleiding!'

BIJLAGE V Resultaten enquête scholen regulier onderwijs³¹

Zes maanden nadat een leerling onder begeleiding en op advies van de onderwijsconsulent op een school is geplaatst, wordt aan die school een enquêteformulier gestuurd met het verzoek hierop de bevindingen te vermelden over de leerling.

De gegevens in deze bijlage hebben betrekking op leerlingen die in de periode 1 februari 2006 tot 1 februari 2007 op een school in het *regulier* onderwijs zijn geplaatst. In totaal zijn van 49 scholen de formulieren ingevuld retour ontvangen.

De uitwerking van de enquête onder scholen in het *speciaal* onderwijs staat in bijlage VI.

Leerling nog op school van plaatsing

37 leerlingen (76%) bezoekt een half jaar na het advies van de onderwijsconsulent nog steeds de school; een van hen 1 dagdeel per week.

12 leerlingen (24%) zijn niet meer op de school. Het meest worden hiervoor als redenen aangevoerd de ontevredenheid van de ouders³² en/of de complexe problematiek van het kind.

Op de vraag of andere hulpverleners zijn ingeschakeld in die gevallen waarin de problematiek te complex werd of de ouders niet tevreden waren, is zes keer geantwoord dat is getracht meer overleg met de ouders te plegen, vier keer is aangegeven dat het REC/RENN is ingeschakeld en drie keer heeft men (weer) een beroep op de onderwijsconsulent gedaan. Ook worden de onderwijsbegeleidingsdienst, jeugdhulpverlening, WSNS, de leerplichtambtenaar, de PCL en Accare genoemd. In een aantal gevallen zijn bij één leerling meerdere hulpverleners betrokken.

Van 9 van de 12 leerlingen is bekend waar zij nu ingeschreven zijn; 2 op een andere school voor SBAO, 1 op een andere school voor SO, 1 op een andere school voor VO, 3 op een school voor VSO, 2 op een ROC. Eén leerling is verwijderd en van twee leerlingen is de situatie niet bekend bij de geënquêteerde school.

Tevredenheid ouders over handelingsplan en schoolplaatsing

Van de 37 kinderen die nog op de reguliere school zitten, is voor 35 van hen (95%) een handelingsplan gemaakt. De 2 scholen zonder handelingsplan hebben niet aangegeven waarom er geen plan is.

30 van de 35 ouders zijn volgens de scholen tevreden over het handelingsplan, 3 zijn ontevreden. 2 scholen hebben de vraag niet beantwoord.

Ook over de schoolplaatsing zijn de meeste ouders (34, 92%) volgens de scholen positief. 2 ouders zijn ontevreden (5%) en 1 school heeft de vraag niet beantwoord.

³¹ In verband met afrondingsverschillen zijn in de tabellen en gegevens afwijkingen mogelijk in aantallen en/of percentages.

³² Waar in de tekst het woord ouders wordt gebruikt, kan ook bedoeld zijn verzorgers.

Het functioneren van de leerling op school

De algemene indruk is dat de leerlingen goed tot redelijk functioneren, al doen zich bij de meerderheid van de kinderen problemen voor. 6 kinderen functioneren volgens de scholen slecht.

Algemene indruk van de leerling	Aantal	%
Goed	13	35%
Redelijk	18	49%
Slecht	6	16%
Totaal	37	100%

Doen zich op dit moment problemen voor?	Aantal	%
Ja, zie hieronder	21	57%
Nee	9	24%
Soms	7	19%
Totaal	37	100%

Hebben zich in de afgelopen periode problemen voorgedaan?	Aantal	%
Ja, zie hieronder	31	84%
Nee	6	16%
Totaal	37	100%

De problematiek ligt - in volgorde van meest genoemd - op het gebied van gedrag, het sociaal-emotionele vlak en op onderwijskundig terrein; veelal spelen combinaties van deze factoren een rol.

Onderwijskundige ontwikkeling van de leerling

Volgens de scholen ontwikkelen 17 leerlingen(46%) zich goed op onderwijskundig gebied en 15 redelijk (41%). 5 leerlingen kunnen slecht meekomen (14%).

Omgevingservaring van de leerling

Onderstaande tabel toont links de mate waarin de leerling aansluiting vindt bij de andere kinderen. De kolom rechts geeft een indicatie van het aantal leerlingen dat zich thuis voelt op school.

Vindt de leerling aansluiting?	Aantal	%	Voelt de leerling zich thuis?	Aantal	%
Ja	14	38%	Ja	29	78%
Redelijk	11	30%		-	-
Moeizaam	8	22%	Matig	6	16%
Helemaal niet	3	8%	Nee	-	0%
Niet beantwoord	1	3%	Niet beantwoord	2	5%
Totaal	37	100%	Totaal	37	100%

Samenwerking met betrokkenen

Op de vraag hoe de school de samenwerking beoordeelt met de ouders, de clusterschool en eventuele andere hulpverleners, antwoordt 51% dat deze goed is (19 scholen). Volgens 41% (15 scholen) is sprake van een redelijke samenwerking. Twee scholen beantwoorden deze vraag met 'slecht' en een school heeft bij deze vraag niets ingevuld.

LGF-middelen

Aan de reguliere scholen is gevraagd of zij bij aanmelding van de leerling onderzoek hebben gedaan naar de benodigde voorzieningen voor het kind en of dit onderzoek is uitgevoerd door een onafhankelijke partij. De uitwerking van de antwoorden heeft betrekking op alle 49 retour ontvangen enquêteformulieren.

25 scholen (51%) bevestigen dat zij onderzoek hebben gedaan. Daarvan heeft 48% (12 scholen) het onderzoek laten uitvoeren door een onafhankelijke partij.

12 van de 49 scholen hebben geen onderzoek gedaan of laten doen, en eveneens 12 scholen hebben deze vraag niet beantwoord.

Op de vraag of het onderzoek een rol heeft gespeeld bij niet-toelating of verwijdering van de leerling, antwoorden 7 scholen ontkennend. 42 scholen vinden de vraag niet van toepassing of hebben deze niet beantwoord.

47% van de scholen vindt de middelen uit het rugzakje (redelijk) toereikend, maar meerdere scholen voegen daar aan toe dat het afhankelijk is van de individuele problematiek van de leerling. Eén school zegt met de middelen een passend antwoord te kunnen geven op de hulpvraag van de leerling. 'Remedial programma's voor leerproblemen en sociaal-emotionele problemen zitten ingebed in onze school.'

Zijn de middelen uit het rugzakje toereikend?	Aantal	%
Ja	23	47%
Nee	10	20%
Nog niet duidelijk (nog te weinig ervaring)	2	4%
Niet van toepassing of geen mening	14	29%
Totaal	49	100%

Van de 10 scholen die het rugzakje niet voldoende vinden, licht een aantal dat toe. Een school merkt op dat er altijd kinderen tussen wal en schip vallen, omdat de indicatie van de rugzak lang duurt. Twee scholen vinden dat het budget te weinig is om voldoende individuele aandacht te kunnen geven.

'Een groeiende groep leerlingen heeft o.i. behoefte aan extra ondersteuning, zonder dat dit voldoende wordt gefinancierd.'

Aan de scholen is gevraagd voorbeelden te noemen van activiteiten of aankopen (van hulpmiddelen) die men financiert met middelen uit de rugzak. Aanschaf van materiaal wordt 21 keer genoemd, meubilair 4 keer, methodes 8 keer en andere hulpmiddelen 13 keer.

8 scholen zeggen de middelen voor groepsverkleining in te zetten en 30 scholen betalen extra FTE's uit de LGF-middelen (klassenassistent, extra leerkracht, remedial teacher, intern begeleider, anti-coach, uitbreiding uren mentor). Ook worden de gelden besteed aan de financiering van extra huiswerkbegeleiding, trainingen, teamcursussen, begeleiding door de praktijkdocent, gesprekken met de zorgcoördinator, inzet van een orthopedagoog en sociaal-emotionele begeleiding. De meeste scholen gebruiken het budget op meerdere onderdelen.

Er worden ook andere middelen ingezet. Scholen noemen: ambulante begeleiding, LWOO-gelden, computer, en 'bijzonder veel extra aandacht' en 'veel energie van het totale team'.

35 scholen (71%) hadden vóór deze plaatsing van de leerling onder begeleiding van de onderwijsconsulent al ervaring met rugzakleerlingen. Genoemd worden tussen 1-10 leerlingen (17 keer); tussen 10-20 (6 keer) en tussen 20-25 (2 keer). Een keer worden genoemd: 85 leerlingen, enkele tientallen en 35/40%. 1 school weet het niet en 6 scholen hebben geen aantallen doorgegeven.

26 scholen vinden dat zij voldoende kennis hebben over de mogelijkheden om binnen de LGF-regeling een leerling met een handicap of stoornis op te nemen. Eén school is van mening dat het van de stoornis afhangt, en een school zegt dat men nooit voldoende weet.

Schoolgids en zorgplan

30 scholen zeggen het toelatingsbeleid voor kinderen met een stoornis/handicap te hebben opgenomen in de schoolgids en het zorgplan. Dat is 61%. Van de 8 scholen die deze vraag met nee hebben beantwoord, geven er 4 aan dat men er mee bezig is. Eén school zegt dat een leerling met een handicap individueel begeleid wordt, en een school heeft ingevuld: 'Wij willen niet te boek staan als zorgschool.'

Voorts is gevraagd of de scholen in de schoolgids en het zorgplan opgenomen hebben welke voorzieningen zij kunnen bieden aan leerlingen met een rugzak. 22 scholen (45%) antwoorden bevestigend, 16 ontkennend (33%). Van deze 16 scholen zeggen er drie dat hier wel aan wordt gewerkt. Eén school zegt iedere aanmelding apart te bekijken en een school merkt op dat men weinig rugzakleerlingen heeft. Ten slotte geeft een school aan, dat het moeilijk te verwoorden is, gezien de diversiteit en complexiteit.

11 scholen vinden de vraag niet van toepassing of hebben deze niet ingevuld.

Algemene opmerkingen over de rugzak

Aan het eind van de enquête krijgen scholen de gelegenheid hun mening te geven over de LGF. Een aantal heeft hier gebruik van gemaakt. Zo wordt opgemerkt dat de administratieve verwerking veel tijd kost. De procedure voor het verkrijgen van een rugzak is vaak langdurig, bureaucratisch en loopt over veel schijven. Dit wordt als een nadeel ervaren.

Ook beklagen scholen zich er over dat niet alle kinderen die extra begeleiding nodig hebben onder de regeling vallen. Eén school vindt dat iedere leerling met een speciale problematiek een rugzak verdient; nu krijgen kinderen met bijvoorbeeld dyslexie of dyscalculie niets. Gesteld wordt dat de indicatiestelling te zwaar weegt.

Enkele citaten:

'Je moet het beleid aanpassen op schoolniveau. Zowel tijd als geld staan niet altijd in verhouding tot de geboden faciliteiten; het is alleen werkbaar als coöperatief.'

'De middelen moeten meer aan de school ten goede komen en niet aan overheadkosten voor de ambulante begeleider besteed worden.'

'Het begeleiden van een rugzakleerling vraagt veel tijd en energie.'

'Het is ergerlijk dat de clusterschool niet zichtbaar maakt wat zij met de rugzak doet.'

Algemene slotopmerkingen

Enkele scholen gaan in op de situatie van de individuele leerling voor wie zij de enquête hebben ontvangen, een school zegt zeer tevreden te zijn over de begeleiding door de onderwijsconsulent, een andere school merkt op dat men nu zelf regelmatig een rugzakje aanvraagt, en er is een school die laat weten dat in het komend schooljaar in de schoolgids en het zorgplan worden opgenomen welke voorzieningen men kan bieden. Ten slotte pleit een school voor het transparant maken van de fre's die naar de clusterschool gaan. Deze zouden volledig geoormerkt moeten zijn.

BIJLAGE VI Resultaten enquête scholen speciaal onderwijs³³

Zes maanden nadat een leerling onder begeleiding en op advies van de onderwijsconsulent op een school is geplaatst, wordt aan die school een enquêteformulier gestuurd met het verzoek hierop de bevindingen te vermelden over de leerling.

De gegevens in deze bijlage hebben betrekking op leerlingen die in de periode 1 februari 2006 tot 1 februari 2007 op een school in het *speciaal* onderwijs zijn geplaatst. In totaal zijn van 68 scholen de formulieren ingevuld retour ontvangen.

De uitwerking van de enquête onder scholen in het *regulier* onderwijs staat in bijlage V.

Leerling nog op school van plaatsing

Van de 68 leerlingen bezoeken er 56 (82%) een half jaar na het advies van de onderwijsconsulent nog steeds de school; een van hen 2 dagdelen per week.

12 leerlingen (18%) zitten niet meer op de school van plaatsing. Evenals bij de reguliere scholen worden ook hier de ontevredenheid van de ouders³⁴ en/of de complexe problematiek van het kind het meest als reden genoemd. Twee leerlingen zijn overgegaan naar het VO. Voor twee anderen is thuisonderwijs en intern onderwijs geregeld en een leerling spijbelt en is niet gemotiveerd volgens de school.

In die gevallen waarin de problematiek te complex werd of de ouders niet tevreden waren, heeft een school meer overleg met de ouders gepleegd en een school heeft een leerbaarheidsonderzoek laten doen. Verder zijn hulpverleners ingeschakeld als het REC (drie keer genoemd), een onderwijsconsulent (eveneens drie keer) en jeugdhulpverlening. Ook zijn kinderen in een KDO of een gezinsvervangend tehuis ondergebracht. In een aantal gevallen zijn bij één leerling meerdere hulpverleners betrokken en niet alle scholen hebben deze vraag beantwoord.

Volgens opgave van de scholen staan twee leerlingen nu ingeschreven bij een (andere) school voor SO, vier bij een school voor VSO, een leerling gaat naar een praktijkschool en een leerling is niet meer leerplichtig. Twee leerlingen zitten thuis, waarvan er een enkele dagdelen in een zorgomgeving zit, en een in september weer naar school gaat. Ten slotte is voor een leerling een leerplichtonthefving aangevraagd. Een school heeft de vraag niet beantwoord.

Tevredenheid ouders over de schoolplaatsing

De scholen zijn van mening dat de meeste ouders (48) tevreden zijn over de plaatsing. Dit is 86%. 3 ouders zijn niet tevreden (5%) en 5 scholen hebben deze vraag niet beantwoord.

³³ In verband met afrondingsverschillen zijn in de tabellen en gegevens afwijkingen mogelijk in aantallen en/of percentages.

³⁴ Waar in de tekst het woord ouders wordt gebruikt, kan ook bedoeld zijn verzorgers.

Het functioneren van de leerling op school

Van een leerling wordt het functioneren als slecht aangemerkt, maar het merendeel van de kinderen functioneert goed tot redelijk.

Algemene indruk van de leerling	Aantal	%
Goed	29	52%
Redelijk	26	46%
Slecht	1	2%
Totaal	56	100%

Doen zich op dit moment problemen voor?	Aantal	%
Ja, zie hieronder	23	41%
Nee	14	25%
Soms	19	34%
Totaal	56	100%

Hebben zich in de afgelopen periode problemen voorgedaan?	Aantal	%
Ja, zie hieronder	42	75%
Nee	14	25%
Totaal	56	100%

Ook bij de leerlingen in het speciaal onderwijs spelen vaak combinaties van factoren een rol (gedrags-, onderwijskundige en sociaal-emotionele problemen).

Onderwijskundige ontwikkeling van de leerling

De onderwijskundige ontwikkeling wordt voor 26 leerlingen als goed aangemerkt, en in 25 gevallen wordt het predicaat redelijk gegeven (beide 45%). 4 leerlingen kunnen slecht meekomen (7%) en een school heeft de vraag niet beantwoord.

Omgevingservaring van de leerling

Onderstaande tabel toont links de mate waarin de leerling aansluiting vindt bij de andere kinderen. Rechts staat het aantal leerlingen dat zich volgens de scholen thuis voelt op school.

Vindt de leerling aansluiting?	Aantal	%	Voelt de leerling zich thuis?	Aantal	%
Ja	23	41%	Ja	48	86%
Redelijk	22	39%		-	-
Moeizaam	8	14%	Matig	7	13%
Helemaal niet	2	4%	Nee	1	2%
Niet beantwoord	1	2%	Niet beantwoord	-	-
Totaal	56	100%	Totaal	56	100%

Samenwerking met betrokkenen

De scholen voor speciaal onderwijs spreken van een hoge mate van goede samenwerking met de ouders, de clusterschool en eventuele andere hulpverleners: 80% (45 van de 56). 10 scholen vinden de samenwerking redelijk, en geen enkele school spreekt van een slechte samenwerking. Een school heeft bij deze vraag niets ingevuld.

Algemene slotopmerkingen

Een aantal scholen maakt opmerkingen die gericht zijn op de individuele situatie van de leerling voor wie zij de enquête hebben ontvangen. Het gaat dan over de (gedrags)problematiek, maar ook over problemen rond het leerlingenvervoer en het feit dat de leerling op een wachtlijst staat.

Andere bemerkingen zijn:

'Een verwijzing op 12-jarige leeftijd is veel te laat, de problematiek is dan te complex geworden om echt goede resultaten te bereiken. De frustratie van het kind zit een soepele ontwikkeling in de weg.'

'De plaatsing van de leerling op een cluster 4-school door bemiddeling van de onderwijsconsulent is prima verlopen. Het perspectief voor een uitstroom naar regulier is zeer reëel haalbaar.'

'De ervaring is dat een onderwijsconsulent weinig kan betekenen voor de echt moeilijk plaatsbare leerlingen met ZML-niveau, ernstige gedragsproblemen en psychiatrische problematiek. De consultatie bij CCE was eerder al gestrand.'

'De leerling heeft veel baat bij onze vorm van onderwijs. Hij ervaart veel rust en veiligheid waardoor de problemen van het vorige onderwijs bij ons niet meer merkbaar zijn.'

'Met ouders en leerling zijn moeilijk afspraken te maken waardoor een succesvolle schoolloopbaan ernstig wordt belemmerd.'

'Ouders zijn het nog steeds niet eens met plaatsing van hun kind op een ZMLK-school. Zij onderzoeken of de leerling toch naar andere school kan.'

BIJLAGE VII Stand van zaken van lopende oc+ projecten en miniprojecten

Diplomagericht onderwijs voor meer- en hoogbegaafde kinderen met ASS-problematiek

Ouders van slimme leerlingen met een autisme spectrum stoornis (ASS) zijn vaak wanhopig op zoek naar passend onderwijs voor hun kinderen op HAVO/VWO-niveau. Reguliere VO-scholen blijken niet in staat te zijn meer- en hoogbegaafde leerlingen met ASS-problematiek adequaat op te vangen, in te spelen op hun behoeften en hierop afgestemd goed onderwijs te bieden. Gevolg is dat deze leerlingen in een negatieve spiraal terechtkomen, afstromen naar een lager niveau (VMBO) of uitvallen en thuis komen te zitten. Cluster 4-VSO biedt weinig mogelijkheden voor HAVO/VWO diplomagericht onderwijs.

Al vanaf het begin van hun aanstelling (2004) worden onderwijsconsulenten in toenemende mate geconfronteerd met thuiszittende leerlingen met ASS-problematiek, afkomstig uit het regulier voortgezet onderwijs HAVO/VWO. Het kost hen vaak moeite om voor deze slimme leerlingen een onderwijsplek te vinden. Een planmatige aanpak van dit probleem via een oc+ project ligt dan voor de hand. Doel van deze oc+ projecten is diplomagericht onderwijs voor deze doelgroep leerlingen te realiseren binnen het regulier voortgezet onderwijs.

Projecten rondom ASS-problematiek

Per juli 2007 zijn onderwijsconsulenten+ betrokken bij twaalf oc+(mini)projecten gewijd aan ASS-problematiek, waarvan een groot deel in het 'deltaplan Brabant': in Eindhoven-Zuid (afgesloten in juni 2007), Eindhoven-Noord, Helmond, Den Bosch, Tilburg, Kempenland en Oss. Daarnaast lopen er projecten in Flevoland, Nijmegen, Groningen, Holland-Rijnland, Amsterdam en Zoetermeer.

Doelstelling van deze projecten is er voor te zorgen dat meer- en hoogbegaafde leerlingen met ASS-problematiek binnen een reguliere school op dusdanige wijze zorg en onderwijs krijgen aangeboden dat zij in staat zijn een diploma te halen en niet tussen wal en schip geraken of afstromen naar een lager niveau van onderwijs. Het aanbod moet zo breed mogelijk zijn en toegespitst op de specifieke onderwijs/zorgvraag van deze leerlingen. Dat betekent onder meer dat het onderwijs en de begeleiding van leerlingen met ASS binnen de betrokken reguliere VO-school geoptimaliseerd moet worden door uitbreiding van de zorgstructuur. Er wordt binnen de school als het ware een 'autilijn' uitgezet. Om te voorkomen dat de school hierdoor een aanzuigende werking krijgt, is het belangrijk de ervaringen over te dragen aan andere reguliere VO-scholen in de regio. Daarmee wordt geprobeerd een door alle HAVO/VWO-scholen in de regio breed gedragen verantwoordelijkheid voor onderwijs en begeleiding van leerlingen met ASS te creëren.

Als blijkt dat de organisatie van deze autilijn niet haalbaar is of de school onvoldoende zorg kan bieden aan de hulpvraag van ASS-leerlingen, dan moet er een voorziening komen waar zij in kleinere groepen (een 'autiklas') binnen het regulier VO onderwijs en begeleiding krijgen, zodat zij niet direct zijn aangewezen op het speciaal onderwijs. Mochten deze voorzieningen binnen het regulier VO toch niet toereikend zijn, dan moet het speciaal onderwijs als vangnet in staat zijn deze kinderen op te vangen en op specifieke wijze diplomagericht onderwijs te bieden. Aldus wordt een sluitende aanpak voor leerlingen met ASS-problematiek gerealiseerd. Om de druk op het speciaal onderwijs te verminderen en om aan de toenemende vraag te voldoen zal er naar alternatieve (schakel)mogelijkheden in het regulier VO gezocht moeten worden.

Een andere doelstelling van de oc+ projecten is dat de projectdocumentatie van de (mini)projecten goede aanknopingspunten biedt voor het starten van vergelijkbare projecten in andere regio's.

Regio Eindhoven

In de regio Eindhoven is in 2004 een werkgroep opgericht met vertegenwoordigers van drie reguliere VO-scholen en een VSO-school met als doel gezamenlijk een adequate opvang van leerlingen met ASS-problematiek te realiseren. Vanuit de ACTB/Onderwijsconsulenten(+) is vanaf eind 2004 een onderwijsconsulent+ ingezet om een bijdrage te leveren aan het ontwikkelen van de nodige voorzieningen. Inmiddels is de onderwijsconsulent+ in deze streek betrokken bij acht projecten. De projecten in Eindhoven-Zuid en Valkenswaard zijn dit jaar afgesloten (zie paragraaf 5.4 voor de resultaten). De projecten in Eindhoven-Noord, Helmond, Den Bosch, Tilburg, Kempenland en Oss vorderen gestaag.

De regionale samenwerking heeft geleid tot de ontwikkeling van drie modellen³⁵ voor de gewenste opvang van leerlingen met ASS. De modellen zijn beschreven in een voorlichtingsbrochure die zowel binnen als buiten de regio gebruikt wordt bij de start van onderwijs- en zorgvoorzieningen voor leerlingen met ASS.

Binnen elk project wordt (meestal door een Steunpunt Autisme) een scholingsaanbod ontwikkeld voor docenten die te maken hebben met de begeleiding van leerlingen met ASS. Ook wordt binnen de scholen gewerkt aan de uitbreiding van de zorgstructuur om zo te voldoen aan minimale eisen die vastgelegd zijn in een protocol. Veel scholen willen zich intensief verdiepen in de problemen die te maken hebben met onderwijs aan en begeleiding van leerlingen met ASS.

Enkele scholen starten met een eerste en tweede klas voor zorgleerlingen met een VMBO-t of HAVO advies. De klassen tellen maximaal 12 leerlingen en worden bekostigd via de inzet van rugzakmiddelen. De opgedane kennis en ervaringen van de scholen worden doorgegeven aan andere scholen. De voorlichtingsavonden voor ouders worden druk bezocht en in sommige gemeenten (zoals in Oss) zijn ouders gezamenlijk zeer actief betrokken bij het tot stand brengen van passend onderwijs voor hun kinderen.

Overige regio's

Het project in *Flevoland* heeft enige vertraging opgelopen omdat de directie van de beoogde school op het laatste moment afhaakte. Inmiddels is een andere VO-school in Dronten bereid gevonden om specifiek voor leerlingen met ASS-problematiek voorwaarden te creëren waardoor zij diplomagericht onderwijs kunnen volgen. Deze school investeert veel in de zorgparagraaf en wordt daarbij ondersteund door de Stichting Jeugdhulpverlening Flevoland. Naast het algemene aanbod voor deze leerlingen is er via de inzet van PGB's ruimte om in te spelen op de specifieke hulpvraag van elk individueel kind. De start is gepland in het begin van schooljaar 2007/2008.

Een VO-school in *Groningen* creëert eveneens condities die leerlingen met ASS in staat moeten stellen hun diploma te halen. Bij de start in het komend schooljaar staan ongeveer tien leerlingen met ASS (met internaliserende problematiek) ingeschreven. Het Steunpunt Autisme verzorgt de deskundigheidsbevordering van de docenten, het REC heeft een ambulant begeleider benoemd en een zorginstelling buigt zich over het ondersteuningsaanbod voor de hele groep en voor de individuele leerlingen, mede gefinancierd uit PGB's.

³⁵ 1. Onderwijs en begeleiding van leerlingen met ASS op een reguliere school in een reguliere klas
2. Een aparte klas voor leerlingen met ASS die onderwijs volgen op een reguliere VO-school (vaak 'autiklas' genoemd)
3. Een aparte klas voor leerlingen met ASS die alle leerjaren doorlopen op een school voor VSO

Het project rond *Amsterdam* is opgedeeld in vier regio's: Amsterdam, Purmerland, Zaanstreek en Amstelland-de Meerlanden. In een van deze regio's is inmiddels resultaat geboekt: het Amstellyceum in Amsterdam start met een eerste klas van minstens 13 leerlingen. Zij hebben een eigen groot lokaal waarin alle voorzieningen aanwezig zijn. Ook de aangestelde ambulante begeleider heeft een eigen plaats in dit lokaal. De zorg is nog niet betrokken bij het project en de onderwijsconsulent+ dringt er dan ook op aan deze voorziening in huis te halen. Dit wil men zeker doen, maar er is voorrang gegeven aan een onderwijsstart per augustus 2007. Na de zomervakantie wordt gesproken over de verdere voorwaarden die nodig zijn om het project te laten slagen. Een eerste samenwerkingsovereenkomst is al ter bespreking voorgelegd. De andere regio's bevinden zich nog in de oriëntatiefase. In Amstelland heeft de onderwijsconsulent+ een presentatie verzorgd en in de Zaanstreek en in Purmerland gebeurt dat na de zomervakantie. Daarna worden werkgroepen gevormd die ieder (deel)project gaan voorbereiden.

In *Holland-Rijnland* loopt een project met als doel een onderwijsaanbod te bieden aan slimme leerlingen met ASS, in het bijzonder aan (toekomstige) leerlingen van het Stedelijk Gymnasium in Leiden, maar ook aan die van andere VO-scholen in deze regio. Het is de bedoeling dat er een vangnet komt in het VO/VSO voor die leerlingen die het wellicht niet gaan redden binnen het regulier voortgezet onderwijs. Overwogen wordt een nevenvestiging te openen van de Leo Kanner School, waar diplomagericht onderwijs op HAVO/VWO-niveau aangeboden wordt en waar een schakel-/observatievoorziening beschikbaar is. Er wordt intensief samengewerkt met onder meer de REC-manager, de directeur van het Stedelijk Gymnasium, de Leo Kanner School, de coördinatoren van de samenwerkingsverbanden VO Leiden e.o en Duin-Bollen, Doc 4 (de ouders), de wethouder van Leiden, de zorgcoördinatoren van VO-scholen en PI-school de Brug. Gaandeweg is het accent komen te liggen op de uitbreiding van de capaciteit van de Leo Kanner School. Deze is inmiddels gerealiseerd en met ingang van schooljaar 2007/2008 kunnen slimme kinderen met ASS op een locatie in Leiden onderwijs op HAVO/VWO-niveau volgen. Ook op andere locaties in Holland-Rijnland wordt de capaciteit voor cluster 4-leerlingen vergroot. De ouders van leerlingen met ASS-problematiek kunnen nu in de eigen regio een keuze maken tussen VSO of regulier onderwijs.

PI-school De Brug (cluster 4) en de VO-samenwerkingsverbanden in Holland-Rijnland overwegen een schakelmogelijkheid aan te bieden aan zorgleerlingen (waaronder leerlingen met ASS-problematiek), met als doel binnen maximaal twee jaar te bepalen welk soort onderwijs voor de betreffende leerling het beste is: VSO of regulier VO met rugzak. Nu is het bij de overgang van PO naar VO voor kinderen uit het speciaal onderwijs niet altijd gemakkelijk te bepalen of het VSO de juiste weg is; zij beschikken inmiddels mogelijk (in toenemende mate) over betere algemene leervoorwaarden, een betere zelfregulering en meer zelfstructurering. Voor een aantal leerlingen met een rugzak cluster 4 uit het regulier onderwijs geldt eveneens de vraag of zij de overstap naar regulier voortgezet onderwijs aankunnen. De massaliteit van de scholen en de minder individugerichte aanpak in een reguliere HAVO/VWO-omgeving kan hen voor problemen stellen. Anderzijds is een overstap naar het VSO voor deze leerlingen evenmin vanzelfsprekend; zij hebben zich immers tot nu toe in een reguliere onderwijssituatie staande gehouden en zij hebben ook van die omgeving kunnen profiteren.

De schakelvoorziening dient beide groepen leerlingen toe te leiden naar de juiste onderwijsplek. In november 2007 wordt over dit project een bestuurlijk besluit genomen. Ter voorbereiding van deze beslissing is in opdracht van PI-school De Brug en het samenwerkingsverband Leiden e.o. een werkgroep bezig met de uitwerking van het onderwijsconcept schakelvoorziening en de randvoorwaarden. De werkgroep bestaat uit vertegenwoordigers van de VO-scholen, ouders, het VO-samenwerkingsverband Leiden e.o., PI-school De Brug, de Ambulante Educatieve Dienst, de Leo Kanner School en de onderwijsconsulent+.

In *Zoetermeer* is in april 2007 een miniproject gestart om het team van het Oranje Nassau College (ONC) te ondersteunen bij het aanbieden van passend onderwijs aan leerlingen van de K3A-groep. Dit zijn leerlingen met een grote zorgbehoefte, die baat hebben bij een anti-aanpak. Het CCE is daar vorig jaar op tijdelijke basis mee gestart ten behoeve van een individuele leerling. De onderwijsconsulent+ heeft het stokje overgenomen om de activiteiten die de school kan bieden met een projectmatige aanpak te ordenen en te structureren. Hij heeft een plan van aanpak voor één klas gemaakt (K3A), maar het plan is gericht op algemeen gebruik voor de LWOO-afdeling en bevat aanwijzingen voor het pedagogisch klimaat en de beoogde werkwijze.

Inmiddels is de intentieverklaring getekend en is er een voorlichtingsmiddag voor ouders geweest. Een auticoach begeleidt het team van K3A. De directeur voert gesprekken om een en ander overdraagbaar te maken binnen het VO-samenwerkingsverband en om extra middelen van het samenwerkingsverband te verkrijgen. Er zijn 3-maandelijke evaluatiegesprekken gepland waarbij de onderwijsconsulent+ aanwezig zal zijn. Er zijn goede verwachtingen van dit miniproject. Doel is de aanpak met ingang van het schooljaar 2008/2009 voor de hele LWOO-afdeling van het ONC beschikbaar te hebben. De auticoach bereidt samen met het CCE een artikel voor over dit project en de onderwijsconsulent+ heeft geadviseerd om tegen het einde van het schooljaar een bewindspersoon uit te nodigen om kennis te maken met het project. Gedacht wordt aan minister Rouvoet voor Jeugd en Gezin, mede gezien de christelijke signatuur van de school.

Vereisten bij de projecten oc+, gericht op diplomagericht onderwijs voor ASS-leerlingen

Ervaringen tot nu toe leren dat het essentieel is om alle betrokken partners om de tafel te krijgen. Hoewel het per project kan variëren, is er steeds een kern van deelnemende scholen en instellingen, zoals een VO-samenwerkingsverband, REC 4 (maar ook REC 3), de gemeente en het Steunpunt Autisme. Daarnaast kunnen organisaties betrokken zijn als zorginstellingen, het CCE, MEE, de leerplichtambtenaar, de Onderwijsinspectie, Bureau Jeugdzorg, de GGZ en de Provincie. De onderwijsconsulent + maakt samen met de belangrijkste partners een projectplan volgens een standaard opzet, waarin de verantwoordelijkheden en taken van alle deelnemers vermeld staan.

Zodra iedereen zich in het plan kan vinden wordt in de regel een convenant of samenwerkingsovereenkomst opgesteld en door de betrokken partners getekend.

Op basis van de ervaringen rond deze projecten hebben de onderwijsconsulenten+ een beschrijving gemaakt van de mogelijkheden voor het ontwikkelen van onderwijs/zorgarrangementen op maat in het regulier voortgezet onderwijs voor leerlingen met ASS-problematiek. Zie ook paragraaf 5.4.

Onderwijs/zorgvoorzieningen voor ZML-leerlingen met ernstige en complexe gedragsproblemen (Zmolkers) en voor zeer laagfunctionerende ZML-leerlingen met ASS

De term 'Zmolkers' is geen officiële benaming, maar wordt vaak gebruikt om de groep van kinderen aan te duiden die zowel tot de ZMLK- als de ZMOK-categorie gerekend kunnen worden. Zij vallen in de overlapping van cluster 3 en cluster 4. Het intelligentieniveau van deze kinderen ligt tussen de 55 en 80 (LVG-doelgroep³⁶) en de gedragsproblemen zijn dusdanig, dat de onderwijsparticipatie wordt belemmerd door de grote begeleidingsbehoefte. ZML heeft als bovengrens een IQ van 70. Voor een cluster 3-beschikking voor een leerling met een IQ tussen de 60 en 70 moet er ook een bijkomende stoornis zijn vastgesteld (dat is in dit geval een gedragsstoornis). Als de intelligentiegrens onder de 60 ligt is de afweging voor ZMOK (cluster 4) niet mogelijk. Bij ernstige bijkomende gedragsproblemen en een IQ lager dan 30 kan men overwegen een ZML/MG-indicatie³⁷ aan te vragen. Bij (zeer) ernstige gedragsproblemen en een IQ tussen de 30 en 60 is er geen ZML/MG-indicatie mogelijk volgens de indicatiecriteria en moet in de (zeer) grote begeleidingsbehoefte worden voorzien door de AWBZ.

Cluster 4-scholen hebben meestal geen aanbod voor leerlingen met een licht verstandelijke beperking en gedragsproblemen. Zij houden dan ook vaak de boot af als het gaat om een kind met een IQ onder de 70. Zij vinden dat ZMLK-scholen deze kinderen beter kunnen begeleiden. Het probleem is echter, dat de ZMLK-scholen wat niveau betreft deze leerlingen wel kunnen opnemen, maar dat de leerlingen door ernstige gedragsproblemen niet hanteerbaar zijn binnen dit schooltype. Cluster 3 verwijst dan weer door naar cluster 4, omdat daar de expertise aanwezig is om met gedragsproblematische leerlingen om te gaan. Een en ander betekent dat het speciaal onderwijs geen antwoord heeft op de hulpvraag van deze kinderen, die hierdoor noodgedwongen verstoken blijven van onderwijs. Het gaat hier om een redelijk grote groep thuiszitters of jongeren die in het zorgcircuit terecht zijn gekomen zonder enige vorm van onderwijs.

Het feit dat er met deze leerlingen (vaak) heen en weer geschoven wordt (of in het slechtste geval: dat iedereen de handen er van af trekt en naar elkaar wijst) maakt het nodig dat cluster 3 en cluster 4 een afgestemd aanbod voor deze groep leerlingen creëren.

Daarnaast is er nog een groep zeer laagfunctionerende kinderen die verstoken is van onderwijs. Deze diep verstandelijk beperkte kinderen (vaak met ASS-problematiek) hebben ook recht op onderwijs én op een optimale, ononderbroken ontwikkeling, ongeacht welke vorm van extra zorg of ondersteuning daarbij nodig is. Zij hebben meer onderwijs(zorg) nodig dan scholen voor speciaal onderwijs kunnen bieden. De kinderen zijn niet in staat gebruik te maken van het standaard onderwijsaanbod van cluster 3-scholen. Zij hebben grote behoefte aan veiligheid, een voorspelbare omgeving, lijfsgebonden dan wel fysieke zorg en multidisciplinaire begeleiding en ondersteuning vanuit zorg en onderwijs.

Kinderen uit deze groep nemen zelden deel aan onderwijs, zoals ook de onderwijsconsulenten in hun werk ondervinden. Samenwerking en afstemming tussen onderwijs en zorg lopen niet altijd goed, door de complexiteit van wet- en regelgeving en door een zeer divers en soms verkokerd aanbod.

Een aantal onderwijsconsulenten probeert via oc+ projecten de samenwerking op gang te krijgen om voor deze kinderen een specifiek onderwijs/zorgarrangement tot stand te brengen.

Inmiddels zijn er vijf oc+ projecten (in Apeldoorn, Groningen (2), Den Haag en Enschede) die gericht zijn op de bovengenoemde problematiek van cluster 3-kinderen.

³⁶ LVG: Licht verstandelijk gehandicapten. Zie ook de lijst met afkortingen in bijlage VIII.

³⁷ MG: Meervoudig gehandicapten.

Project Apeldoorn

In Apeldoorn is begin 2006 een project gestart voor kinderen met ASS die vanwege hun complexe en vaak meervoudige problematiek niet meer leerbaar en/of te handhaven zijn in het speciaal onderwijs, en voor wie thuiszitten dreigt. In de loop van het project werd duidelijk dat afbakening tot de groep leerlingen met ASS en een IQ van 60-70 een beperking inhoudt voor ASS-leerlingen met een lager IQ die eveneens dreigen uit te vallen uit het onderwijs of daar op grond van hun beperkingen niet aan deelnemen. Om die reden is de doelgroep in tweeën gesplitst, met ieder een eigen traject:

1. een groep kinderen met een IQ tussen de 50 en 75 en ASS, eventueel met bijkomende (psychiatrische) problematiek of een ernstige vorm van epilepsie. Door het tot stand brengen van een onderwijs/zorgarrangement voor deze leerlingen wordt de kans groter dat ze langer opgevangen kunnen worden in het speciaal onderwijs, of na een tijdelijke opvang buiten het onderwijs weer terug kunnen keren naar het speciaal onderwijs.
2. zeer laagfunctionerende kinderen met ASS-problematiek die nu geen gebruik maken van het onderwijs of dreigen uit het onderwijs in het zorgcircuit terecht te komen. Voor deze kinderen is geen passend onderwijs voorhanden.

Ad.1

Deze leerlingen hebben meestal wel een indicatie voor speciaal onderwijs, maar dreigen door hun gedragsproblematiek uit het onderwijs te verdwijnen naar het zorgcircuit. Om deel te kunnen nemen aan het project is de doelgroep afgebakend; de deelnemers moeten aan een aantal criteria voldoen.

Voor dit project is samenwerking gezocht met de Stichting Philadelphia Zorg in Apeldoorn, die samen met de cluster 3-school de Zonnehoeck de projectgroep vormt. Daarnaast zijn er samenwerkingscontacten met verschillende instellingen en organisaties, zoals het REC, MEE, CCE, LNA, CIZ en CvI cluster 3 en 4. Vertegenwoordigers hiervan participeren in een klankbordgroep; hun samenwerking, taken en verantwoordelijkheden worden vastgelegd in een samenwerkingsovereenkomst. Hierdoor wordt het incidentele karakter van de samenwerking structureel, en dat geeft houvast bij het volgen van de procedures.

De ouders van de leerlingen worden nadrukkelijk betrokken bij de invulling van het dagprogramma van hun kinderen, bij het vormgeven van de extra ondersteuning en bij de wijze waarop deze gefinancierd wordt. Binnen het project zijn 5 plaatsen. Na een half jaar wordt de groepsgrootte geëvalueerd en volgt een overweging tot het creëren van twee crisisplaatsen. De duur van een traject is een jaar, daarna is een terugkeer naar 100% onderwijs of een uitstroom naar 100% dagbesteding gerealiseerd, of is een combinatie van onderwijs en dagbesteding tot stand gebracht waarvan minstens 50% onderwijs.

De huisvesting vormt op dit moment het grootste knelpunt. De bedoeling is dat voor het project een aparte opvang wordt gecreëerd in de nieuwbouw die Philadelphia gepland heeft op een locatie in Apeldoorn-Noord. In deze nieuwbouw worden lesruimtes meegenomen waar de deelnemers aan het project ondergebracht worden. De tekening voor de nieuwbouw is klaar en de gemeente heeft de Zonnehoeck toestemming gegeven de ruimtes te huren van Philadelphia. De nieuwbouw is echter op zijn vroegst in de zomer van 2008 gereed. Overbrugging van deze periode op een andere locatie is niet wenselijk. Ten eerste is geen geschikte locatie voorhanden en bovendien is het voor deze doelgroep waarschijnlijk te veel van het goede om in een relatief korte periode twee keer te moeten verhuizen. Besloten is om te wachten tot de nieuwbouw klaar is en dan te starten met het project.

Ad.2

Voor deze groep zeer laagfunctionerende kinderen wordt in dit project samengewerkt met de Stichting 's Heeren Loo in Apeldoorn. De stichting wil nieuwe groepen opzetten voor jonge kinderen die niet (meer) thuis kunnen wonen. Meestal gaat het om kinderen met een (zeer) beperkt ontwikkelingsniveau, vaak in combinatie met ASS-problematiek.

Uit een inventarisatie bij 's Heeren Loo blijkt dat op dit moment 9 kinderen jonger dan 18 jaar dagbesteding geboden krijgen en geen onderwijs genieten. De verwachting is dat dit aantal in september 2007 oploopt tot 12 kinderen. De projectgroep en klankbordgroep zijn op dezelfde wijze als in voornoemd project georganiseerd en de ouders zullen eveneens intensief betrokken worden.

De deelnemers moeten een cluster 3-indicatie hebben op het moment dat zij starten. Kinderen voor wie deze indicatie nog aangevraagd moet worden omdat zij nu niet op school zitten, kunnen later instromen. Eventueel kunnen de leerlingen in dagdelen deelnemen aan het project. Hiervoor zal onder meer overleg en afstemming met de Onderwijsinspectie en/of de leerplichtambtenaar nodig zijn.

Het aantal plaatsen bedraagt maximaal 8, verdeeld over twee (later mogelijk drie) leeftijdsgroepen: van 4 - 12 jaar en van 13 - 18 jaar. Na een half jaar wordt de groeps grootte geëvalueerd en wordt bezien of er twee crisisplaatsen binnen de groep van 8 gerealiseerd kunnen worden. Ook hier is de totale duur van het project maximaal een jaar. Daarna zijn er de volgende mogelijkheden voor de kinderen:

- a. terugkeer naar 100 % onderwijs; of
- b. een combinatie van onderwijs en dagbesteding, waarvan het onderwijsdeel op school gegeven wordt; of
- c. een combinatie van onderwijs en dagbesteding, aangeboden op de dagbesteding; of
- d. uitstroom naar 100% dagbesteding.

De verwachting is dat de deelnemers een zeer intensieve begeleiding nodig hebben. Vanuit de Zonnehoeck en 's Heeren Loo worden de volgende 'vaste begeleiders' op de groep gezet: 1 leerkracht (2 dagen), 1 onderwijsondersteuner (4 dagen), 1 begeleider (4 dagen) en 1 begeleider (2 dagen). Er wordt naar gestreefd dat er iedere dag minimaal 3 mensen beschikbaar zijn. Aanvulling op bovenstaande teamleden kan gezocht worden in de vorm van inzet van stagiaires of door uren van activiteitenbegeleiders. De activiteitenuren kunnen een ontspannend karakter hebben (bijvoorbeeld wandelen, snoezelen, fietsen) of juist een onderwijskarakter in de zin van remedial teaching.

Inmiddels is de intentieverklaring ondertekend en loopt de voorbereiding van het project voorspoedig. Zoals het er nu (juli 2007) voor staat kan het project in september 2007 van start gaan. De huisvesting op 's Heeren Loo is geregeld. De noodzakelijke verbouwing van het pand loopt volgens planning en zal in augustus klaar zijn. Het personeel van zowel de Zonnehoeck als van 's Heeren Loo is bekend en de selectie van de deelnemers is in volle gang. Er lijken al vier kandidaten beschikbaar te zijn (de planning gaat voorlopig uit van maximaal 6 deelnemers vanwege de intensieve hulpbehoefte). Gewerkt wordt aan het formuleren van de (inhoudelijke) handelingsplannen voor de individuele deelnemers. Daarbij wordt de hulp ingeroepen van een consultant van het CCE, die tevens zal adviseren bij de indicatieaanvragen bij het CIZ. De gemeente is akkoord met de huur van de ruimtes van 's Heeren Loo door de Zonnehoeck.

Project Groningen

In het voorjaar van 2006 is een projectvoorstel gedaan voor het opzetten van een pilot ('proeftuin') voor een (subregionaal) Centrum voor Onderwijs, Dagbegeleiding en Gezinsondersteuning (CODG) in Groningen. Het doel is, in een samenwerkingsproject tussen een kinderdagcentrum, een ZMLK-school en het REC, een passende en dekkende combinatie van lokaal onderwijs en zorg aan te bieden aan kinderen en jongeren van 0-20 jaar met een verstandelijke en/of meervoudige beperking (waaronder wellicht ook langdurig zieken), en ondersteuning te geven aan de met hen verbonden gezinnen. Op grond van een gemeenschappelijk digitaal cliëntendossier vindt multidisciplinair overleg plaats. Er wordt een integraal onderwijs-, dagbehandelings- en gezinsbegeleidingsplan opgesteld en uitgevoerd. Uitgangspunten zijn de cliëntvraag, het diagnostisch advies, het onderwijs/zorgaanbod en de optimale ontwikkeling van het kind of de jongere. Het uiteindelijke doel is om in het noorden van het land zes Centra voor Onderwijs, Dagbegeleiding en Gezinsondersteuning op te richten. De ervaringen van deze pilot worden gebruikt bij het ontwikkelen van de andere vijf CODG's.

Inmiddels, een jaar verder, is de pilot bijna afgerond. Op basis van een individueel handelingsplan kan een geïntegreerd onderwijs/zorgprogramma worden aangeboden aan de hierboven beschreven doelgroep kinderen en jongeren en het met hen verbonden gezinssysteem. De implementatie van het project start in september 2007. De samenwerkingsovereenkomst wordt binnenkort getekend.

Binnen een CODG worden de volgende taken verricht:

- het organiseren van een fysiek loket van waaruit een cliëntondersteuner van begin tot eind de regie en coördinatie van het traject voert, in goed overleg met de ouders en het kind of de jongere;
- het organiseren van een onderwijs/zorggroep op het SO en/of het KDC;
- het bieden en organiseren van (preventieve) gezinsondersteuning;
- het ontwikkelen, vullen en gebruiken van een gezamenlijk cliëntdossier voor de CODG-doelgroepen;
- het coördineren van een multidisciplinair onderwijs/zorgteam;
- het afvaardigen van een vertegenwoordiger onderwijs en zorg naar het provinciale platform onderwijs/zorg.

Gestart wordt met 25 doelgroepkinderen, maar dat zullen er op den duur meer worden. Er zijn vier cliëntgroepen binnen het CODG:

- kinderen die overwegend AWBZ-zorg behoeven maar met een aangepast programma, dagindeling en therapeutische ondersteuning enig onderwijs kunnen volgen;
- kinderen die overwegend onderwijs volgen en enige AWBZ-zorg of andere vormen van begeleiding ontvangen;
- kinderen die geen of zeer weinig zorgaanpakken hebben en nagenoeg uitsluitend speciaal onderwijs volgen;
- kinderen die op geen enkele wijze kunnen profiteren van samenwerking met het onderwijs en daarom uitsluitend dagbegeleiding ontvangen.

De ervaringen met dit proefproject zijn in een overdrachtsdocument beschreven dat zal dienen als richtsnoer voor de ontwikkeling en structurele inbedding van de andere vijf subregionale CODG-voorzieningen in het Groningse veld van onderwijs en zorg. Een van deze vijf CODG-voorzieningen is inmiddels gestart als oc+ miniproject.

Project Den Haag

In Den Haag is begin 2007 het 'Onderwijszorgproject Polanen' gestart, een onderwijs/zorgarrangement voor leerlingen met een verstandelijke beperking en een ernstige gedragsproblematiek die door hun complexe hulpvraag geen onderwijs (dreigen te) krijgen.

Aanleiding vormde een casus waarin een meisje vanwege haar moeilijk verstaanbare gedrag³⁸ niet langer binnen het ZML-onderwijs kon worden gehandhaafd en dientengevolge van school verwijderd werd. Deze situatie staat niet op zichzelf; onderwijsconsulenten worden regelmatig geconfronteerd met een casusoverstijgende problematiek waarbij jongeren wegens moeilijk verstaanbaar gedrag (veelal externaliserend) niet in de reguliere groepen van het ZML-onderwijs gehandhaafd kunnen worden. Een enkele leerling die bij voortduring aandacht vraagt maakt het onderwijs geven veelal onmogelijk. Door hun vaak onvoorspelbare gedrag roepen deze leerlingen angst op bij hun medeleerlingen en leerkrachten.

In de meeste gevallen is binnen het ZML-onderwijs al het nodige geprobeerd, bijvoorbeeld met ondersteuning door een 'shadow', die het kind ondersteunt door voorbeeldgevend gedrag. Een 'shadow' wordt in samenwerking met het Centrum voor Consultatie en Expertise (CCE) georganiseerd. Ook zijn meestal andere hulpverleners, zoals MEE, bij gezinnen met deze kinderen betrokken. Ondanks deze ondersteuning wordt vastgesteld dat de ZML-scholen binnen het REC onvoldoende in de specifieke onderwijsbehoefte van deze groep leerlingen kunnen voorzien. De school (het bevoegd gezag) ziet zich genoodzaakt een procedure tot verwijdering in gang te zetten. Uiteindelijk belandt deze groep kinderen veelal in een vorm van dagbesteding en wordt er voor hen tijdelijk of definitief leerplichtonthefving verleend.

De doelstelling van het onderwijs/zorgproject 'Polanen' is:

- het bieden van een zorg- én onderwijsarrangement, uitgaand van het recht op onderwijs voor ieder kind;
- het werken aan (re-)integratie binnen het ZML-onderwijs;
- het (weer) op gang brengen van het leerproces bij de kinderen, door hen positieve leerervaringen op te laten doen;
- de kinderen in hun sociaal-emotionele ontwikkeling stimuleren;
- het stimuleren van de cognitieve ontwikkeling;
- tegemoetkomen aan de onderwijsbehoefte van de doelgroep in volle tijd of in deeltijd;
- het verkennen van de mogelijkheden van een bekostigingssystematiek waarbij de dagbesteding onderdeel uitmaakt van de handelingsplanning binnen het onderwijsaanbod.

Het uitgangspunt is dat de aangemelde kinderen leerbaar zijn en dat het moeilijk verstaanbare gedrag niet per definitie alleen aan het kind gebonden is, maar dat er een samenhang is met de omgeving en de condities waarin het gedrag zich laat zien. Zo is er een verband met de wijze waarop en de condities waaronder er binnen het ZML-onderwijs met de doelgroep omgegaan wordt. Binnen het project wordt getracht een onderwijs/zorgomgeving te organiseren, die de kinderen veiligheid biedt van waaruit een sociale en cognitieve stimulans geboden wordt.

³⁸ Moeilijk verstaanbaar gedrag of probleemgedrag kan gedefinieerd worden als 'Gedrag op basis van een afwijkende persoonlijkheidsvorming of door disfunctioneren van bepaalde hersengebieden, een verkeerd aangeleerd interactiepatroon, ofwel een combinatie van deze factoren, waardoor het welzijn en de sociale rechten van de persoon zelf of van andere personen benadeeld of geschaad worden.' (Dosen, 1990)

De deelnemende instellingen zijn 's Heeren Loo, locatie Westerhonk te Monster, het Centrum voor Consultatie en Expertise (CCE), de Herman Broerenschool te Delft en REC Zuid-Holland Midden cluster 3. De ouders/verzorgers van de deelnemers aan het project worden expliciet betrokken en begeleid. Gelet op het feit dat er sprake is van onderwijs is betrokkenheid van de ouders bij het opstellen van het handelingsplan een voorwaarde.

Het project zal binnen de regio moeten voorzien in een structurele oplossing. Om dit kans van slagen te geven en een goed onderwijs/zorgarrangement te ontwikkelen wordt een proeftermijn van drie jaar nodig geacht. Ervaring elders in het land heeft duidelijk gemaakt, dat een kortere duur de kans op succes verkleint. Na drie jaar wordt het project geëvalueerd. Het zal dan als project ophouden en bij voldoende succes als structurele voorziening - al dan niet in aangepaste vorm - worden voortgezet.

Het onderwijszorgproject Polanen is recent van start gegaan. De eerste stuurgroepbijeenkomsten hebben plaatsgevonden. Het streven is erop gericht per 1 september 2008 het Polanen-project met twee groepen officieel te starten.

Project Enschede

In april 2007 is het project 'de-ondersteuning-op-maat-school' gestart. Begin 2007 constateerden medewerkers van het Onderwijs Centrum 't Roessingh (OCR), De Twentse Zorgcentra (DTZC) en de onderwijsconsulent dat zij steeds vaker geconfronteerd worden met kinderen die uitvallen in het speciaal onderwijs. Oorzaken hiervan zijn onder meer de taxirit van en naar school, de grootte van de klassen en de drukte op school. De scholen zijn niet in staat deze leerlingen een adequaat lesaanbod aan te bieden met een op de problematiek van de leerling gerichte vorm van individuele begeleiding (deze leerlingen hebben een een-op-een begeleiding nodig). Het volgen van de lessen voor een beperkt aantal uren per dag is niet mogelijk in verband met vervoersproblematiek; een hele dag is niet mogelijk vanwege de gedragsproblematiek. Er zijn soms beperkte mogelijkheden (bijvoorbeeld de inzet van een PGB³⁹) om goede en adequate begeleiding te realiseren.

De doelstelling van het project is deze kinderen te helpen gebruik te maken van hun recht op onderwijs. Voor ieder kind wordt gestreefd naar een optimaal gebruik van dit recht door 'het individuele lesrooster' en andere zaken zo in te richten dat sprake is van 'onderwijs op maat' voor het kind. Wellicht kunnen sommige kinderen op termijn weer gebruik maken van het speciaal onderwijs, al dan niet in deeltijd. Andere kinderen worden ondersteund in de voorbereiding op een zinvolle dagbesteding na de schooltijd.

Door de 'ondersteuning-op-maat-school' te situeren op de locatie Losserhof (een zorginstelling) kan het stilzitten in de klas afgewisseld worden met bewegingsactiviteiten op het terrein, in de gymzaal of in het zwembad. De Losserhof beschikt over gespecialiseerde begeleiders die de bewegingsactiviteiten kunnen ondersteunen. Ook werken er therapeuten, artsen VG (verstandelijk gehandicapten) en orthopedagogen die indien nodig beschikbaar zijn. Het OCR beschikt over leerkrachten speciaal onderwijs die het didactische gedeelte van het lesrooster op flexibele wijze kunnen invullen, en een orthopedagoog die hierin ondersteuning verleent.

³⁹ Een PGB (Persoons Gebonden Budget) dat met een zekere willekeur wordt toegekend (niet elk zorgkantoor hanteert dezelfde normen), is bijna altijd onvoldoende om een-op-een begeleiding te kunnen geven.

Deelnemende partners zijn het Onderwijscentrum 't Roessingh OCR (cluster 3-school voor leerlingen met een lichamelijke en/of verstandelijke beperking) en De Twentse Zorgcentra (DTZC), locatie Losserhof. In het kader van dit project zijn er verder samenwerkingscontacten met overige scholen voor speciaal onderwijs in het REC Oostmarke, MEE, het Centrum voor Consultatie en Expertise (Enschede), het CIZ, CvI cluster 3 REC Oostmarke, Leerplichtzaken van betrokken gemeenten, het Regionaal Steunpunt Autisme, de Onderwijsbegeleidingsdienst Expertis, de Inspectie speciaal onderwijs (Expertisecentra), ouderverenigingen in de regio, WMO (zorgloket in Apeldoorn), het ministerie van OCW en Stichting Aveleijn Dagcentra Twente.⁴⁰

Het grote belang van voorlichting aan en begeleiding en ondersteuning van ouders wordt door de instanties onderkend. In de loop van het project zal bezien worden op welke wijze dit het beste vorm gegeven kan worden.

Zowel OCR als DTZC onder wier auspiciën zich dit samenwerkingsproject voltrekt, verplichten zich tot samenwerking. Dit zal in eerste instantie in een intentieverklaring en vervolgens in een gezamenlijk overeen te komen samenwerkingsovereenkomst worden vastgelegd. In deze overeenkomst worden de financiële en personele verplichtingen, de afspraken over de huisvesting, de inzet van ondersteunende diensten en de inzet van middelen en materialen opgenomen.

Wil het project een kans van slagen hebben dan zal de voorziening voor minimaal 5 jaar, maar liefst structureel opgezet moeten worden. De planning is dat het project in augustus 2008 start met het tekenen van de samenwerkingsovereenkomst.

Diplomagericht onderwijs in Nijmegen en omgeving voor leerlingen met ASS-problematiek en een kleinschalige onderwijssetting voor kinderen met een schoolfobie (cluster 4) die ziek thuis zitten maar graag onderwijs krijgen

Bij de start van het miniproject in Nijmegen begin 2006 dacht de werkgroep, die zich al bezighield met de problematiek van leerlingen met schoolangst, dat het mogelijk zou zijn om via één model zowel de schoolangstproblematiek als het onderwijs aan leerlingen met ASS aan te pakken.

In september heeft de onderwijsconsulent+ met de directie van het 'Samenwerkingsverband Voortgezet Onderwijs in Nijmegen en omgeving' een enquête uitgezet onder de scholen voor VO van het samenwerkingsverband met als doel inzicht te krijgen in het aantal leerlingen met ASS en schoolangst. Tevens is geïnventariseerd op welke scholen al voorzieningen voor deze leerlingen getroffen zijn. In oktober werd duidelijk dat schoolangst en autisme als twee gescheiden zaken moeten worden beschouwd met elk een eigen traject.

ASS-leerlingen

Leerlingen met ASS worden op verschillende scholen in de regio Nijmegen min of meer met moeite opgevangen. Het probleem is, dat het ontbreekt aan onderlinge contacten tussen deze scholen. Men weet niet hoe collega's het onderwijs aan deze leerlingen organiseren en men is niet op de hoogte van de enorme groei van het aantal leerlingen met deze leerbelemmering.

Tijdens een vergadering van het 'Convent van Schoolleiders Nijmegen' heeft de onderwijsconsulent+ voorgesteld een werkgroep op te richten waarin naast deskundige afgevaardigden van scholen ook het

⁴⁰ Van de genoemde instellingen zal slechts een klein aantal vertegenwoordigers toetreden tot een klankbordgroep ten behoeve van de stuurgroep.

Steunpunt Autisme, REC Vierland en een cluster 4-school (die ervaring heeft met de opvang van HAVO-leerlingen met autisme) vertegenwoordigd zijn. Na veel inspanningen is de onderwijsconsulent+ er in geslaagd alle partijen bij elkaar te brengen. In samenwerking met Marant (OBD) is het uiteindelijk ook gelukt een programma voor deskundigheidsbevordering van de grond te krijgen om de interne deskundigheid van scholen te vergroten, de expertise te bundelen en docenten op te leiden voor de aanpak van ASS-leerlingen. Dit moet er in resulteren dat de leerlingen zoveel mogelijk binnen de eigen school opgevangen kunnen worden.

Het programma van de deskundigheidsbevordering kan gezien worden als een 'drietrapsraket', gericht op:

1. locatiedirecteuren en rectoren, met als doel het verhelderen van de problematiek, het erkennen van de eigen zorgplicht en verantwoordelijkheid van de VO-school, het komen tot een gezamenlijk besluit waarbij de formele beslissingsbevoegdheid bij het samenwerkingsverband ligt, en het maken van afspraken over de invulling van studiedagen voor onder meer zorgcoördinatoren;
2. zorgcoördinatoren en specialisten, met als doel kennis nemen van de achtergronden van het beleid, presentatie van de folder 'Ik wil graag naar school, maar ik durf niet meer!', bewustwording van de problematiek en deelname aan workshops;
3. mentoren en docenten, met als doel scholing aan de hand van casuïstiek.

Nu de samenwerking tussen de betrokken partners gerealiseerd is en het deskundigheidsprogramma na de zomervakantie van start gaat komt er voor deze doelgroep een eind aan de taak van de onderwijsconsulent+.

Leerlingen met schoolangst

Het traject voor de leerlingen met schoolangst is in eerste instantie gericht op het voorkómen van het schoolverzuim, en in tweede instantie op het aanreiken van een procedure die de leerlingen in staat stelt weer terug naar school te gaan. Om dit mogelijk te maken dient dreigend schoolverzuim tijdig te worden gesignaleerd. Dat vereist dat leraren, mentoren en zorgcoördinatoren van scholen voor VO goed geïnformeerd worden en kennis van het probleem opdoen.

De werkgroep heeft zich tot doel gesteld een informatiefolder te ontwikkelen ter verspreiding onder de scholen. Daarnaast acht de werkgroep het noodzakelijk in het kader van de preventie tijdens een studiedag aandacht aan deze problematiek te besteden en te komen tot afspraken voor procedures, die na signalering gevolgd kunnen worden.

Schoolangst is zelden uitsluitend een angst om naar school te gaan; vaak spelen ook andere angsten bij de leerling een rol. Hoe langer de leerling thuis zit, hoe moeilijker het wordt het probleem op te lossen. Zeker in de beginfase is het noodzakelijk een therapeutische benadering in te zetten. De volgende stap is het (weer) laten wennen van de leerling aan onderwijs. Dat kan niet in een onderwijssetting waarin 1000 leerlingen op dezelfde tijd door dezelfde deur naar binnen gaan en elkaar voortdurend tegenkomen. Daarom zal in deze fase gezorgd moeten worden voor individueel onderwijs in een zeer beperkte setting, tijdens de besprekingen van de werkgroep aangeduid als 'huiskameronderwijs'. Van hieruit kan geleidelijk worden toegegroeid naar een reguliere onderwijssituatie. Helaas blijkt het gesubsidieerd onderwijs deze mogelijkheden niet te kunnen bieden.

In het project is dan ook een beroep gedaan op een particulier bureau voor opvoedingsondersteuning, thuisbegeleiding en scholing. Het onderwijs wordt verzorgd door EigenWijs, een particulier onderwijsinstituut (een brinnummer is aangevraagd en een bezoek van de rijksinspectie is positief verlopen). EigenWijs leidt leerlingen op voor staatsexamens VMBO-t, HAVO en VWO in een zeer planmatige setting en in een prikkelarme omgeving. Voorts wordt in het project samengewerkt met Studiebegeleiding Nijmegen, waar leerlingen in principe alleen voor huiswerkbegeleiding in aanmerking komen, maar dat zich ook bereid heeft verklaard voor leerlingen met schoolangst iets te willen betekenen. In nauw overleg met de school waar de leerling staat ingeschreven kan in een kleinere setting en met goede begeleiding toch het lesprogramma worden afgewerkt, zonder dat de leerling de school zelf bezoekt.

Het is de bedoeling dat leerlingen, bij wie het risico van schoolangst gesignaleerd wordt, gemeld worden bij een centraal meldpunt. In eerste instantie is gedacht aan het 'Samenwerkingsverband Voortgezet Onderwijs in Nijmegen en omgeving'. Dit is echter afgewezen, omdat er bij deze procedure geen door de overheid gesubsidieerd onderwijs betrokken is. De onderwijsconsulent+ heeft nu met de directie van Bureau Jeugdzorg de afspraak gemaakt om deze vacature in te vullen.

Het samenwerkingsverband gaat met Marant (van oudsher Schoolbegeleidingsdienst Arnhem/Nijmegen) op voorstel van de onderwijsconsulent+ een studiedag organiseren over schoolangst. Tijdens deze studiedag zal de informatiefolder (die al in concept gereed is) worden aangeboden. De folder zal in een beperkte oplage op papier verschijnen en verder digitaal op verschillende websites opvraagbaar worden. De activiteiten van de onderwijsconsulent+ lopen hiermee naar een eind.

Een onderwijs/zorgarrangement in Rotterdam voor jongeren met zeer ernstige en complexe gedragsproblemen (cluster 3 en 4) en een grote zorgbehoefte, die door middel van een leerbaarheidsonderzoek onderwijs en zorg op maat kunnen krijgen aangeboden

De REC's Rijndrecht en De Nachtegaal en het RMPI hebben het voortouw genomen om in hun regio's⁴¹ na de zomer van 2006 een project te starten om voor leerlingen in cluster 3 of 4 met zeer ernstige gedragsproblemen, die tevens andere ernstige belemmeringen hebben, een onderwijs/zorgarrangement op maat tot stand te brengen, op basis van een analyse van de leerbaarheid van de leerlingen. De leerlingen hebben al een cluster 3- of cluster 4-indicatie en/of een jeugdzorg- of CIZ/AWBZ-indicatie.

De plaatsings- of toelatingsproblemen vereisen nadere beeldvorming van de leerbaarheid en zorgbehoefte van de leerlingen. Meestal is er sprake van handelingsverlegenheid op de (V)SO-scholen en behoefte aan een nieuw perspectief. Uitgangspunt van de methodiek is, dat veel leerlingen met ernstige leerbaarheidsproblemen in hun ontwikkeling stagneren door gedragsregulatieproblemen. Deze regulatieproblemen kunnen worden onderverdeeld in fasen van ontwikkeling. Op basis van het onderzoek wordt duidelijk welk aanbod vanuit cluster 4 en/of cluster 3 nodig is, en welke ondersteuning vanuit de zorg de leerling heeft.

Naast het opdoen van meer ervaring met het leerbaarheidsonderzoek voor een bredere doelgroep wordt tijdens het project onderzocht in hoeverre de adviezen voor de onderzochte leerlingen tot een onderwijs- en zorgaanbod in de praktijk kunnen leiden.

⁴¹ In 2004 heeft het platform 'Voor elkaar' van ouders in de Rotterdamse regio het initiatief genomen voor de ontwikkeling van een leerbaarheidsonderzoek bij kinderen met een zeer grote zorgbehoefte. Een dergelijk onderzoek geeft inzicht in de condities en mogelijkheden van onderwijs en zorg voor deze kinderen. Op basis van deze informatie kan een onderwijs/zorgarrangement op maat worden samengesteld.

Dit houdt in, dat er een methodiek ontwikkeld wordt voor leerlingen met een cluster 3- of 4-indicatie die stagneren in hun onderwijsontwikkeling. Veel van deze leerlingen zitten thuis of volgen slechts beperkt onderwijs.

Uiteindelijk moet het project, in samenwerking met de regionale zorgaanbieders, resulteren in een werkwijze (methodiek) die leidt tot afstemming tussen leerbaarheid (beeldvormende en verbindende interviewtechniek die oplossingsgericht is) en het realiseren van een schoolplaatsing/zorgaanbod of bemiddeling voor een zorgbehandeling.

Een onderzoeker van de RMPI-polikliniek heeft inmiddels ca. 20 leerbaarheidsonderzoeken gedaan. Voor een aantal van de leerlingen is het benodigde onderwijs/zorgarrangement ook gerealiseerd. Er zijn intentieverklaringen door (jeugd)zorgaanbieders getekend.

Tijdens het project is de weerbarstigheid van de praktijk naar voren gekomen en is duidelijk geworden waar de systemen langs elkaar schuren. Enerzijds doorbreekt de methodiek de handelingsverlegenheid op scholen en geeft het ouders hoop, maar anderzijds is de wenselijke situatie voor de leerling - ondanks de handvatten van de methodiek - moeilijk te realiseren. Als leerlingen niet in hokjes passen en er echt een arrangement op maat voor de leerling nodig is, vraagt dat veel van de creativiteit en flexibiliteit van instanties en functionarissen. Regels kunnen reden zijn om te zeggen 'het kan niet', maar dit hoeft niet. Het is een uitdaging om voor leerlingen en ouders die dat het meest nodig hebben, de juiste mogelijkheden te vinden of te creëren en schakels aaneen te smeden. Die uitdaging wordt de doelstelling van het vervolgproject leerbaarheid.

In mei 2007 is het vervolgproject 'Met zorg naar school' aangevraagd. Het is nodig de opbrengsten van de methodiek Leerbaarheid met afspraken tussen REC's, scholen voor (V)SO, organen voor de indicatiestelling, (jeugd)zorgvoorzieningen en Voor Elkaar in te kaderen. De afspraken zijn erop gericht dat iedere partij levert wat er in het project Leerbaarheid is afgesproken. Zowel de leerlingen, hun ouders als de (V)SO-scholen hebben behoefte aan de realisatie van de geadviseerde onderwijs/zorgarrangementen. Daarnaast moet de methodiek verder uitgewerkt worden en dient deze overdraagbaar gemaakt te worden door middel van een publicatie en een training voor gedragswetenschappers van de (V)SO-scholen. Een voorstel voor de definitieve goedkeuring voor het vervolgproject is nog niet voorgelegd aan de ACTB.

Conflictpreventie en –beheersing in onderwijs en zorg waardoor (langdurige) schooluitval als gevolg van een conflictueuze relatie tussen ouders/kind en school voorkomen wordt

In januari 2007 is definitieve goedkeuring verleend aan dit project.

In de praktijk blijkt dat belangentegenstellingen in de driehoek school, ouder en/of kind en zorginstelling het tot stand komen van een goed handelingsplan, of het uitvoeren daarvan, kunnen frustreren. Leraren, intern begeleiders, zorgcoördinatoren of schoolleiders lukt het soms niet de juiste snaar bij leerling of ouder te raken. Als gevolg daarvan ontstaan 'zij' en 'wij' kampen, zeker als de interne collegialiteit in school weinig ruimte biedt aan voornoemde functionarissen om de rol van intermediair te vervullen. Het gevolg is dat meer kinderen dan nodig is buitenschoolse zorg krijgen, en dat scholen imagoschade lijden, zeker als de tegenstellingen escaleren.

In gemiddeld zo'n 35 gevallen per jaar ontstaat ten gevolge van dergelijke escalaties een patstelling. Dan dreigt een kind tussen wal en schip te vallen bij het zoeken naar het juiste onderwijsaanbod of de goede begeleiding. Vaak blijkt sprake van een cumulatie van problemen, zoals chronische gezinsproblemen, traumatische botsingen op school tussen leerling en opvoeder (met als gevolg onveiligheidsgevoelens van beide kanten), begrijpelijke maar verkeerd uitwerkende loyaliteit binnen school en het niet voorbereid zijn op geëmancipeerd optredende ouders, die zich soms nadrukkelijk als consument gedragen.

Doelstellingen van het project zijn:

- preventie van conflictueuze situaties op school. Allereerst dient de signalering in de vroegste probleemfasen te verbeteren. Daarvoor is meer kennis nodig van probleemgestuurd gedrag van kinderen, van de complexiteit van de situatie in multi-probleem-gezinnen en van passende pedagogische en didactische interventies. Geplande actie: de scholen organiseren voor (delen van) hun team (schoolinterne) cursussen en/of workshops. Deze moeten de docenten inzicht geven in het ontstaan van conflicten, gerelateerd aan de communicatie van de docent naar kind en/of ouder, gelet op het specifieke karakter van probleemgedrag. Ook bewustwording van de omstandigheden binnen en buiten school die dat probleemgedrag bestendigen of versterken komt daarbij aan de orde.
- verbetering van de bejegening van probleemleerlingen met externaliserend (dat wil zeggen op basis van persoonskenmerken storend) gedrag op school om escalatie te voorkomen. Ouders worden in deze gevallen door de school vaak niet als partner erkend. Er is meer communicatievaardigheid nodig bij leraren en intern begeleiders of zorgcoördinatoren. Hiertoe zullen scholen workshops organiseren, waarin groepen leraren en intern begeleiders of zorgcoördinatoren meer sensitieve en minder op tegenstellingen gerichte communicatie kunnen oefenen.
- verbetering van de bejegening van de ouders door leraren bij de eerste tekenen van problemen op school, waardoor escalatie voorkomen kan worden. De communicatie met de ouders wordt erop gericht dat zij meer als partners met de school meewerken, in het belang van het kind. De scholen organiseren workshops 'oudergesprekken voeren'.
- vergroten van de vaardigheden in conflictbeheersing en conflictreducering bij leidinggevendenden in de scholen. Vertegenwoordigers van de schoolleiding die bij conflicten tussen leraar en kind/ouders moeten ingrijpen, kunnen hun interventies veel meer richten op de-escalatie. Door een meer sensitieve houding en invoelend gedrag verminderen zij de tegenstellingen. Geplande acties: voorlichting aan de schoolleiding, de intern begeleiders en de zorgcoördinatoren over de Algemene Beginselen Behoorlijk Bestuur (ABBB) en over relevante wet- en regelgeving. Voorts cursussen gespreksvoering 'omgaan met conflicten' en/of 'omgaan met agressie'.

Op dit moment kunnen de cursussen nog niet uitgevoerd worden, omdat de scholen niet hebben ingeschreven op het scholingsaanbod. Reden is dat het aanbod via de reguliere lijnen (de samenwerkingsverbanden van WSNS en van het VO) op een dusdanig bureaucratische en klantonvriendelijke manier is gebeurd dat de scholen er nauwelijks aandacht aan besteed hebben. De bureaucratische vertragingen en de persoonlijke tegenstellingen zijn te laat onderkend om nog in een werkbare periode (vóór de eindfase van het schooljaar) van strategie te veranderen. Intussen zijn voorbereidingen begonnen om in het nieuwe schooljaar het scholingsaanbod op een directe en persoonlijker manier bij de scholen te introduceren.

De zogenoemde vangnetvoorzieningen voor individuele probleemkinderen functioneren op dit ogenblik goed, maar er ontbreekt nog een formele structuur van het Dienstencentrum. Mediation in de vorm van peer-mediation wordt bestudeerd; in het najaar van 2007 zal hierover met de VO-vertegenwoordigers van gedachten gewisseld worden. Voor de professionele mediation wordt in augustus een ontwikkelingsplan gemaakt.

Verbetering in het voortraject van formele indicering voor jeugdigen en hun ouders, met als doel voor alle zorgleerlingen in de regio Helmond een passende onderwijsplaats te vinden

De regio Helmond wil op basis van bestaande structuren een werkwijze hanteren in de lijn van oplossingen zoals die in de notitie over 'passend onderwijs' door het ministerie van OCW zijn geformuleerd. Doelstelling is deelnemende instellingen te laten samenwerken om de formele indicering in het voortraject te verbeteren. Dit moet er in resulteren dat alle zorgleerlingen in de regio een passende onderwijsplaats vinden, ouders/verzorgers en verwijzers direct het juiste indicatietraject volgen en betrokkenen steeds geïnformeerd worden over de vorderingen in de procedures van het indicatietraject. Er moet één contactpersoon zijn voor de ouders, van aanvraag tot beschikking.

Gestreefd wordt naar één loket voor de indicatiestelling Jeugdzorg, speciaal onderwijs en AWBZ-zorg. Deze doelstelling sluit nauw aan bij het doel van de integrale indicatiestelling zoals geformuleerd in het Kader Integraal Indiceren: 'Winst voor de klant (het kind en de ouders), maar ook winst voor de instanties die betrokken zijn bij het indiceren voor zorg en onderwijs'. Het project is begin 2007 gestart en het eerste half jaar stond in het teken van voorlichting aan alle betrokkenen, inventarisatie van de huidige indicatiesystematiek in de regio en de definiëring van de te volgen procedures.

Het VO in de regio Helmond heeft een voorsprong, omdat alle scholen en besturen in het verleden al de noodzaak van samenwerking inzagen. Het PO loopt hierbij achter. Zowel het VO als het PO ervaren dat een koppeling met de zorg zeer gewenst is. Andere conclusies uit de inventarisatie zijn dat er te weinig bekend is over de huidige procedures voor indicatiestelling, dat er door het REC, WSNS, de PCL, de PCL-VO, RVC, BJZ en CIZ verschillende systemen voor indicatiestelling gehanteerd worden, dat de school een belangrijke vindplaats is voor zorg en dat het vanwege de wachtlijstproblematiek in de regio Helmond vaak moeilijk is geïndiceerde kinderen te plaatsen. Ook werd duidelijk dat de diensten voor ambulante begeleiding verre van soepel werken en de indicatiestelling voor MKD en kleuters voor REC-4 procedureel uiterst moeizaam verloopt.

Na een aantal gesprekken zijn de volgende aandachtspunten geformuleerd over de functie van één loket:

- tijdens het traject van indicering en plaatsing zouden ouders ondersteuning moeten krijgen van één begeleider;
- bij gecombineerde en gecompliceerde hulpvragen moeten knelpunten gesignaleerd en moet hulp geboden worden;
- zorgarrangementen moeten vastgesteld worden en dienen gekoppeld te worden aan de benodigde indicaties en aan de plaats waar ze uitgevoerd kunnen worden;
- er dienen afspraken gemaakt te worden over de uitwisseling en het gebruik van wederzijds beschikbare informatie;
- ten behoeve van consultatie en de inhoudelijke bespreking van leerlingproblematiek dient er op vaste momenten met vaste consultatie- of contactpersonen overleg te zijn;
- trajectbegeleiders zorgen voor één samenhangend aanbod; hiertoe worden afspraken gemaakt over verantwoordelijkheden en mandatering;

- er moet aandacht zijn voor kennismanagement en het is noodzakelijk verder te professionaliseren tot kennis- en expertisecentrum;
- kwaliteitsborging vindt plaats door het gezamenlijk formuleren van kwaliteitseisen en door afspraken te maken over de meting van de resultaten.

Er is een werkgroep ingesteld die de opdracht heeft antwoorden te geven op vragen over financiering, de bestuurlijke verantwoording, de taak- en functieomschrijving van de zeven kernthema's en de voorwaarden die dienen te worden geformuleerd om dit beleid te realiseren. Er is draagvlak bij de besturen, die op basis van de resultaten van de werkgroep een besluit moeten nemen over het project.

BIJLAGE VIII Overzicht van gebruikte afkortingen

AB	Ambulante begeleiding
ACTB	Advies Commissie Toelating en Begeleiding
ADD	Attention-Deficit Disorder
ADHD	Attention Deficit Hyperactivity Disorder
ASS	Autisme spectrum stoornis; een aan autisme verwante stoornis
BAO	Basisonderwijs
CCE	Centrum voor Consultatie en Expertise
CCL	Centrum voor Creatief Leren
Cfi	Centrale Financiën Instellingen
CGB	Commissie Gelijke Behandeling
CG-Raad	Chronisch zieken en Gehandicapten Raad Nederland
CIZ	Centrum Indicatiestelling Zorg
CODG	Centrum voor Onderwijs Dagbegeleiding en Gezinsondersteuning
CvI	Commissie voor Indicatiestelling
DCD	Developmental Coordination Disorders
GGZ	Geestelijke Gezondheidszorg
KDC	Kinderdagcentrum
KJP	Kinder- en Jeugdpsychiatrie
LCTI	Landelijke Commissie Toezicht Indicatiestelling
LGF	Regeling Leerlinggebonden financiering
LVC4	Landelijke Vereniging Cluster 4
LVG	Licht verstandelijk gehandicapten
LWOO	Leerwegondersteunend onderwijs
LZK	Langdurig zieke kinderen
MCDD	Meervoudig complexe ontwikkelingsstoornis
MEE	Voormalige SPD (Sociaal-Pedagogische Dienst)
MG	Meervoudig gehandicapten
MLK	Moeilijk lerende kinderen
NIZW	Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn
NLD	Nonverbal learning disorder
NVA	Nederlandse Vereniging voor Autisme
OC(+)	Onderwijsconsulent(en)(+)
OCW	(Minister(ie) van) Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
PCL	Permanente Commissie Leerlingenzorg
PDD-NOS	Pervasive Development Disorder - Not Otherwise Specified
PGB	Persoonsgebonden budget
PO	Primair onderwijs
PRO	Praktijkonderwijs
REC	Regionaal Expertise Centrum
RIAGG	Regionale Instelling voor Ambulante Geestelijke Gezondheidszorg
ROC	Regionaal Opleidings Centrum
RVC	Regionale Verwijzings Commissie
SBAO	Speciaal basisonderwijs
SO	Speciaal onderwijs

VO	Voortgezet onderwijs
VSO	Voortgezet speciaal onderwijs
VWS	(Minister(ie) van) Volksgezondheid, Welzijn en Sport
WEC	Wet op de Expertise Centra
WGBH/CZ	Wet Gelijke Behandeling/Chronisch Zieken
WSNS	Weer Samen Naar School
WVO	Wet Voortgezet Onderwijs
ZAT	Zorgadviesteam
ZMLK	Zeer moeilijk lerende kinderen
ZMOK	Zeer moeilijk opvoedbare kinderen